

Kernindicatoren, studiekeuze, tevredenheid,
studiesucces, internationalisering,
financiën en voortijdig schoolverlaten

130

O N D E R
O U C S I M
L T U U R
N E T E M
S C H A P

Studentenmonitor MBO 2007

Studentenmonitor MBO 2007

Kernindicatoren, studiekeuze, tevredenheid, onderwijsloopbaan,
internationalisering, financiën en voortijdig schoolverlaten

ResearchNed/KBA Nijmegen, oktober 2008

Froukje Wartenbergh
Danny Brukx
Mariska Roelofs
Anja van den Broek
Ben Hövels
Marc Thomassen
Theo Buis

Voorwoord

Voor u ligt de Studentenmonitor MBO 2007. De Studentenmonitor MBO is een middel om systematisch inzicht te vergaren over opvattingen van mbo-studenten over wat er gaande is in het MBO. Op verzoek van het Ministerie van OCW hebben de onderzoeksinstituten ResearchNed en KBA dit onderzoek uitgevoerd voor het studiejaar 2006-2007. Ruim 8.500 studenten vulden online de lijst in, evenals zo'n 5.600 voortijdig schoolverlaters. Op de website www.studentenmonitor-mbo.nl kunt u alle resultaten van het onderzoek vinden; vanwege de omvangrijkheid was het niet mogelijk om alle tabellen in dit rapport op te nemen.

Centraal in het onderzoek staat een beschrijving van de sociale herkomst, de onderwijsloopbaan en de opleidingskeuze van mbo-studenten. In aparte analyses is aandacht besteed aan studiehouding, motivatie, inzet, tijdsbesteding en tevredenheid. De mate waarin studenten tevreden zijn, is een goede graadmeter voor de kwaliteit van het middelbaar beroepsonderwijs. Het onderzoek laat ons zien welke richting we op moeten als het gaat om vragen zoals: Hoe kunnen we het beste uit de student halen en hoe kunnen we er voor zorgen dat hij enthousiast is en blijft over de opleiding die hij gekozen heeft? Dat is de reden waarom de uitkomsten van deze monitor zeer waardevol zijn.

Er is in het rapport een koppeling gemaakt tussen de uitkomsten van het onderzoek en de beleidsdoelstellingen uit de strategische agenda Werken aan vakmanschap, strategische agenda beroepsonderwijs en

volwasseneneducatie 2008–2011: een betere aansluiting tussen beroepsonderwijs en de arbeidsmarkt, het verbeteren van de onderwijskwaliteit, een betere aansluiting in de beroepskolom, en een actieve en duurzame participatie aan onderwijs, arbeidsmarkt en samenleving. Op deze wijze wordt goed zichtbaar waar, vanuit het perspectief van de deelnemer, de prioriteiten zouden moeten liggen bij de uitvoering van onze strategische agenda 2008-2011.

Het blijkt dat studenten tevreden zijn over de beroepspraktijkvorming (BPV) en hun leerbedrijf, al kan het contact tussen de school en het leerbedrijf beter. Mbo-studenten zijn relatief ambitieus, meer dan de helft van de bol-studenten op niveau 3 en 4 wil naar het hbo. En maar liefst één op de tien studenten kiest voor een opleiding, omdat ze graag een eigen bedrijf willen beginnen! Natuurlijk zijn er zaken die beter kunnen, een aantal studenten is minder tevreden over de organisatie van de opleiding en de aansluiting op de vooropleiding. Verder valt op dat de helft van de voortijdige schoolverlaters vindt er geen noemenswaardige inspanningen zijn gedaan om hen op school te houden. Ik neem deze signalen serieus en zal er met de bve-sector hard aan werken om te zorgen dat de studenten in het middelbaar beroepsonderwijs nóg tevredener zijn.

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Marja van Bijsterveldt- Vliegenthart

Inhoud

Voorwoord	5	3.4 Tevredenheid opleiding	59
Inhoud	7	3.5 Tevredenheid leerwerkplek (bbl)	63
Samenvatting	9	3.6 Tevredenheid stageplaats (bol)	66
1 Inleiding en verantwoording	15	4 Loopbaan en studiehouding	71
1.1 Achtergrond	15	4.1 Inleiding	71
1.2 Formeel en materieel object	15	4.2 Opleidingsloopbaan van studenten	71
1.3 Beleidsrelevante thema's	16	4.3 Opleidingsmotivatie	79
1.4 Vragenlijst	19	4.4 Tijdbesteding opleiding	80
1.5 Steekproef, respons en weging	23	4.5 Studiehouding	82
1.6 Opbouw van het rapport	26	4.6 Presentie	88
2 Kernindicatoren	27	4.7 Plannen ná huidige mbo-opleiding	91
2.1 Inleiding	27	4.8 Samenvatting	92
2.2 Achtergrondkenmerken studenten	27	5 Studeren in het buitenland	95
2.3 Onderwijsloopbaan	29	5.1 Inleiding en vraagstelling	95
2.4 Verwachtingen bij de studie	32	5.2 Studeren in het buitenland?	95
2.5 Studiekeuze	35	5.3 Bekostiging	97
2.6 Motivatie en studiehouding	38	5.4 In de toekomst naar het buitenland?	98
2.7 Tijdbesteding	39	5.5 Niet naar het buitenland: redenen	101
2.8 Stage/werkdeel	40	5.6 Samenvatting	102
2.9 Beoordeling school en opleiding	42	6 Financiën	103
2.10 Inkomsten en uitgaven	46	6.1 Inleiding en vraagstelling	103
2.11 Verzuimgedrag	48	6.2 Inkomsten	103
2.12 Samenvatting	49	6.3 Uitgaven	105
3 Studiekeuze en tevredenheid	53	6.4 Redenen om te werken	108
3.1 Inleiding en vraagstelling	53	6.5 18+ met studiefinanciering	111
3.2 Studiekeuze	53	6.6 Samenvatting	112
3.3 Beroepskeuze	56	7 VSV'ers uit het mbo	115
		7.1 Inleiding en vraagstelling	115
		7.2 Profiel van de VSVers	115
		7.3 Redenen om te stoppen	118
		7.4 De top-drie van uitvalsredenen	121

7.5	Andere uitvalsredenen	123
7.6	Onderdelen van opleiding volgen	126
7.7	Het voorkómen van VSV	127
7.8	Huidige situatie van VSV'ers	128
7.9	Samenvatting	130
	Figuren en tabellen	133
	Afkortingen	137

Samenvatting

Het ministerie van OCW wil zich in de komende jaren richten op het verder verbeteren van de onderwijskwaliteit in het mbo en de match tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Daartoe is in de Strategische Agenda Beroepsonderwijs en Volwasseneneducatie 2008-2011 een aantal beleidsdoelstellingen geformuleerd. De Studentenmonitor MBO is een middel om systematisch inzicht te vergaren over de opvattingen van mbo-studenten over wat er gaande is in het mbo. Op verzoek van het ministerie van OCW hebben de onderzoeksinstituten ResearchNed en KBA dit onderzoek uitgevoerd voor het studiejaar 2006-2007. Ruim 8.500 mbo-studenten vulden online de enquête in, evenals zo'n 5.600 voortijdig schoolverlaters. In deze overkoepelende samenvatting zullen we een relatie leggen tussen de uitkomsten van het onderzoek en de beleidsdoelstellingen uit de strategische agenda. Dit is niet uitputtend voor de grote hoeveelheid informatie die de monitor heeft opgeleverd. In het rapport zelf wordt achter elk verdiepend hoofdstuk eveneens een samenvatting gegeven van de belangrijkste resultaten. Daarnaast zijn alle tabellen te raadplegen op www.studentenmonitor-mbo.nl, evenals een digitale weergave van het rapport

1. Betere aansluiting beroepsonderwijs op de arbeidsmarkt

Om studenten goed voor te bereiden op zowel samenleving als arbeidsmarkt is het belangrijk dat het onderwijs aansluit op de wensen en behoeften van die arbeidsmarkt. Belangrijke aandachtspunten daarbij

zijn: inspelen op personeelstekorten, kwaliteitszorg bpv, innovatie en ondernemerschap, een leven lang leren en internationalisering. De Studentenmonitor MBO 2007 verzamelde hierover de volgende gegevens.

Arbeidsperspectief van de opleiding

Minder dan de helft van de studenten die een beroepsopleidende leerweg (bol) volgen en 80 procent van de studenten die een beroepsbegeleidende leerweg (bbl) volgen, weet voordat ze aan een studie beginnen welk soort werk of beroep ze na hun opleiding willen uitoefenen. Voor zowel bol'ers als bbl'ers is er een verschil naar sector: studenten in de sector Zorg & Welzijn hebben een duidelijker beroepsbeeld dan de overige studenten. Economiestudenten hebben het minst vaak een duidelijk beroep voor ogen. Een verschil tussen mannen en vrouwen zien we alleen bij de bol'ers. Hier is de beroepskeuze van vrouwelijke bol'ers vaker duidelijk dan die van mannelijke. Tijdens de studie verandert het percentage studenten met een duidelijk beroepsbeeld voor de bbl'ers nauwelijks, maar neemt het voor de bol'ers toe naar 55 procent. Bijna 40 procent van de bol'ers en 20 procent van de bbl'ers stelt tijdens de opleiding de beroepskeuze bij. De carrièrekansen die een studie biedt, zijn voor 24 procent van de bbl'ers en 13 procent van de bol'ers een overweging om al dan niet voor een studie te kiezen. De kans die een studie biedt om later werk te vinden, speelt voor 20 procent van de mbo-studenten een rol bij de studiekeuze. Voor de sector Techniek is dit beduidend vaker een overweging. Voor studenten in de sector Zorg & Welzijn juist het minst. Er is ook verschil naar geslacht, mannen in zowel bol als bbl letten bij de keuze voor een studie meer op de kans op een baan dan vrouwen.

Samenwerking instellingen en leerbedrijven

Studenten zijn overwegend positief over hun leerbedrijf. De kritiek die er is, betreft in de meeste gevallen het contact tussen leerbedrijf en instelling. Vooral bij de bbl'ers zijn studenten uit de sector Zorg & Welzijn ontevreden over het contact tussen instelling en leerbedrijf.

Ervaringen bpv

Ruim 80 procent van de bbl'ers had voor het starten van de opleiding al een baan. Bijna driekwart van die studenten gebruikt die baan voor hun opleiding. Gemiddeld heeft 5 procent echter nog altijd geen werkplek gevonden, in de sector Economie geldt dat zelfs voor 19 procent van de bbl'ers op niveau 1 en 2. De meerderheid van de bol'ers loopt stage bij een echt bedrijf. Op de lagere niveaus is het iets gebruikelijker om in elk geval een deel van de stage in een simulatieomgeving te volgen. De meeste bol'ers verrichten echt werk tijdens de stage, 5 procent 'doet alsof' in een nabootste praktijksituatie, 15 procent combineert beide. Zoals eerder al gezegd: studenten zijn tevreden, gemiddeld geven ze hun bpv-plaats een 7,7. Dat rapportcijfer verschilt niet significant tussen sectoren. We zien wel andere verschillen. Bol'ers bijvoorbeeld die echt meewerken in het stagebedrijf zijn meer tevreden dan die in een gesimuleerde omgeving werken. En bol'ers die de stage goed vinden aansluiten op de opleiding, oordelen duidelijk positiever.

VSV'ers – geen passende stageplaats

Een onderzoek onder voortijdig schoolverlaters (VSV) maakte dit jaar voor het eerst deel uit van de Studentenmonitor MBO. Van deze VSV'ers gaf 6 procent aan gestopt te zijn omdat ze geen passende stageplaats

hadden. Het überhaupt vinden van een stageplaats en/of ontslag door het stagebedrijf was daarbij het vaakst het probleem (42%). Door de betreffende groep VSV'ers wordt ook vaak gewezen op te weinig begeleiding vanuit het stagebedrijf (40%), te weinig begeleiding vanuit de school (36%) en geen stageplaats die bij de opleiding paste (34%).

Ondernemerschap

Tien procent van de mbo'ers kiest voor een opleiding omdat ze later een eigen bedrijf willen beginnen. De aandacht die daar echter voor is in de opleiding, wordt door tweederde van alle studenten als onvoldoende beschouwd.

Leven Lang Lereren

Bijna 45 procent van de bbl'ers (bol: 5%) stroomt in het mbo in vanuit een baan. Eerder opgedane werker-
varing levert voor 6 procent van de bbl'ers (2% bol) vrijstellingen op. Na afronding van de opleiding wil 60 procent van de bol'ers en 29 procent van de bbl'ers verder studeren in mbo of hbo.

Ruim de helft van de VSV'ers denkt in de toekomst weer een mbo-opleiding op te pakken.

Internationalisering

De overgrote meerderheid van de mbo-studenten (96% bbl en 86% bol) is nog nooit voor een studiege-
relateerde activiteit naar het buitenland geweest. Slechts 2 procent van de bbl'ers en 4 procent van de bol'ers volgt (een deel van) de studie in het buitenland. Het verschil met het hoger onderwijs is groot: in het hbo verbleef 12 procent van de studenten een tijd voor de studie in het buitenland en in het wo zelfs 17 procent.

Een relatief groot deel van de studenten (54% bbl en 24% bol) verwacht ook in de toekomst niet naar het buitenland te gaan voor de studie. Een belangrijke reden om niet naar het buitenland te gaan is dat buitenlandervaring als onbelangrijk beschouwd wordt voor de gevolgde studie. Ook vindt ongeveer 20 procent dat een stage of studie in het buitenland niet in het studieprogramma past.

2. Verbeteren van de onderwijskwaliteit

Van instellingen mag verwacht worden dat ze kwaliteit leveren en dat de voorwaarden voor goed onderwijs aanwezig zijn.

Tijdbesteding

Bbl'ers brengen (vanzelfsprekend) de meeste tijd door op de stage- of werkplek (31 uur) en gaan daarnaast gemiddeld 8 uur per week naar school. Bol'ers zitten gemiddeld 20 uur op school en 13 uur op de stage- of werkplek. Zowel in de bbl als in de bol wordt ongeveer een kwart van de op school doorgebrachte tijd besteed aan het klassikaal volgen van lessen: 6 uur per week in de bol en 2 uur per week in de bbl. In de bbl ligt daarnaast het accent op zelfstandig leren (2 uur) en leren uit boeken (iets meer dan 1 uur). In de bol wordt telkens ongeveer een uur van de tijd besteed aan zelfstandig leren, leren uit boeken, persoonlijke instructie, groepsgewijs werken, individueel werken en het werken in het openleercentrum (OLC) of mediatheek.

Beoordeling opleiding

Studenten beoordelen de opleiding met een voldoende: bbl'ers geven gemiddeld een 6,6 en bol'ers een 6,9. Dit verschilt niet naar sector, wel naar niveau: studenten uit de lagere niveaus geven gemiddeld een

hoger rapportcijfer. De helft van de studenten is tevreden over het in eigen tempo kunnen werken, de aansluiting van de opleiding bij de eigen wensen en de duidelijkheid van de roosters; men geeft minder vaak aan dat de opleiding te moeilijk is of dat er vaak lesuitval is. De klachten die er zijn, hebben met name betrekking op de organisatie van de opleiding en de aansluiting bij de vooropleiding. Het oordeel over de docenten is positief, alhoewel rond eenderde docenten te streng vindt in hun beoordeling, vindt dat studenten aan hun lot worden overgelaten of als kleine kinderen worden behandeld. Waar het de beoordeling van de instelling betreft, zijn studenten wat negatiever, met name over de begeleiding en informatievoorziening. Van de studenten die overwegen te stoppen met de opleiding, geeft 45 procent van de bol'ers en 26 procent van de bbl'ers als reden dat de opleiding niet goed is.

Leeraspecten

Over wat er geleerd wordt op de opleiding is het merendeel positief; alleen het leren runnen van een eigen bedrijf wordt door zo'n tweederde als onvoldoende ervaren. Bol'ers zijn iets negatiever dan bbl'ers over de informatie die ze krijgen over het soort werk dat ze kunnen gaan doen, over het kunnen maken van een passende beroepskeuze en over het leren leren.

Thuistaal

Het goed beheersen van de Nederlandse taal houdt onder andere verband met de taal die thuis gesproken wordt: 12 procent van de bbl'ers en 24 procent van de bol'ers spreekt thuis een andere taal dan Nederlands.

VSV'ers - problemen met leren

Voor bijna één op de tien VSV'ers waren problemen met leren doorslaggevend bij de keuze om met de studie te stoppen. De daarvan geeft de helft aan dat die problemen met name samenhangen met het slecht beheersen van de Nederlandse taal.

VSV'ers - problemen met de gang van zaken op school

De gang van zaken op school en op de opleiding is voor ruim 20 procent van de VSV'ers de doorslaggevende reden om met de opleiding in het mbo te stoppen. Als de gang van zaken op school doorslaggevend is, dan :

- valt volgens 80 procent van de betreffende VSV'ers de docenten tegen (bijv. vanwege te weinig vak-kennis, niet goed kunnen uitleggen, te weinig begeleiding);
- laat in 70 procent de organisatie op school te wensen over (bijv. lesroosters klopten niet, veel lesuitval);
- is in 61 procent onduidelijk wat er van hen werd verwacht;
- vind 52 procent de inhoud van de opleiding niet goed (bijv. te specialistisch, te breed, te vaag);
- wordt 49 procent door docenten te weinig op de stage of werkplek begeleid;
- bevalt 48 procent van de VSV'ers de sfeer op school niet;
- wordt 44 procent onvoldoende beoordeeld op de eigen, individuele prestaties.

3. Een betere aansluiting in de beroepskolom

Eén van de hoofdambities is een beter functionerende beroepskolom (vmbo-mbo-hbo) die ervoor zorgt dat zo weinig mogelijk studenten uitvallen en zoveel mogelijk

studenten een diploma halen op een zo hoog mogelijk niveau.

Studiekeuze

Eenvijfde van de studenten begint niet aan de opleiding van hun eerste keuze. Bij eenderde van de bbl'ers geven werkgevers de doorslag bij studiekeuze. Een kwart (bbl) tot eenderde (bol) zou desgevraagd niet opnieuw dezelfde opleiding kiezen. Die ontevredenheid over studiekeuze vertaalt zich in slechtere studieresultaten, een lagere verwachting de opleiding af te sluiten met een diploma en een hogere kans om voortijdig te stoppen.

VSV'ers - verkeerde studiekeuze

Voor eenvijfde van de VSV'ers was een verkeerde studiekeuze de doorslaggevende reden om met een studie te stoppen. Het vaakst wijst men de mismatch aan van de opleiding met het beoogde beroep of met persoonlijke talenten en interesses. Kennelijk gaat het vooral om de inhoudelijke keuze voor een richting of beroep. Iets meer dan een kwart legt de verantwoordelijkheid bij school voor de verkeerde keuze, omdat ze vóóraf geen goede informatie gegeven zou hebben over de opleiding.

Opleidingsmotieven

Mbo-studenten kiezen hun studie vooral op grond van interesse en aansluiting bij het toekomstige beroep of de huidige baan.

Aansluiting bij beroepskeuze

We noemden eerder dat 48 procent van de bol'ers en 80 procent van de bbl'ers bij de keuze voor een studie een bepaald beroep voor ogen heeft.

De meerderheid van de studenten vindt de opleiding (redelijk) goed aansluiten bij het werk dat ze later willen gaan doen.

Gebruik en waardering studiekeuzeinformatie

Eenderde van de bbl'ers is via hun werkgever of via open dagen tot hun studiekeuze gekomen. Open dagen (62%), de website van de huidige instelling (35%), folders (32%) en de decaan van de vorige instelling (31%) voeren het lijstje aan in de bol. Een deel van de studenten heeft helemaal geen informatie gezocht (bol: 5%; bbl 9%). Studiekeuzeinformatie wordt over het algemeen positief beoordeeld.

Switchers en stapelaars

Bijna 20 procent van de studenten volgde het schooljaar voordat ze met hun huidige mbo-opleiding begonnen een andere mbo-opleiding. En nog eens 20 procent van de studenten heeft ooit eerder (maar niet het schooljaar vóórdat begonnen is met de huidige opleiding) een andere mbo-opleiding gevolgd. Ongeveer de helft van de studenten (bol 51%, bbl 44%) die eerder een mbo-opleiding volgden, volgt een opleiding op hetzelfde niveau als destijds ('switchers'). Zo'n 35 procent volgt een opleiding op een hoger niveau ('stapelaars'). Van de bbl'ers volgt 22 procent een opleiding op een lager niveau dan de eerdere opleiding, net als 13 procent van de bol'ers. Het switchen naar een lager niveau gebeurt het meest in de sector Economie. In de sector Zorg & Welzijn wordt relatief het vaakst doorgestudeerd op een opleiding van een hoger niveau.

Doorstromen naar het hbo

Vooraf bol'ers zijn van plan na afronding van hun huidige opleiding een opleiding aan een hogeschool (hbo) te gaan volgen: 44 procent tegenover 10 procent van de bbl'ers. Het perspectief om door te stromen naar het hbo leeft logischerwijs vooral bij bol'ers op niveau 3 en 4: 52 procent van de bol'ers en 13 procent van de bbl'ers op niveau 3 en 4 wil na hun huidige opleiding doorstromen naar het hbo. Doorstroomplannen richting het hbo zien we vaker bij studenten in de sector Economie dan bij studenten in de overige sectoren.

4. Actieve en duurzame participatie aan onderwijs, arbeidsmarkt en samenleving

Diverse groepen mensen dreigen de aansluiting met de maatschappij te missen. Het mbo kan helpen een betere start te maken. In de Studentenmonitor MBO is dit jaar expliciet aandacht besteed aan de groep die het mbo voortijdig, zonder een startkwalificatie behaald te hebben, heeft verlaten. Hoe onderscheidt deze groep uitvallers zich van de groep studenten?

Profiel van de VSV'er

Bijna 45 procent van de VSV'ers is afkomstig uit de mbo-sector Economie, en 41 procent uit een mbo-opleiding op niveau 2. Iets meer dan 5 procent van de VSV'ers heeft geen diploma van welke vooropleiding ook, en 63 procent heeft ten hoogste vmbo-b met succes afgerond. In vergelijking met studenten zijn onder de VSV'ers degenen met een lagere vooropleiding oververtegenwoordigd. Ruim een kwart van de VSV'ers is van allochtone afkomst.

Bijna 60 procent van de VSV'ers is van het mannelijk geslacht (verg. studenten: 52%). VSV'ers zijn gemiddelde iets jonger dan studenten. Eenderde van de VSV'ers bevindt zich in een financieel slechte of zeer slechte gezinssituatie. Bij studenten ligt dit percentage lager: 21 procent. Ook het beroepsniveau van ouders is bij VSV'ers vaker lager dan bij studenten.

Belangrijkste redenen om te stoppen

De top-3 van doorslaggevende redenen wordt gevormd door: persoonlijke omstandigheden (27%), ongenoegen met de gang van zaken op school/de opleiding (21%) en een verkeerde studiekeuze (20%). Het minst vaak worden genoemd: het niet zien van het nut om verder onderwijs te volgen (4%), en omdat vóóraf duidelijk was dat men alleen bepaalde onderdelen van de opleiding wilde volgen (4%). Opvallend zijn binnen de groep VSV'ers de verschillen tussen ex-bbl'ers en ex-bol'ers. Bij ex-bbl'ers is het kunnen krijgen van een leuke baan relatief vaker de doorslaggevende reden om voortijdig te stoppen met de opleiding (20 vs. 9%), bij bol'ers gaat het relatief vaker om persoonlijke omstandigheden (29 vs. 21%), om een verkeerde studiekeuze (22 vs. 14%) of onvrede over de gang van zaken op school / de opleiding (23 vs. 17%).

Voorkomen van VSV

Bij 48 procent van de VSV'ers zijn er geen noemenswaardige inspanningen gedaan om hen op school te houden. In 22 procent van de gevallen is een beroepskeuzetest gedaan, en bij 23 procent is (ook) verkend of een andere opleiding beter paste. Bij 10 procent was er aandacht voor ondersteuning bij persoonlijke problemen. In bijna 70 procent van de gevallen hebben ouders of verzorgers zich ingespannen om het voortijdig stoppen van hun kind van de mbo-opleiding

te voorkomen; in 45 procent hebben VSV'ers zélf moeite gedaan; 33 procent van de VSV'ers geeft aan dat (ook) mentoren/begeleiders op school moeite hebben gedaan.

Huidige situatie VSV'ers

Zo'n 70 procent van de VSV'ers uit het mbo verricht momenteel betaald werk. Zij werken voornamelijk in de handel (26%), de industrie (15%), de horeca (13%), of de bouw (11%). Tweederde is tevreden met de huidige baan.

Van de VSV'ers beoordeelt bijna de helft zijn huidige financiële situatie als (zeer) slecht.

Ruim de helft (54%) van de VSV'ers denkt in de toekomst weer een mbo-opleiding op te pakken, een kwart zegt dat zeker niet te zullen gaan doen.

Studeren met een handicap

Eén op de vijf bbl'ers (19%) en één op de vier bol'ers (24%) heeft een lichamelijke handicap, functiebeperking en/of (chronische) ziekte. De definitie van een beperking is ruim: we rekenen bijvoorbeeld ook dyslexie hiertoe. Bbl'ers met een beperking ondervinden hiervan relatief vaker hinder dan bol'ers (92 vs. 86%).

Allochtonen

Bijna 20 procent van de mbo-studenten is van allochtone afkomst. In de bol ligt dat percentage (23%) een stuk hoger dan in de bbl (10%). Deze percentages zijn voor alle sectoren op de lagere niveaus groter dan op de hogere niveaus. Ongeveer een kwart van de bol'ers spreekt thuis een andere taal dan Nederlands, net als iets meer dan 10 procent van de bbl'ers.

1 Inleiding en verantwoording

1.1 Achtergrond

Het belangrijkste uitgangspunt voor het beleid in de BVE-sector is het streven dat de studenten zelf hun loopbaan sturen en de instelling hen moet uitdagen om tot optimale prestaties te komen. Het is van belang dat het onderwijs beter aansluit op de mogelijkheden en de ambities van de mbo-studenten en op hetgeen de samenleving en het bedrijfsleven nodig hebben. Systematisch inzicht in wat de onderwijsdeelnemer zelf doet en wil is daarbij van groot belang. Daarom heeft het Ministerie van OCW in vervolg op eerdere BVE-Deelnemersmonitoren behoefte aan een Deelnemersmonitor 2006-2007 in het middelbaar beroepsonderwijs (in het vervolg 'Studentenmonitor MBO' genoemd).

Op verzoek van het ministerie van OCW/directies BVE en SFB hebben de onderzoeksinstituten ResearchNed en KBA dit onderzoek uitgevoerd voor het studiejaar 2006-2007. Deze rapportage bevat de resultaten van de verdiepende analyses uit dit onderzoek. Alle tabellen en een digitale weergave van het rapport zijn te raadplegen op: www.studentenmonitor-mbo.nl.

1.2 Formeel en materieel object

De Studentenmonitor MBO is gericht op het verkrijgen van beleidsrelevante informatie over 'wat de mbo-student zelf doet en wil'. Het ministerie van OCW heeft behoefte aan inzicht in een aantal aspecten van

de mbo-studenten op een niveau dat uitstijgt boven dat van de individuele instelling. In dat verband is door OCW een aantal inhoudelijke aspecten genoemd, te weten: sociaal-economische achtergrondkenmerken, financiële kenmerken, keuzemotieven, studievoortgang, motivatie, begeleiding, studiestrategie, motieven voor doorstroom naar een vervolgopleiding, motieven voor verandering van opleiding of leerweg en kwaliteit van de opleiding.

'Wat de mbo-student zelf doet en wil' kan beschouwd worden als het formele object van het onderzoek: de positie en het perspectief van de mbo-student staan daarin centraal. Dit formele object kan ten behoeve van het onderzoek globaal gesystematiseerd worden door analytisch onderscheid te maken naar:

- persoons- en achtergrondkenmerken van de mbo-student;
- de situatie van de mbo-student;
- ervaringen van de mbo-student;
- wensen, behoeften en motieven van de mbo-student;
- handelingsstrategieën van de mbo-student;
- verwachtingen van de mbo-student.

Het materiële object van het onderzoek betreft de inhoudelijke aspecten waarop de te vergaren informatie betrekking heeft. In elk geval gaat het daarbij om de bovengenoemde aspecten die een centrale plaats innemen in het onderzoek.

Deze aspecten zijn ten behoeve van dit onderzoek nader gestructureerd en uitgewerkt vanuit twee belangrijke eisen die aan het onderzoek worden gesteld: In de eerste plaats is dat het gegeven dat het onderzoek beleidsrelevante informatie moet genereren, in het bijzonder voor (de eigenheden van) de mbo-sector.

In de tweede plaats dienen de resultaten van het onderzoek zoveel mogelijk vergelijkbaar te zijn met de resultaten van eerdere respectievelijk andere monitoren i.c. de BVE-Deelnemersmonitor 2003-2004, 2004-2005 en de Studentenmonitor Hoger Onderwijs¹. Daarnaast dient afstemming plaats te vinden met andere onderzoekstrajecten in de mbo-sector².

¹ Broek, A. van den, Hulsen, M. & Kerstens, J. (2005). Bve-deelnemersmonitor 2004-2005: beroepsbegeleidende leerweg (BBL) en beroepsopleidende leerweg deeltijd (BOL-dt). Nijmegen: ITS.

Broek, A. van den, Kerstens, J., Hulsen, M. & Sijbers, R. (2004). Studeren in het hoger onderwijs. Studentenmonitor 2003. Den Haag: SDU. Beleidsgerichte Studies Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek 108.

Broek, Anja van den & Kerstens, J. (2004). Bve-deelnemersmonitor 2003-2004. Verslag eerste meting Beroepsopleidende Leerweg (BOL) voltijd. Nijmegen: ITS.

Broek, A. van den, Sijbers, R., Wiel, E. van de, Welling, N. & Uerz, D. (2005). Net dat beetje extra. Studentenmonitor 2004. Studeren in Nederland: kernindicatoren, determinanten van studievoortgang en de gedreven student. Den Haag: SDU. Beleidsgerichte Studies Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek 118.

Broek, A. van den, Wiel, E. van de, Pronk, T & Sijbers, R., (2006). Studentenmonitor 2005. Studeren in Nederland. Kernindicatoren, studievoortgang, studieuitval en internationale mobiliteit. Den Haag: SDU. Beleidsgerichte Studies Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek.

Broek, A. van den, Wartenbergh, F. Wermink, I. Sijbers, R. Thomassen, M. Klingeren, M. van de & Hogeling, L. (2007). Studentenmonitor 2006. Studeren in Nederland. Kernindicatoren, motieven bij masterkeuze, studievoortgang, studenttypen en de bijzonder gemotiveerde student. Den Haag: SDU. Beleidsgerichte Studies Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek.

² Onder andere JOB/ODIN-monitor en met andere verwante onderzoekstrajecten.

1.3 Beleidsrelevante thema's

Een monitor is te omschrijven als 'het periodiek en systematisch volgen van ontwikkelingen of trends met als object studenten in het middelbaar beroepsonderwijs'. Dit kan plaatsvinden met behulp van kengetallen of bevraging van doelgroepen. Een dergelijke monitor fungeert primair als ondersteuning van beleid en als informatiebron voor derden en biedt een signaleringssysteem dat betekenis heeft bij de ontwikkeling van beleid. Dit houdt in dat vanuit de monitor informatie gegenereerd kan worden op elk gewenst en noodzakelijk moment in de beleidscyclus. Door periodiek dezelfde soort gegevens te verzamelen neemt de informatiewaarde toe. Eerdere monitoren en bevindingen uit andere onderzoeken hebben als basis gefungeerd voor het opstellen van de vragenlijst.

Leidraad daarbij waren een vijftal – met elkaar samenhangende – thema's die centraal staan in het beleid ten aanzien van het mbo, te weten:

- onderwijs op maat voor de mbo-student;
- voortijdig schoolverlaten;
- kwalificatie- en competentiewinst;
- een leven lang leren;
- budget- en time-management.

Actuele beleidsontwikkelingen in de mbo-sector aan de hand van deze thema's zijn als referentiekader betrokken bij de inhoudelijke vulling van het onderzoeks-instrumentarium, voor zover gerelateerd aan de positie en het perspectief van de mbo-student zelf.

Onderwijs op maat

Dit thema is vanuit studentperspectief te beschouwen als het meest centraal en ligt veelal ook aan de basis van de andere beleidsthema's.

Het verwijst nadrukkelijk naar het streven van de mbo-student om zijn of haar loopbaan zoveel mogelijk zelf te sturen en de instelling uit te dagen om tot optimale prestaties te komen. Het verwijst naar de diversiteit van de studentpopulatie in het mbo – naar persoons- en achtergrondkenmerken, leerstijlen, wensen en behoeften – en de uitdaging om daar optimaal aan tegemoet te komen. Deze uitdaging betreft (studenten in) het hele spectrum van het mbo: beide leerwegen en zowel de theorie als praktijk (bpv-)component.

Dit thema is in het onderzoek tot uitdrukking gekomen in aspecten als ervaringen, wensen, handelingsstrategieën en/of verwachtingen van de mbo-student over:

- de inhoud, vormgeving en organisatie van het onderwijsleerproces (inclusief varianten van het 'nieuwe leren' en het 'traditionele leren');
- de afstemming op maat tussen theorie en praktijk;
- mogelijkheden om in individuele opleidingstrajecten bol en bbl flexibel op elkaar af te stemmen;
- mogelijkheden om tussentijds te switchen of delen van opleidingen te combineren;
- ondernemerschap;
- begeleiding en coaching op maat;
- kwaliteitsaspecten van de bpv³.

Voortijdig schoolverlaten

Hoewel de monitor zich primair moest richten op de huidige studenten en dus de 'uitvallers' in beginsel geen object van onderzoek waren, is dit onderzoek in overleg met OCW toch gekozen voor een speciaal onderdeel voor voortijdige uitvallers. De 'aanval op uit-

³ Het SCP heeft gewezen op het ontbreken van systematische informatie over de bpv. Volgens Bronneman-Helmers (2006), *Duaal als ideaal? Leren en werken in het beroeps- en hoger onderwijs*, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

val' verwijst primair naar het streven om het aantal voortijdig schoolverlaters⁴ drastisch te reduceren, met daarbij de 'startkwalificatie' als criterium. Het terugdringen van voortijdig schoolverlaten heeft niet alleen hoge prioriteit op de beleidsagenda, maar blijkt tegelijkertijd een hardnekkig en complex fenomeen. Het manifesteert zich nog het meest nadrukkelijk in de overgang van vmbo naar mbo en in het mbo. Over achtergronden en oorzaken is nog weinig systematische informatie vanuit studentperspectief bekend. Bij voortijdige uitvallers zal in de vraagstelling extra ingezoomd worden op achtergronden en oorzaken van voortijdig schoolverlaten⁵.

Kwalificatie- en competentiewinst

Eén van de centrale beleidsdoelen is het behalen van 'kwalificatiewinst' in de beroepsopvoeding. Voor studenten in het mbo focust dit de aandacht enerzijds op de doorstroom- of opstroommogelijkheden tussen kwalificatieniveaus binnen het mbo zelf en anderzijds op de doorstroom naar vervolgoopleidingen. Informatie over ervaringen, wensen, handelingsstrategieën en verwachtingen van studenten hierover zijn uiterst relevant, met name voor zover deze verwijzen naar achtergronden en oorzaken van al dan geen doorstroom.

⁴ Jongeren tot 23 jaar, zonder een afgeronde opleiding die geldt als startkwalificatie, worden als voortijdig schoolverlater gekenmerkt. Een vmbo-diploma geeft toegang tot het mbo, maar is géén startkwalificatie. Een diploma havo, vwo of mbo (niveau 2) is wél een startkwalificatie.

⁵ Omdat volgens het gangbare criterium van de 'startkwalificatie' ook schoolverlaters die niveau 1 wél succesvol hebben afgerond gerekend worden tot voortijdige schoolverlaters, wordt bij deze categorie gevraagd naar achtergronden en redenen om binnen het mbo niet op te stromen.

Daarnaast hoeft het bij studenten niet alleen te gaan om 'formele' kwalificatiewinst, maar lijken ook de (door hen ervaren, etc.) vorderingen in hun competentieontwikkeling op verschillende terreinen van belang: vak- en beroepsbekwaamheid, burgerschap, leren leren en algemene vaardigheden. In dit onderdeel zoomen we in op de motieven voor doorstroom naar een vervolgopleiding c.q. voor verandering van opleiding of leerweg en de kwalificatie- en competentiewinst die studenten hiermee voor ogen staat.

- Een dimensie die vooral ook in verband met het thema kwalificatie- en competentiewinst van belang is, is het onderscheid binnen de studentpopulatie tussen studenten die bewuste keuzes maken in hun gang door de beroepsonderwijskolom, en studenten die betrekkelijk intuïtief en ad hoc keuzes maken ten aanzien van hun schoolloopbaantraject: respectievelijk 'weters' en 'niet-weters'⁶. De studie- en beroepskeuze zal met andere woorden een centraal aandachtspunt in het onderzoek zijn. Duidelijk hierbij is ook het belang van (ervaringen e.d. met betrekking tot) de loopbaanbegeleiding. Recent onderzoek wijst er op dat gestructureerde en actieve studie- en beroepskeuzebegeleiding binnen de beroepsonderwijskolom nog in de kinderschoenen staat⁷. Zelfsturing onder het motto 'de loopbaan centraal' kent twee centrale componenten:

⁶ Vgl. ook Hövels, B., K. Visser en H. Schuit (2006), Over hamers en vasthouden gesproken. Vijfentwintig jaar middelbaar beroepsonderwijs in Nederland: terug- en vooruitblik. 's Hertogenbosch: ACOA.

⁷ Vgl. ook Meijers, F., M. Kuijpers en J. Bakker (2006), Over leerloopbanen en loopbaanleren, Driebergen: HPBO.

- vaardigheden in termen van gedrag en motivatie en het vermogen tot commitment,
- het verwerven van een arbeidsidentiteit.

Leven lang leren

Dit vierde beleidsrelevante thema kent een breed scala aan aspecten, waaronder ook aspecten waarnaar in voornoemde beleidsthema's verwezen is. Bovendien raakt het in principe niet alleen huidige studenten of voortijdig schoolverlaters van het mbo, maar ook andere groepen in de beroeps- en niet beroepsbevolking. Het zal duidelijk zijn dat in de Studentenmonitor MBO 'leven lang leren' alleen als beleidsrelevant referentiekader gehanteerd wordt voor zover het van belang is voor studenten en voortijdig schoolverlaters van het mbo. Concreet kunnen we in dat verband bijvoorbeeld noemen:

- de wensen (verwachtingen) van voortijdig schoolverlaters om terug te keren in het mbo;
- (ervaringen met betrekking tot) vrijstelling voor bepaalde delen van de opleiding op grond van reeds verworven competenties en EVC-procedures;
- (ervaringen met betrekking tot) individuele leerrekeningen/vouchers;
- (ervaringen met betrekking tot) de voorbereiding op een leven lang en een leven breed leren: leer- en loopbaancompetenties;
- (ervaringen met betrekking tot) de mogelijkheid om de opleiding te combineren met taken/posities in andere levenssferen, zoals zorg, werk, vrije tijd.

Daarnaast is in dit verband voor de Studentenmonitor MBO van belang in hoeverre studenten het mbo ingestroomd zijn vanuit de arbeidsmarkt dan wel rechtstreeks vanuit het vo, en – in lijn daarmee – het identificeren van zij-instromers op latere leeftijd.

Budget/time-management

Studenten in het mbo die 18 jaar of ouder zijn en een voltijd opleiding in het beroepsonderwijs volgen, hebben recht op studiefinanciering. Onder voltijd-opleiding wordt verstaan een opleiding met een studielast van ten minste 850 klokuren per jaar. Deze studiefinanciering kan bestaan uit een basisbeurs, een aanvullende beurs, een rentedragende lening en een OV-studentenkaart. Voor alle studenten in niveau 1 en 2 wordt de studiefinanciering (met uitzondering van de rentedragende lening) uitgekeerd als gift. Mbo-studenten die een opleiding volgen op niveau 3 en 4 ontvangen een prestatiebeurs, die in beginsel wordt uitgekeerd als een lening. De basisbeurs is een gefixeerd bedrag dat alleen varieert in hoogte voor uit- en thuiswonende studenten. De aanvullende beurs hangt af van het inkomen van de ouders en de samenstelling van het gezin. Na vier jaar prestatiebeurs hebben mbo-studenten nog drie jaar recht op een lening. Voor studenten die binnen tien jaar na aanvang van hun opleiding deze succesvol afronden wordt de prestatiebeurs omgezet in een gift. Een uitzondering wordt gemaakt voor studenten die zowel voor het eerste jaar studiefinanciering ontvangen, als in het eerste jaar van hun opleiding zitten en vóór 1 februari stoppen met de opleiding. Zij kunnen een verzoek indienen om de tot dan toe ontvangen prestatiebeurs (die overigens wel telt als verbruikte maanden studiefinanciering) te laten omzetten in een gift.

In dit kader zijn twee aspecten van belang in dit onderzoek: de tijdbesteding aan de studie en overige activiteiten (ook: in welke mate deze aspecten compenserend of concurrerend zijn) en de inkomenspositie van de studenten. Centraal hierin is de vraag of studenten financiële belemmeringen ervaren, hoe zij hiermee omgaan en in welke mate dit (eventueel) ge-

volgen heeft voor de tijdbesteding aan studiedoelinden. Naast tijdbesteding aan verschillende activiteiten was er in de vragenlijst ook aandacht voor motieven voor het verrichten van (extra) betaalde arbeid en motieven voor het al dan niet aangaan van een studie-ening, leenaversie en de kennis (en kennishiaten) op het gebied van leenvoorwaarden, rechten en plichten.

1.4 Vragenlijst

Uitgaande van de hiervoor beschreven theoretische en beleidsmatige uitgangspunten is een vragenlijst ontwikkeld. Deze vragenlijst bevat de volgende hoofdonderwerpen:

- ervaringen schooldeel opleiding
- studie- en beroepskeuze
- opleidingsloopbaan
- ervaringen stage-/werkplekdeel opleiding
- motivatie opleiding
- persoonskenmerken en persoonlijke situatie
- handelingsstrategieën opleiding
- budget management
- internationalisering
- voortijdig schoolverlaten redenen

De vragenlijst is geprogrammeerd als internetenquête met behulp van het softwarepakket SPSS MRInterview. Veel achtergrondkenmerken zijn toegevoegd vanuit populatiebestanden. Indien vragen niet van toepassing waren is een routing toegepast, soms op basis van filtervragen, soms op basis van interactie met de SQL-database met achtergrondkenmerken. In het onderstaande is een globaal overzicht van alle vragen (zonder antwoordcategorieën) weergegeven naar onderwerp.

Ervaringen schooldeel opleiding

- Wat vind je van het onderwijs op jouw opleiding?
- Wat vind je van je docenten?
- Wat vind je van jouw school?
- Wat leer je op jouw opleiding?
- Welk rapportcijfer geef je je opleiding?

Studie- en beroepskeuze

- Wist je toen je aan deze mbo-opleiding begon welk soort werk of beroep je na je opleiding wilde gaan doen?
- Weet je nu welk soort werk je uiteindelijk na je opleiding wilt gaan doen?
- Komt dit overeen met het beeld dat je daarvan had aan het begin van de opleiding?
- Was de opleiding die je nu volgt je eerste keuze?
- Waarom ben je niet aan de opleiding van je eerste keuze begonnen?
- Hoe goed past de mbo-opleiding die je nu doet bij het soort werk dat je na je opleiding wilt doen?
- Waarom heb je voor deze opleiding gekozen? Je kunt de drie belangrijkste redenen aangeven.
- Wie hebben de doorslag gegeven bij de opleidingskeuze?
- Hoe heb je informatie gezocht over je opleiding?
- Klopt de informatie met hoe het werkelijk is bij je opleiding?
- Wat zou je doen als je opnieuw een studiekeuze zou maken?

Opleidingsloopbaan

- Heb je in het vo Leerweg Ondersteunend Onderwijs (lwoo) gehad?
- Heb je in het vo Praktijkonderwijs gevolgd?
- Ben je wel eens blijven zitten op de basisschool?
- Ben je wel eens blijven zitten op je middelbare school?
- Wanneer ben je met de mbo-opleiding die je nu volgt, begonnen?
- Wat deed je het schooljaar voordat je met je huidige opleiding begon?

- Heb je vóór deze opleiding ooit eerder een andere mbo-opleiding gevolgd?
- Wat voor opleiding was dit?
- Op welk niveau volgde je deze opleiding?
- Heb je die opleiding met een diploma afgerond?
- Waarom ben je overstapt naar de mbo-opleiding die je nu volgt?
- Heb je voor onderdelen van de mbo-opleiding die je nu volgt vrijstellingen gekregen, zodat je bepaalde onderdelen niet hoeft te doen?
- Hoe zijn je resultaten in je huidige opleiding?
- Verwacht je je huidige opleiding met een diploma af te ronden?
- Waarom zou je je diploma (misschien) niet halen?
- Hoeveel jaar denk je dat je (in totaal) over je opleiding gaat doen, de tijd die je er nu zit meegerekend?
- Ben je wel eens een tijdje gestopt met de mbo-opleiding die je nu volgt?
- Hoe lang ben je toen gestopt?
- Wie heeft je aangespoord de opleiding weer op te pakken?
- Overweeg je wel eens om met deze opleiding te stoppen?
- Waarom overweeg je wel eens te stoppen met je opleiding? Kruis de drie belangrijkste redenen aan.
- Wat ga je doen als je je huidige opleiding hebt afgerond?

Ervaringen stage/werkplekdeel opleiding

- Had je toen je aan deze opleiding begon al een betaalde baan of werkplek?
- Heb je deze baan ook als stage of werkplek gebruikt?
- Hoe goed past je opleiding bij deze baan?
- Hoeveel moeite heeft het gekost om een bij je opleiding passende werkplek te vinden?
- Heeft de school je geholpen of helpt de school je bij het zoeken van een passende werkplek?
- Hoe goed past de werkplek die je hebt bij je opleiding?
- Heb je al stage gelopen of loop je nu stage?
- Hoeveel moeite heeft het gekost om een bij je opleiding passende stage te vinden?
- Heeft de school je geholpen of helpt de school je bij het zoeken naar een passende stage?

- Waar loop of liep je dit schooljaar stage?
- Word of werd je op je stage ingeschakeld voor echt werk of is de echte praktijk nagebootst?
- Is/was de stageplek die je nu hebt/had de stageplek van je eerste keuze?
- Hoe goed past/paste je stageplek die je hebt/had bij je opleiding?
- Wil je bij onderstaande vragen informatie geven over je stage?
- Wil je bij onderstaande vragen informatie geven over je werkplek?
- Worden de dagen die je naar school moet doorbetaald?
- Stel, je moet aan anderen uitleggen wat je van jouw stage of werkplek vindt. Wat zou je dan zeggen?

Motivatie opleiding

- Hoe was je motivatie toen je met deze opleiding begon?
- Hoe is je motivatie op dit moment?

Persoonskenmerken en persoonlijke situatie

- Spreek je met je ouders/verzorgers Nederlands of een andere taal?
- In hoeverre voel je je echt Nederlander?
- Hoe kun je de financiële (gezins)situatie van je ouders of verzorgers het beste omschrijven.
- Welke van onderstaande diploma's heeft je moeder/verzorgster en vader/verzorgster behaald?
- Hoe kun je het beroep van je moeder of verzorgster het best omschrijven?
- Hoe kun je het beroep van je vader of verzorgster het best omschrijven?
- Heb je een van de volgende lichamelijke handicaps, functiebeperkingen of (chronische) ziektes?
- Heb je hier last van in je opleiding?
- Houdt de school rekening met je handicap, functiebeperking of (chronische) ziekte?
- Waarmee heb je tijdens je opleiding problemen ervaren?
- Hoe is je woonsituatie?
- Op welke leeftijd wil je zelfstandig gaan wonen?
- Heb je kinderen?

Handelingsstrategieën opleiding

- In hoeverre gelden onderstaande uitspraken voor jou?
- Spijbel je wel eens?
- Waarom spijbel je?
- Kom je wel eens te laat op school?
- Neem een gemiddelde schoolweek en geef een schatting van het aantal uren dat je deze week besteedt aan de volgende zaken.
- Hoeveel uren per week worden op school besteed aan de verschillende werkvormen?

Budget management

- Krijg je wel eens geld van je ouders/verzorgers (zoals bijvoorbeeld zakgeld)?
- Hoeveel geld krijg je van je ouders/verzorgers?
- Krijg je wel eens geld van je partner?
- Hoeveel geld krijg je van je partner?
- Krijg je van je stage-/leerbedrijf een vergoeding (stagevergoeding, reiskosten en/of je studiekosten)?
- Hoeveel geld krijg je van je stage-/leerbedrijf?
- Heb je een baan of een bijbaan naast je opleiding? We bedoelen hier niet mee je stageplaats of werkplek.
- Waarom heb je een betaalde baan/bijbaantje?
- Waarom heb je naast je opleiding geen betaalde baan?
- In welke bedrijfstak is je baan of bijbaantje?
- Hoeveel geld verdien je met je baan of bijbaantje.
- Hoeveel verdien je met jouw baan of bijbaantje per uur?
- Krijg je geld van een uitkeringsinstantie?
- Hoeveel geld krijg je op basis van deze uitkering?
- Ontvang je momenteel studiefinanciering?
- Waarom heb je geen studielening bij de Informatie Beheer Groep?
- Door wie worden de volgende kosten vooral betaald?
- Hoeveel geef je per maand uit aan de zaken die je per maand betaald?
- Betaal je aan je ouders/verzorgers geld voor kost en inwoning?
- Ontvang je zorgtoeslag?
- Hoe kun je jouw financiële situatie dit schooljaar het best omschrijven?

Internationalisering

- Ben je wel eens voor je opleiding in het buitenland geweest?
- Was dat in een grensregio van Duitsland of België of was dat verder weg?
- Hoe heb je het gehele verblijf in het buitenland betaald (reis, verblijf en studiekosten)?
- Ben je van plan om in de toekomst naar het buitenland te gaan voor je studie of stage?
- Waar zou je dan een opleiding willen volgen?
- Waarom ben je niet naar het buitenland geweest en ga je (misschien) ook niet naar het buitenland voor je studie?
- Zou je liever je hele opleiding in het buitenland hebben gevolgd?
- Waar zou je dan een opleiding hebben willen volgen?

Redenen voortijdig schoolverlaten

- Hoe lang (in totaal) heb je op het mbo gezeten, het doet er niet toe in welke opleiding of op welke school?
- Na hoeveel tijd ben je gestopt met de (laatste) mbo-opleiding die je gevolgd hebt?
- Waarom ben je gestopt met die opleiding?
- Welke reden was voor jou doorslaggevend om te stoppen?
- Had je vooraf met de school afgesproken dat jij alleen bepaalde onderdelen van de opleiding zou volgen?
- Waarom wilde je alleen bepaalde onderdelen volgen?
- Was dat ook van tevoren met de school afgesproken en/of vastgelegd in de onderwijsovereenkomst die je met de school had?
- Heb je de onderdelen die je wilde volgen ook met succes, dat wil zeggen met een certificaat of een ander bewijsstuk, afgerond?
- Op wiens initiatief is afgesproken dat je alleen die onderdelen zou volgen?
- Is wat je op het mbo geleerd hebt van belang voor (huidige baan, -toekomstige- loopbaan, persoonlijke ontwikkeling, motivatie verder leren, hbo-opleiding)?
- Je gaf als doorslaggevende reden dat je problemen had met leren. Ben je op de basisschool blijven zitten?
- Ben je in het voortgezet onderwijs blijven zitten?

- Hoeveel moeite had je met de theorievakken op het mbo?
- Hoeveel moeite had je met de praktijkvakken op het mbo?
- Hoe goed beheers je de Nederlandse taal?
- Je gaf als doorslaggevende reden je persoonlijke omstandigheden. Wat speelde voor jou een rol?
- Je gaf als doorslaggevende reden dat achteraf bleek dat je een verkeerde studie gekozen had. Wat speelde voor jou een rol?
- Je gaf als doorslaggevende reden dat de gang van zaken op je school of je opleiding je niet beviel. Wat speelde voor jou een rol?
- Je gaf als doorslaggevende reden dat je geen of geen passende stageplaats kon vinden of houden. Wat speelde voor jou een rol?
- Je gaf als doorslaggevende reden dat je het nut niet zag om nog verder onderwijs te volgen. Wat speelde voor jou een rol?
- Je gaf als doorslaggevende reden dat je een leuke baan kon krijgen. Wat speelde voor jou een rol?
- Hoeveel moeite hebben onderstaande personen of instanties gedaan om jou op de opleiding te houden?
- Welke inspanningen zijn gedaan om te proberen je op school te houden of weer naar school terug te laten keren?
- Wat doe je momenteel? Je kunt meer antwoorden aankruisen.
- Past deze baan bij de opleiding waarmee je voortijdig bent gestopt?
- In welk soort beroep ben je werkzaam?
- In welke bedrijfstak ben je werkzaam?
- Ben je tevreden met deze baan
- Kun je je binnen deze baan nog bijscholen
- Wat voor opleiding volg je momenteel?
- Wat is de naam van de instelling waar je deze opleiding volgt?
- In welke plaats is deze instelling of school gevestigd?
- Ga je in de toekomst weer verder studeren in het mbo?
- Hoe beoordeel je op dit moment je financiële situatie?

1.5 Steekproef, respons en weging

Bovenstaande vragen en de bijbehorende antwoordcategorieën zijn in de vorm van een internetenquête aangeboden aan een steekproef uit het Basisregister Onderwijs BVE (BRONBVE) en het door Cfi geconstrueerde bestand met voortijdig schoolverlaters (VSV). Beide bestanden zijn afkomstig van Cfi.

Er is een gestratificeerde steekproef getrokken binnen de strata sector (economie, techniek, zorg & welzijn en gecombineerd), etniciteit (allochtoon/autochtoon), type (bbl en bol-vt), niveau (1 t/m 4). Binnen deze strata is op basis van statistische formules een aselechte steekproef getrokken, in omvang voldoende om met een betrouwbaarheid van 95% uitspraken te doen. Van de VSV'ers is iedereen aangeschreven.

Alle studenten in de steekproef zijn benaderd door middel van een brief via de IB-Groep. De reden hiervoor is dat de IB-Groep nimmer NAW-gegevens van personen uit handen geeft. De brief, die op speciaal voor dit onderzoek vervaardigd briefpapier is gedrukt, bevatte een link naar de vragenlijstwebsite en een unieke toegangscode waarmee de studenten de lijst konden invullen.

Als extra stimulans voor deelname aan het onderzoek konden studenten meedingen voor een iPod of een cadeaubon. Hiervoor is in de enquête een random lotingprocedure toegepast. Op deze wijze kregen studenten direct na afronding van de enquête een melding of zij al dan niet tot de prijswinnaars behoorden. Na afloop van het veldwerk zijn de prijzen verstuurd. Tijdens het veldwerk is tweemaal een schriftelijk rapel verstuurd naar studenten/VSV'ers die op dat moment de enquête nog niet hadden geraadpleegd. Het veldwerk is uitgevoerd in de periode april-augustus 2007. Voor de studenten die in deze periode hun diploma hebben behaald is een filtervraag toegevoegd.

Respons

Tabel 1 geeft een overzicht van de respons van beide deelonderzoeken (studenten en VSV'ers).

Tabel 1: Responsoverzicht

	MBO-studenten	VSV
Overzicht		
populatie	449.744	33.353
bruto steekproef	41.526	33.353
niet bereikt/buiten doelgroep	8.305	6.671
gecorrigeerde bruto steekproef	33.221	26.682
niet gerepsondeerd	31.220	27.075
bruto respons	10.306	6.278
bruto responspercentage	31%	24%
Bruikbare respons		
enquête helemaal ingevuld	7.626	5.156
enquête gedeeltelijk ingevuld	923	447
bruikbare respons	8.549	5.603
bruikbaar responspercentage	26%	21%
Onbruikbare respons		
enquête onvoldoende ingevuld	576	675
inmiddels gestopt	818	
inmiddels afgestudeerd	363	
Totaal onbruikbare respons	1.757	675

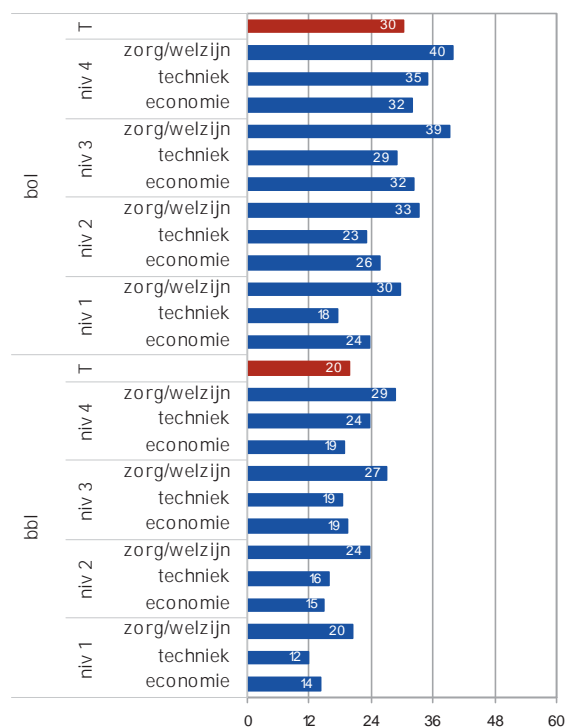
Bron: OCW - Studentenmonitor MBO 2007.

In totaal zijn van 41.526 mbo-studenten en van 33.353 VSV'ers versleutelde nummers aangeleverd aan de IB-Groep. Hiervan zijn alle personen met een geldig adres in Nederland aangeschreven. Tijdens het veldwerk bereikten ons veel reacties van mensen die onterecht in de VSV-groep zaten. Bovendien zijn erg veel brieven retour afzender gekomen. Op basis van ervaringen met andere onderzoeken die via de IB-Groep lopen, is de bruto steekproef gecorrigeerd met 20 procent (het geschatte aantal personen dat niet bereikt is of ten onrechte in de steekproef zat).

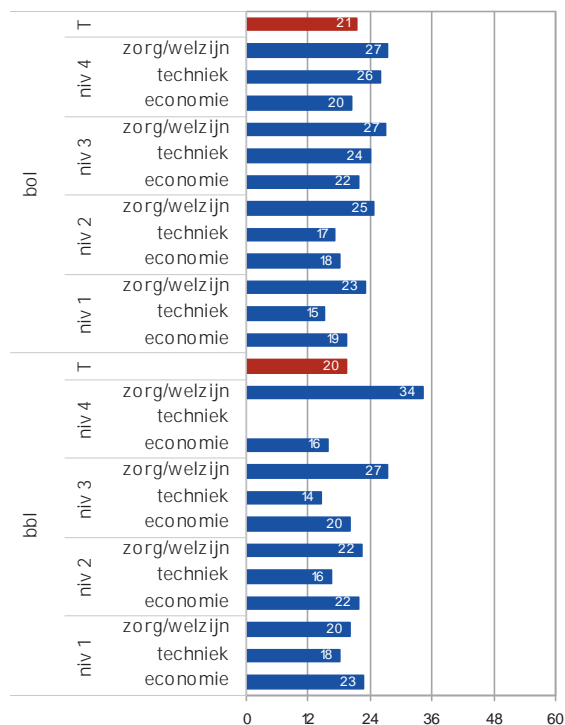
De totale respons bedraagt 31 procent (mbo-studenten) en 24% (VSV). Dit is in vergelijking met andere onderzoeken en gezien de relatief geringe responsbereidheid in het mbo een acceptabel percentage. Na sluiting van de dataverzameling zijn de gegevens geschoond. De responstijd is een van de indicatoren die meegenomen is bij het opschonen van de data (zie Figuur 3 en Figuur 4). Studenten met een te korte responstijd en studenten die de vragenlijst voor een te klein deel hadden ingevuld, zijn buiten de analyses gehouden. In totaal betrof het hier 1.251 cases (576 studenten en 675 VSV'ers).

Een klein deel van de studenten was inmiddels afgestudeerd (363) of gestopt met de opleiding (818). Ook deze groep is buiten de analyses gehouden. In totaal bedraagt de bruikbare respons 8.549 voor de mbo-studenten (26% van de gecorrigeerde steekproef) en 5.603 VSV'ers (21% van de gecorrigeerde populatie). Bol-studenten reageerden beter dan bbl'ers (30% bol; 20% bbl); bij de VSV'ers was dit verschil kleiner (21% bol; 20% bbl). Vrouwen zijn meer responsbereid dan mannen (mbo-studenten 32% vrouw; 21% man). Dit geldt ook voor VSV'ers (26% vrouw; 17% man). De respons van autochtone mbo-studenten was beter dan die van allochtone mbo-studenten (28% autochtoon; 23% allochtoon). Ook bij de VSV'ers is er een verschil (23% autochtoon; 15% allochtoon).

Figuur 1 (mbo-studenten) en Figuur 2 (VSV) geven een gedetailleerd grafisch overzicht van de responspercentages naar type, sector en niveau. Hieruit blijkt ook dat de lagere niveaus (1 en 2) slechter hebben gereageerd (21% mbo-studenten; 19% VSV) dan de niveaus 3 en 4 (29% mbo-studenten; 24% VSV).

Figuur 1: Responspercentages mbo-studenten naar type, sector en niveau

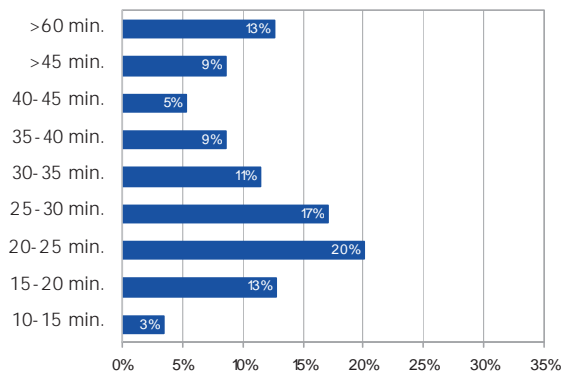

Figuur 2: Responspercentages VSV naar type, sector en niveau

Responstijd

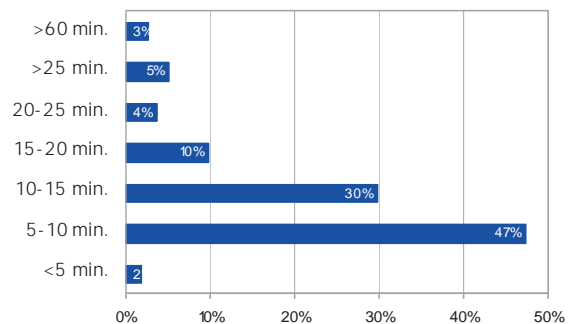
De begintijd en eindtijd waarop studenten de enquête invulden is meegenomen in de database. Deze gegevens geven een indicatie van de responstijd. Studenten konden tijdens het invullen de vragenlijst afsluiten en later verder gaan. Figuur 3 toont de gemiddelde tijd die studenten in het mbo nodig hadden om de vragenlijst in te vullen. De meeste respondenten deden tussen 24 en 27 minuten over de vragenlijst.

Zo'n 13 procent deed er langer over dan een uur. Dit zijn studenten die tussentijds met het invullen zijn gestopt en later opnieuw zijn ingelogd.

Figuur 3: Responstijd studenten mbo

Figuur 4 toont de responstijd van de VSV'ers. De meeste studenten hadden tussen acht en tien minuten nodig om de lijst in te vullen. Ongeveer 30 procent deed er iets langer over. Dit heeft te maken met de route in de vragenlijst en het aantal verdiepende vragen die studenten voorgelegd kregen.

Figuur 4: Responstijd VSV

Weging

Mede vanwege de wijze van steekproeftrekking en gezien het feit dat de verschillen in respons tussen subgroepen in sommige gevallen vrij groot is, is een weging toegepast, op zodanige wijze dat de onderzoeksgroep in samenstelling een evenwichtige afspiegeling is van de populaties. De weging is verricht op basis van de volgende kenmerken: crebo (opleiding), niveau (1, 2, 3, 4), sector (economie, techniek, zorg/welzijn), geslacht (man, vrouw) en type (bol, bbl) en etniciteit (allochtoon, autochtoon).

Tabel 2: Overzicht weegfactoren

		mbo-studenten				VSV'ers			
		allochtoon		autochtoon		allochtoon		autochtoon	
		m	v	m	v	m	v	m	v
BBL									
EC	1	0,38	0,19	0,19	0,11	0,72	0,59	0,58	0,26
	2	1,73	1,22	0,77	0,43	1,16	0,77	1,06	0,87
	3	1,44	1,14	0,18	0,18	1,15	1,00	0,64	0,43
	4	0,71	0,58	0,13	0,12	1,21	0,99		0,01
TE	1	0,69	0,62	0,36	0,23	0,98	0,52	0,70	
	2	3,20	1,09	0,48	0,02	1,24	0,69	0,74	0,00
	3	2,22	0,31	0,23	0,03	1,49	0,29	0,32	
	4	0,63	0,25	0,09	0,05				
ZW	1	0,15	0,12		0,15		0,88		
	2	0,49	0,44	0,28	0,20	1,05	1,00	0,87	0,48
	3	1,01	0,92	0,30	0,28	0,63	1,24		0,94
	4	0,85	0,90	0,14	0,18	0,79	1,12	0,35	0,35
BOL									
EC	1	0,19	0,18	0,37	0,25	0,99	0,69	1,66	0,86
	2	1,82	1,07	1,69	1,10	1,10	0,80	1,80	1,25
	3	1,22	0,94	0,82	0,62	0,96	0,86	1,48	0,81
	4	3,37	2,92	1,57	0,99	1,04	0,86	1,62	1,22
TE	1	0,59	0,44	0,69	0,65	1,21	0,79	1,88	1,04
	2	0,82	0,35	0,42	0,27	1,14	0,44	1,15	0,47
	3	0,38	0,23	0,12	0,09	0,78	0,47	0,30	0,75
	4	2,86	1,88	0,38	0,30	0,83	0,66	0,71	0,49
ZW	1	0,10	0,07	0,12	0,12	0,50	0,51	0,03	0,95
	2	1,56	0,81	0,90	0,52	1,49	0,73	1,51	0,99
	3	2,40	1,63	1,01	0,48	1,11	0,89	1,48	1,09
	4	3,94	2,37	0,70	0,50	1,01	0,81	1,18	1,10

Bron: OCW - Studentenmonitor MBO 2007.

1.6 Opbouw van het rapport

We beginnen met het beschrijven van de resultaten met de weergave van de kernindicatoren: weergegeven in figuren worden alle onderwerpen van het onderzoek kort aangestipt. In de hoofdstukken daarna wordt verder ingezoomd op een aantal onderwerpen. Zo wordt in hoofdstuk 3 aandacht besteed aan studiekeuze en studenttevredenheid: welke motieven speelden een rol bij studiekeuze, in hoeverre hebben studenten spijt van hun keuze en hoe beïnvloedt dat de studievoortgang. Daarnaast de studenttevredenheid: wat gaat er goed en wat gaat er minder goed op school en de bpv? In hoofdstuk 4 bekijken we de onderwijsloopbaan en de studiehouding van de mbo-studenten: hoe ziet die opleidingsloopbaan eruit, hoe gemotiveerd zijn de studenten, hoeveel tijd besteden ze aan de studie, maar ook: wat zijn hun plannen voor na de mbo-opleiding? Hoofdstuk 5 gaat vervolgens in op studeren in het buitenland: hoeveel studenten gaan er naar het buitenland in het kader van hun studie? Hoe bekostigen zij hun verblijf daar? Wat zijn redenen om niet te gaan? Hoofdstuk 6 gaat in op de financiële situatie van de mbo'ers: wat zijn hun inkomsten en uitgaven? Waarom werken studenten naast hun studie? Het slothoofdstuk, hoofdstuk 7 heeft een status aparte. Hierin worden de resultaten beschreven van het onderzoek onder de voortijdig schoolverlaters: waarin verschilt deze groep van de groep nog-studerenden, waarom zijn ze gestopt, in hoeverre is er inspanning verricht om hen toch op de opleiding te houden, wat doe ze op dit moment en hoe zien ze hun toekomst? In het de tekst worden uitsluitend significante verschillen beschreven.

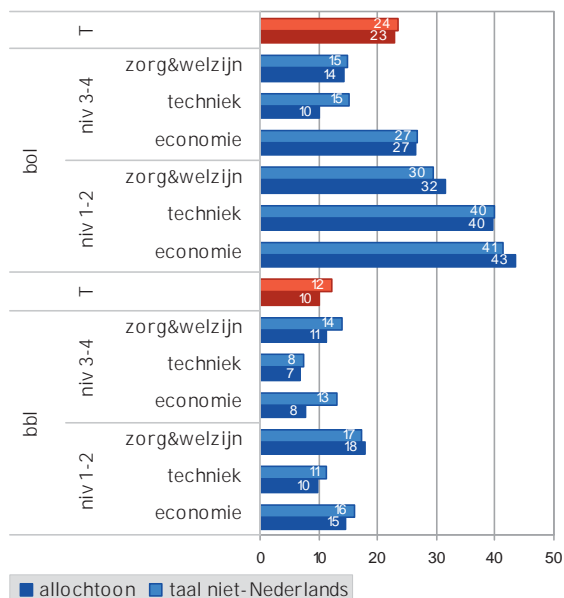
2 Kernindicatoren

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk geven we de kernindicatoren van de MBO Studentenmonitor 2007 weer. We laten de volgende onderwerpen aan bod komen: achtergrondkenmerken van de respondenten (paragraaf 2.2); de onderwijsloopbaan van studenten (2.3); studieverwachting (2.4); studiekeuze (2.5); motivatie en houding (2.6); tijdbesteding (2.7); beroepspraktijkvorming (2.8); oordeel over studie en instelling (2.9); inkomsten en uitgaven (2.10) en verzuimgedrag (2.11). De gegevens worden in elk geval uitgesplitst naar type leerweg en in veel gevallen ook naar niveau en/of sector. De resultaten van het onderzoek onder voortijdig schoolverlaters worden apart in hoofdstuk 7 gepresenteerd.

2.2 Achtergrondkenmerken studenten

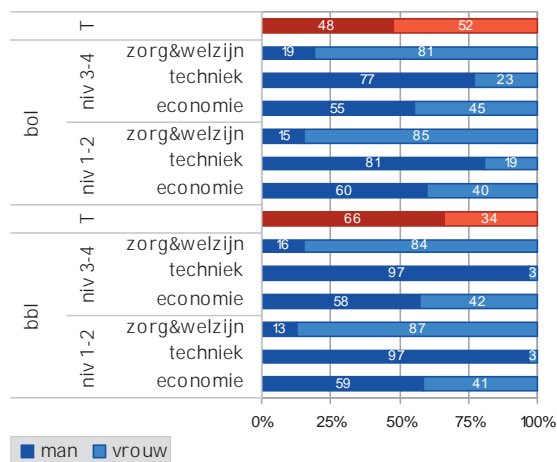
Bijna 20 procent van de mbo-studenten is van allochtone afkomst. In de bol ligt dat percentage (23%) hoger dan in de bbl (10%). In Figuur 5 is te zien dat deze percentages voor alle sectoren op de lagere niveaus groter zijn dan op de hogere niveaus. Ongeveer een kwart van de bol'ers spreekt thuis een andere taal dan Nederlands, net als iets meer dan 10 procent van de bbl'ers. Op de hogere niveaus van de bol zijn beide percentages in de sector Economie fors hoger dan in de sectoren Techniek en Zorg & Welzijn.

Figuur 5: Percentages studenten gedefinieerd als allochtoon en met thuistaal niet-Nederlands⁸

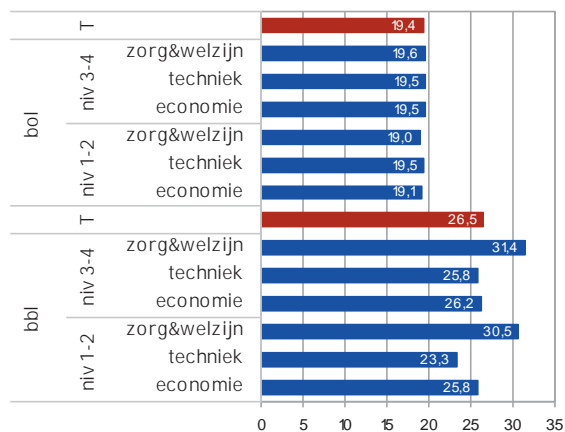
Uit Figuur 6 blijkt dat in de bbl duidelijk meer mannen dan vrouwen (66% om 34%) en in de bol iets meer vrouwen dan mannen (52% om 48%) studeren. Voor beide typen leerweg (en daarbinnen voor elk niveau) geldt dat mannen duidelijk oververtegenwoordigd zijn in de sector Techniek. In de sector Zorg & Welzijn studeren juist meer vrouwen. Onder de Economiestudenten is de verdeling het meest gelijk.

⁸ Percentages allochtoon komen tot stand op basis van cijfers uit BRON2006 (IBG); percentages taal niet-Nederlands komen tot stand op basis van cijfers uit Studentenmonitor MBO 2007 (OCW)

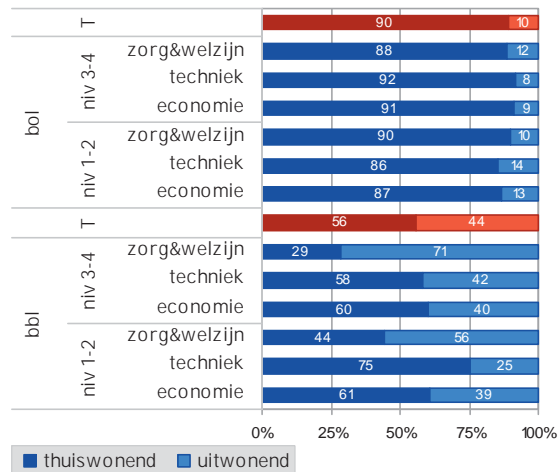
Figuur 6: Geslacht

De gemiddelde leeftijd (Figuur 7) in de bbl (26,5) ligt beduidend hoger dan die in de bol (19,4).

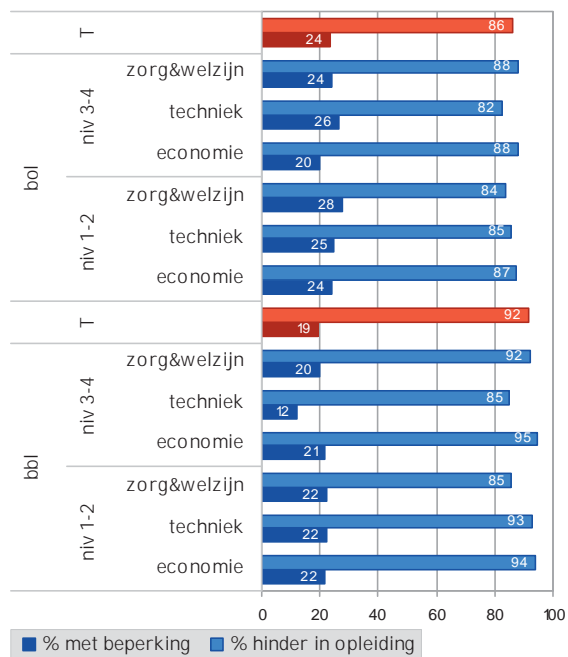
Figuur 7: Gemiddelde leeftijd studenten

Bol'ers op de hogere niveaus zijn gemiddeld wat ouder dan die op de lagere niveaus. Bij de bbl'ers zien we dat verschil alleen in de sector Techniek. In de bbl zien we een groot verschil naar sector: studenten in de sector Zorg & Welzijn zijn gemiddeld een jaar of vijf ouder dan de bbl'ers in de andere sectoren.

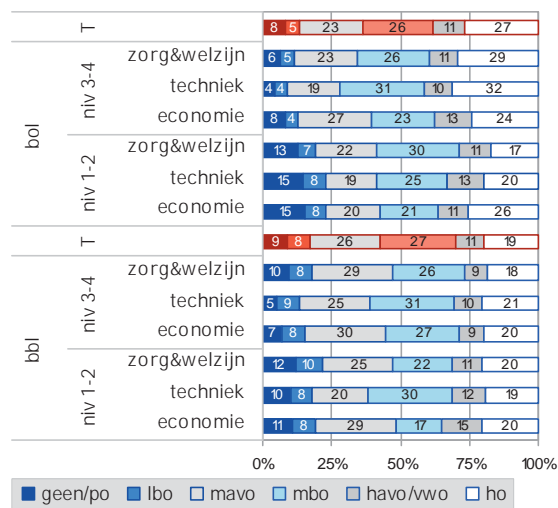
Figuur 8: Woonsituatie

Figuur 8 toont dat de meerderheid van de bol-studenten (90%) en ruim de helft van de bbl-studenten (56%) thuis wonen. Dat is ten opzichte van eerdere jaren niet anders. In de sector Zorg & Welzijn op de hogere niveaus van de bbl is de grootste groep uitwonenden te vinden (71%), dat zal vermoedelijk samenhang met de relatief hogere leeftijd. In de bol ontlopen de percentages tussen de sectoren en de niveaus elkaar weinig.

Figuur 9: Studenten met een beperking

Wanneer we kijken naar Figuur 9 blijkt dat van de studenten in de bbl gemiddeld 19 procent een lichamelijke handicap, functiebeperking en/of (chronische) ziekte heeft. In de bol ligt dat percentage iets hoger op ongeveer een kwart van de studenten. Gehandicapte studenten in de bbl (92%) ondervinden relatief meer hinder van hun beperking dan die in de bol (86%).

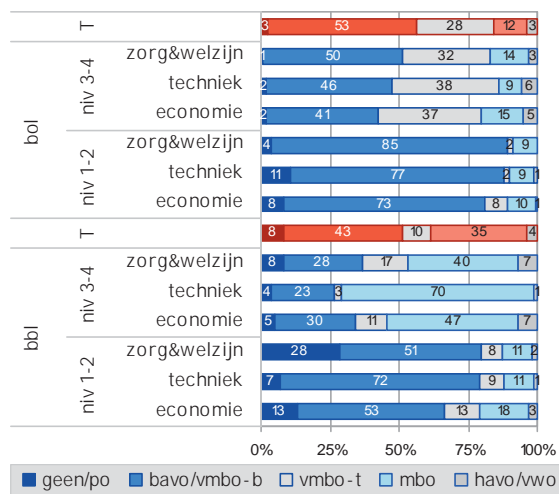

Figuur 10: Hoogst voltooide opleidingsniveau ouders

Ouders van studenten in de bol zijn vaker hoog opgeleid zijn dan die van studenten in de bbl (Figuur 10). Meer dan de helft van de studenten heeft ouders met ten hoogste een mbo-opleiding.

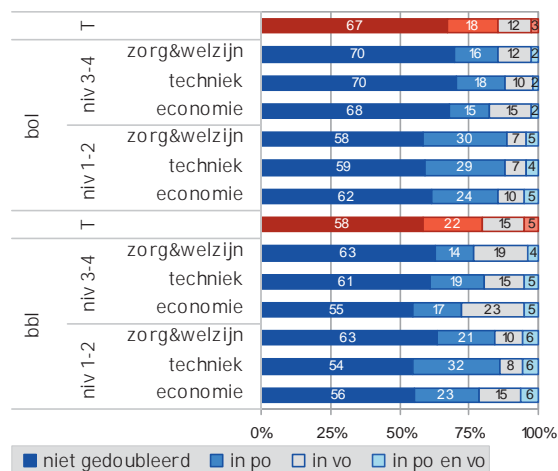
2.3 Onderwijsloopbaan

Voor aanvang van de huidige studie hebben studenten uit de bol over het algemeen eerst de basisvorming dan wel een vmbo-b (53%) of vmbo-t (28%) voltooid (Figuur 11). Bbl'ers hebben meestal eerst bavo/vmbo-b (43%) of al eerder mbo (35%) gedaan. Logischerwijs zijn er duidelijke verschillen tussen de niveaus 1-2 en 3-4 wat betreft de hoogst genoten vooropleiding van mbo-studenten: mbo-studenten op de hogere niveaus hebben beduidend vaker vmbo-t of hoger als vooropleiding.

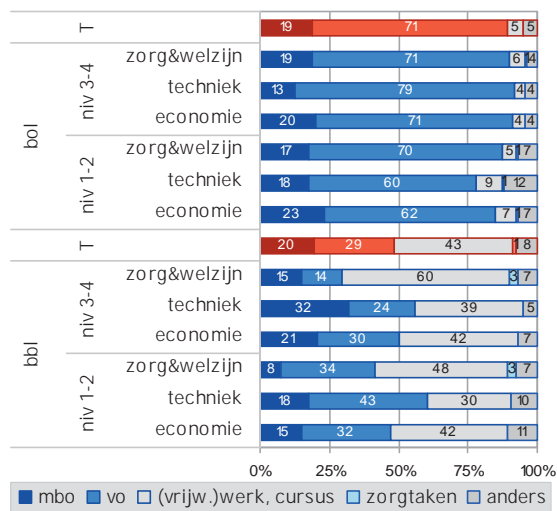
Figuur 11: Hoogst genoten vooropleiding mbo-studenten

Eenderde van de bol'ers is niet zonder doublure(s) op het mbo beland (Figuur 12). Van de betreffende bol-studenten heeft 18 procent op de basisschool een klas overgedaan, 12 procent op de middelbare school en 3 procent op beide scholen. Van de bbl'ers is ruim 40 procent van de mensen op één of meerdere scholen blijven zitten. Op de lagere niveaus hebben minder mensen een klas overgedaan in het voortgezet onderwijs dan op de hogere niveaus.

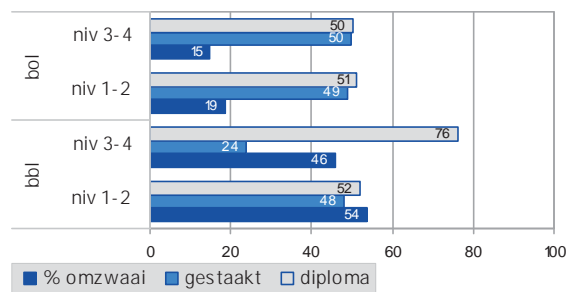
Figuur 12: Doubleren in basisonderwijs en voortgezet onderwijs

43 Procent van de bbl'ers werkte het jaar voorafgaand aan de opleiding en 29 procent zat op de middelbare school (Figuur 13). De meeste bol'ers stromen direct van het voortgezet onderwijs in het mbo (71%). Op de lagere niveaus van de bbl heeft 40 procent van de studenten eerder een andere opleiding in het mbo gevolgd. Bij de bol'ers is dat tweederde op de lagere niveaus. Op de hogere niveaus van de bbl geldt dat voor tweederde van de studenten en op de hogere niveaus van de bol voor een kwart.

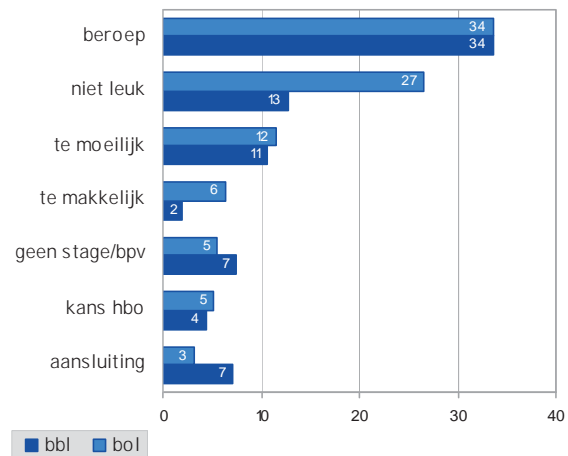
Figuur 13: Voornaamste bezigheid voor aanvang studie

Figuur 14 laat zien dat op de lagere niveaus van de bbl 54 procent in een eerder stadium een studie in de bol heeft gevolgd. Op de hogere niveaus van de bbl is dat 46 procent. In beide gevallen heeft de meerderheid deze studie succesvol afgerond (resp. 52 en 76%). Op de lagere niveaus in de bol heeft 19 procent van deze studenten ooit een bbl-studie gevolgd, evenals 15 procent op de hogere niveaus van de bol. Van beide groepen heeft ongeveer de helft een diploma behaald.

Figuur 14: Verandering van type leerweg binnen beroeps- onderwijs

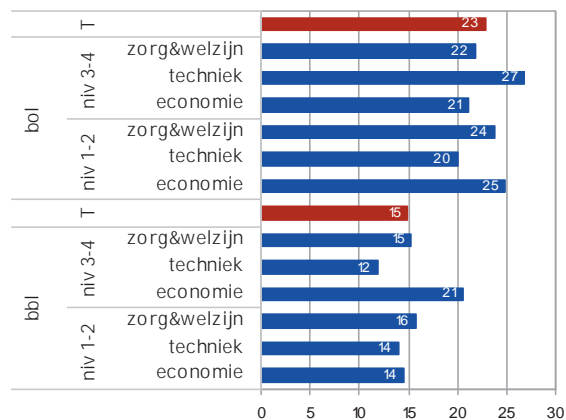
Van de mbo-studenten die van opleiding zijn veranderd, is het werk dat ze later willen gaan doen voor eenderde van de studenten de meest genoemde reden (Figuur 15). In de bol is de reden dat de huidige studie hen leuker leek ook van belang (27%, bbl: 13%).

Figuur 15: Redenen om een andere studie te kiezen

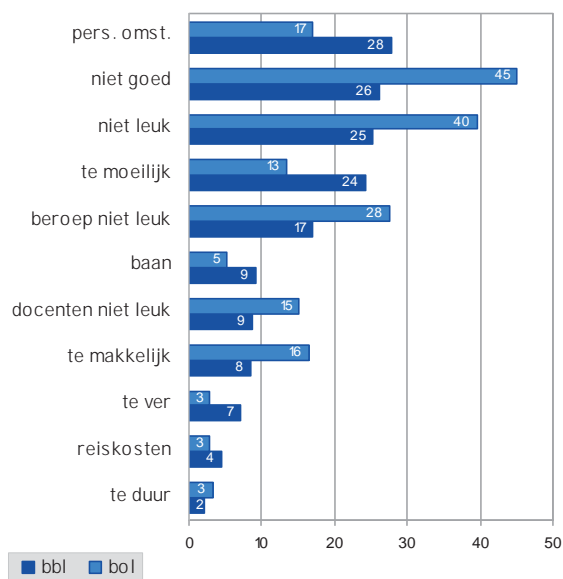
2.4 Verwachtingen bij de studie

In Figuur 16 is te zien dat in de bol (23%) gemiddeld meer studenten ooit hebben overwogen om te stoppen met hun studie dan in de bbl (15%).

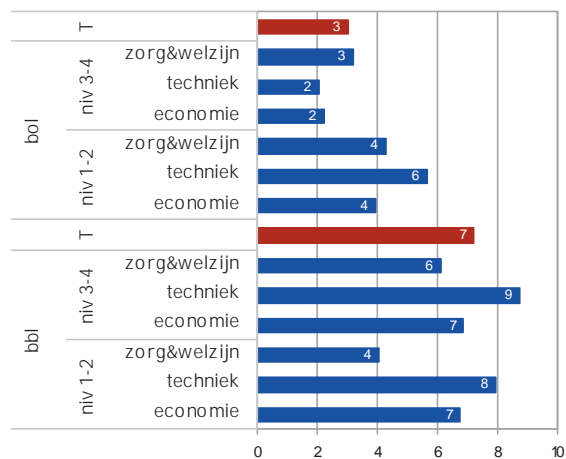

Figuur 16: Percentage studenten dat heeft overwogen om te stoppen

Studenten in de bbl die erover hebben gedacht, geven als belangrijkste overwegingen (Figuur 17): vanwege persoonlijke omstandigheden (28%), omdat de opleiding niet goed is (26%), omdat de opleiding toch niet zo leuk is (25%) en omdat de opleiding moeilijk is (24%). Bol'ers gaven de volgende argumenten: omdat de opleiding niet goed is (45%), omdat de opleiding toch niet zo leuk is (40%) en omdat het beroep toch niet zo leuk is (28%). Alle andere redenen lijken voor hen het gevoel van twijfel minder vaak te voeden. In hoofdstuk 7 wordt uitgebreid stil gestaan bij redenen van studenten die het mbo daadwerkelijk voortijdig verlaten hebben: de VSV'ers uit het mbo.

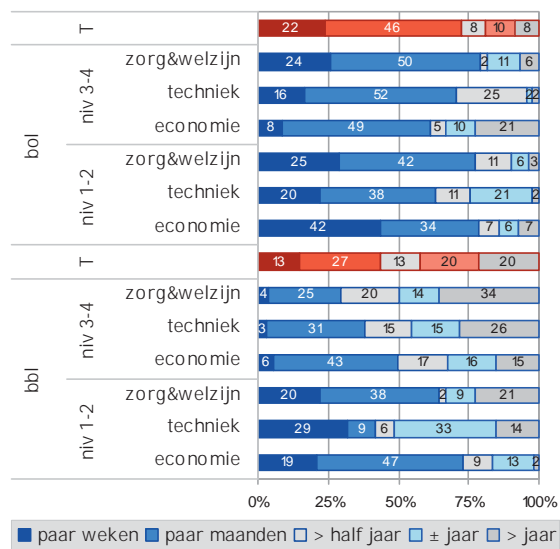

Figuur 17: Redenen om te overwegen met de opleiding te stoppen (N=1.856)

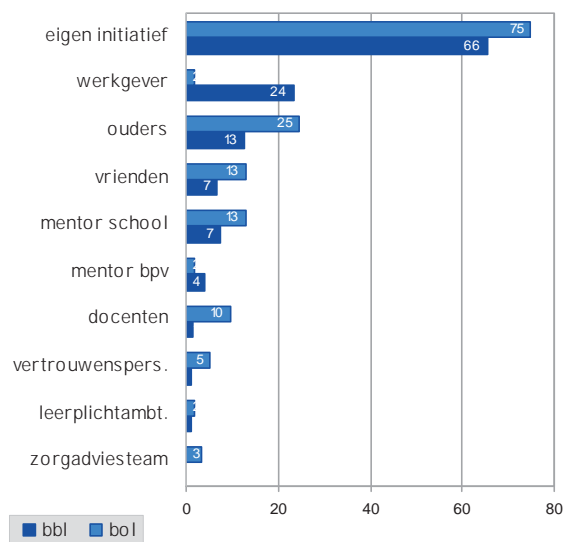
Figuur 18: Wel eens tijdelijk gestopt met de studie

In de bbl is 7 procent van de studenten op enig moment daadwerkelijk tijdelijk gestopt met de opleiding (Figuur 18). In de bol is dat 3 procent.

Figuur 19: Periode van onderbreking (N=372)

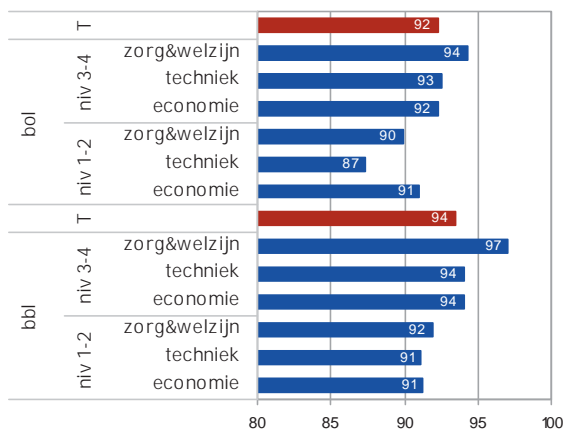
In Figuur 19 is te zien dat de meeste mbo-studenten die hun studie tijdelijk hebben onderbroken, slechts een paar maanden uit de roulatie zijn geweest (46% in de bol en 27% in de bbl). De bbl herbergt echter ook een grote groep die er langer dan een jaar uit is geweest (20%). Voor de bbl geldt verder dat vooral op de lagere niveaus die periode vaak minder lang was dan op de hogere niveaus. Voor de bol geldt dat nog sterker. In de bol is het op de lagere niveaus, in tegenstelling tot op de hogere niveaus, vaker een kwestie van weken.

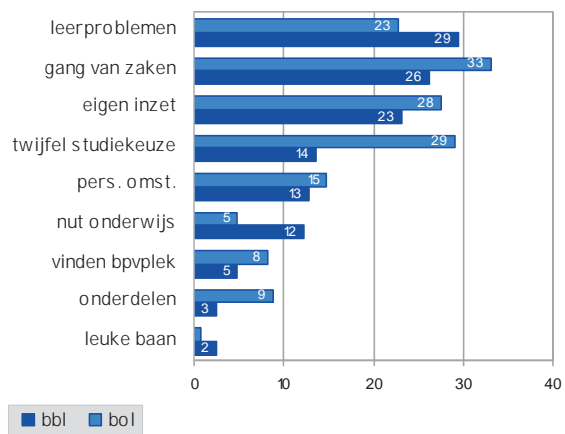
Figuur 20: Aanspoorders om de studie weer op te pakken (N=372)

Studenten die hun studie tijdelijk hebben onderbroken hebben – ongeacht hun leerweg – voornamelijk zichzelf ertoe bewogen om deze te hervatten. Uit Figuur 20 blijkt verder dat in de bbl ook de werkgever hierin een rol speelt. In de bol zijn dat met enige regelmaat de ouders/verzorgers.

Bijna alle mbo-studenten verwachten hun opleiding met een diploma af te ronden (Figuur 21). Dat is ten opzichte van eerdere jaren niet wezenlijk veranderd. Alle sectoren scoren hoog, met uitzondering van de sector Techniek op niveau 1 en 2.

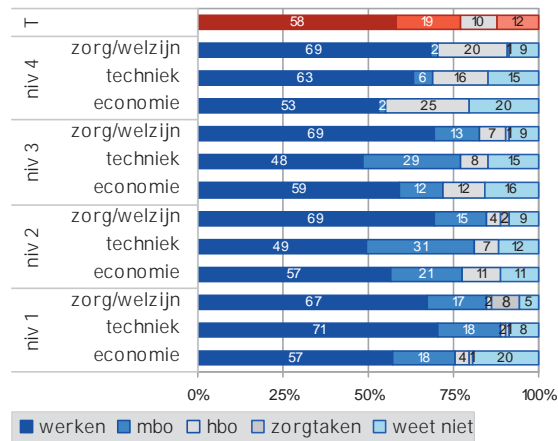
Figuur 21: Percentage studenten dat verwacht de studie te voltooien

Figuur 22: Redenen om te verwachten geen diploma te halen (N=658)

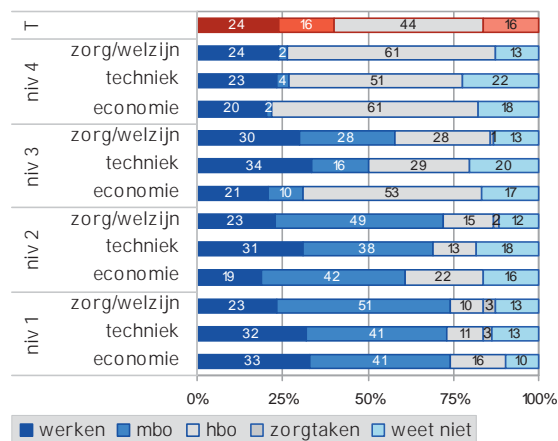
De gang van zaken op school/de opleiding (33%), twijfel over de studie- en beroepskeuze (29%), eigen inzet (28%) en problemen met het leren (23%) zijn voor

bol'ers de belangrijkste redenen om te verwachten geen diploma te halen in hun huidige opleiding (Figuur 22). Door bbl'ers worden veelal argumenten als problemen met het leren (29%), de gang van zaken op school/de opleiding (26%) en de eigen inzet (23%) genoemd.

Figuur 23: Plannen na afronden studie (bbl)

Het merendeel van de bbl'ers wil na hun studie (verder) gaan werken (Figuur 23). In totaal wil 10 procent verder studeren in het hbo. Onder bbl'ers niveau 4 fluctueert dat percentage tussen de 16 procent (Techniek) en 25 procent (Economie). Ook op de andere niveaus willen bbl'ers uit de sector Economie vaker dan de andere bbl'ers na afronding van de studie doorstromen naar hbo. Dat is onveranderd ten opzichte van de meting onder de bbl'ers van 2004-2005.

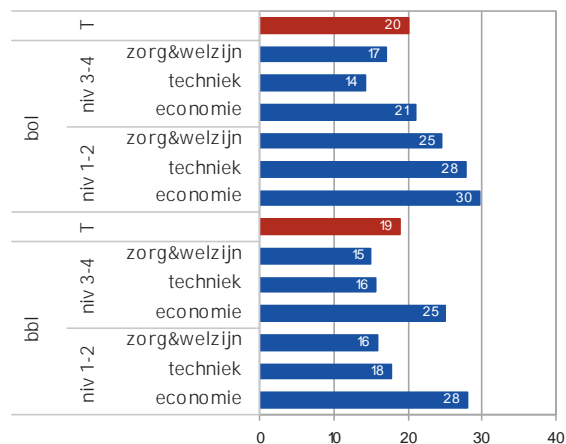
Figuur 24: Plannen na afronden studie (bol)

Van de bol'ers wil in totaal 44 procent verder studeren in het hbo (Figuur 24). Als we binnen de niveaus van de bol kijken, ligt het wat genuanceerder. Zoals verwacht kon worden, willen studenten op de hogere niveaus inderdaad naar het hbo na hun mbo-opleiding (niveau 4: de helft of meer), maar op de lagere niveaus wil men juist doorgaan binnen het mbo. Ook onder de bol'ers zijn Economiestudenten en de studenten uit de sector Zorg en Welzijn het meest gedreven om na hun mbo-opleiding nog een opleiding in het hbo te gaan volgen (61%). In de meting van studiejaar 2003-2004 gaf 74 procent van de bol'ers op niveau 4 aan door te willen stromen naar het hbo (Economie destijds 79%).

2.5 Studiekeuze

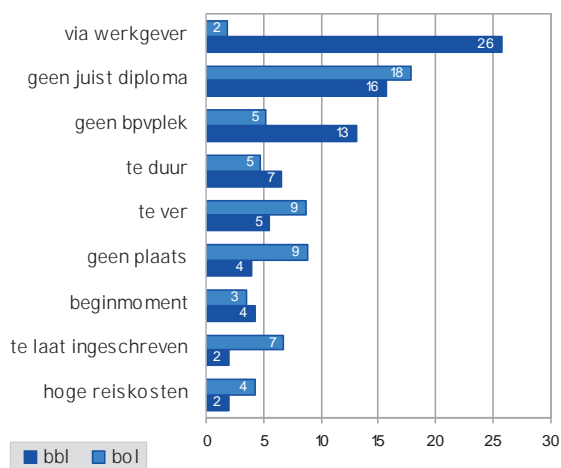
Zowel in de bbl als in de bol volgt eenvijfde van de studenten niet de studie van hun eerste keuze (Figuur 25). Vooral in de sector Economie liggen de percenta-

ges voor zowel bol'ers als bbl'ers hoger dan de gemiddelden.

Figuur 25: Percentage studenten dat NIET de opleiding van hun eerste keuze volgt

Voor bbl'ers die niet de opleiding van hun eerste keuze volgen, gelden als voornaamste argumenten daarvoor: de werkgever vond de huidige opleiding beter passen (26%), geen passend diploma om te worden toegelaten (16%) en geen stage- of werkplek beschikbaar (13%). Figuur 26 laat zien dat in de bol de volgende redenen van toepassing waren: niet in het bezit van het juiste diploma om te worden toegelaten (18%), het was te ver uit de buurt (9%), er was geen plaats meer (9%) en te laat met inschrijven (7%).

Figuur 26: Argumenten waarom huidige studie NIET de eerste keuze was (N=1.778)

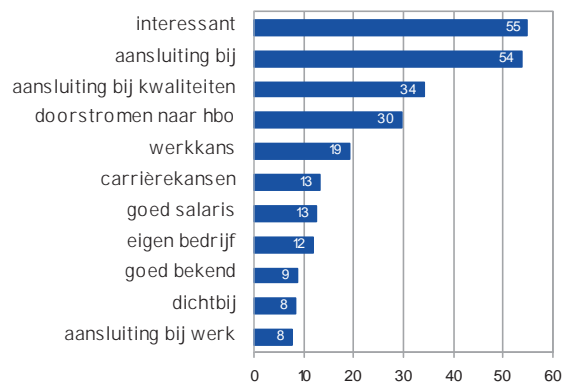
Voor studenten in de bbl hangt de keuze voor een opleiding voor een groot deel samen met de aansluiting ervan op hun huidige werk (58%) en/of het beroep dat ze later willen uitoefenen (39%). Voor hen is het ook vaak belangrijk dat de opleiding interessant is (43%).

Figuur 27: Opleidingskeuzemotieven bbl

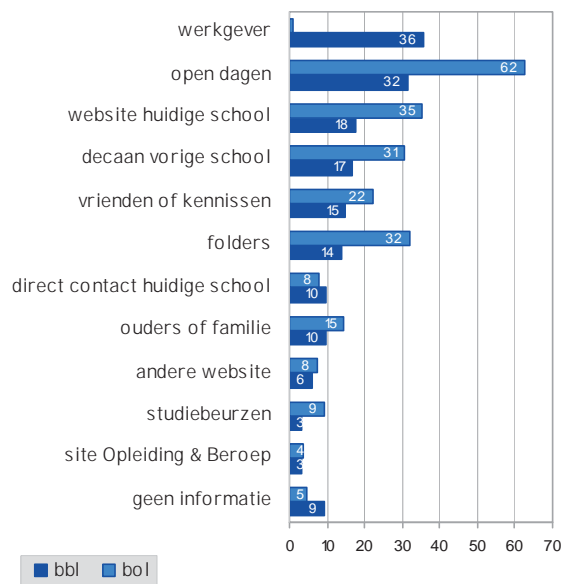
In Figuur 27 is verder te zien dat zij de nabijheid van de instelling als het minst vaak als een belangrijke aspect beschouwen (4%).

Ook voor bol'ers hangt studiekeuze voor een belangrijk deel samen met de aansluiting bij het beroep dat ze later willen gaan beoefenen (54%) en of de opleiding interessant is (55%). Verder toont Figuur 28 dat de aansluiting bij iemands kwaliteiten en capaciteiten (34%) en de mogelijkheid om met deze opleiding door te stromen naar het hbo (30%) een aanzienlijke rol spelen. De waarde die men hecht aan de aansluiting van de studie bij de huidige baan, is gering te noemen.

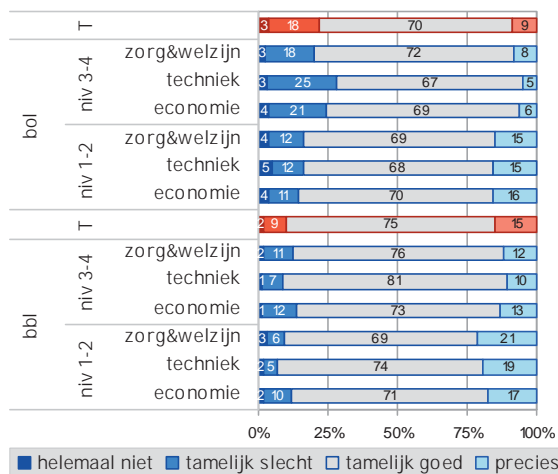
Figuur 28: Opleidingskeuzemotieven bol

In de bbl zijn studenten voornamelijk via hun werkgever (36%) en/of via open dagen (32%) tot hun studiekeuze gekomen (Figuur 29). Open dagen (62%), de website van de huidige instelling (35%), folders (32%) en de decaan van de vorige instelling (31%) voeren het lijstje aan in de bol. Er zijn ook studenten die helemaal geen informatie gezocht hebben (5% in de bol en 9% in de bbl).

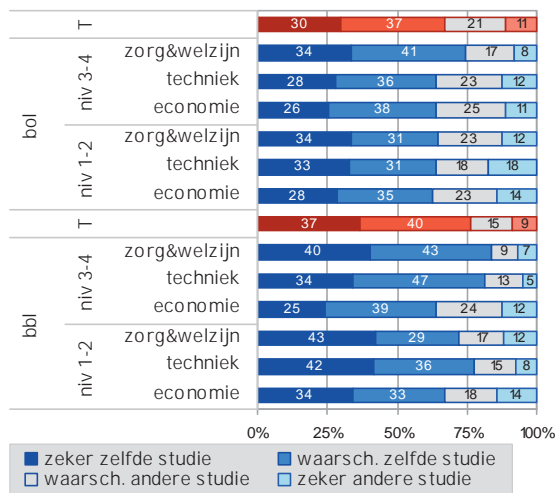

Figuur 29: Geraadpleegde informatiebronnen bij studiekeuze-oriëntatie (%)

De verstrekte informatie die studenten gebruikten bij het kiezen van een opleiding, wordt door de meeste mbo'ers ervaren als tamelijk tot precies goed met de werkelijkheid overeenkomend. In Figuur 30 is te zien dat dit voor 79 procent van de studenten in de bol en voor 90 procent in de bbl zo is. Over het algemeen wordt de informatievoorziening door studenten op de hogere niveaus in de bol relatief vaak als tamelijk slecht bestempeld.

Figuur 30: Mate waarin keuze-informatie klopt met de werkelijkheid

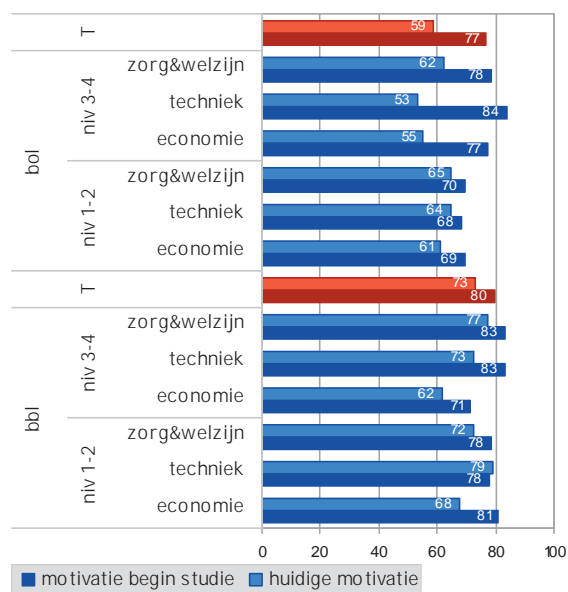

Figuur 31: Hernieuwde studiekeuze

In de bbl lijken studenten meer tevreden te zijn met hun studiekeuze dan in de bol (Figuur 31). In vergelijking met bol'ers zouden zij relatief vaak zeker opnieuw voor dezelfde opleiding kiezen (37% tegen 30%) of in elk geval waarschijnlijk (40% tegen 37%). Op de lagere niveaus in de bbl zouden in de sector Techniek de meeste studenten zeker of waarschijnlijk aan dezelfde opleiding beginnen (78%). Op de hogere niveaus bevindt zich daarvan de grootste groep in de sector Zorg & Welzijn (83%). Op de hogere niveaus van de bol scoort de sector Zorg & Welzijn met 75 procent het hoogst, terwijl de percentages op de lagere niveaus nagenoeg gelijk zijn.

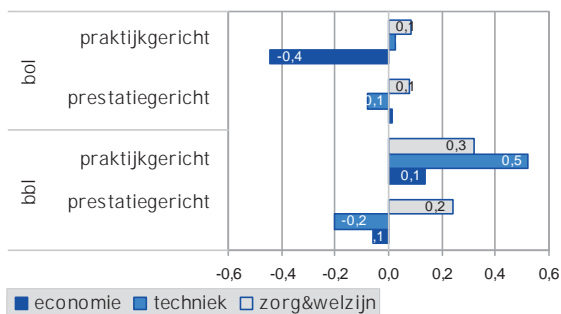
2.6 Motivatie en studiehouding

Uit Figuur 32 is op te maken dat studenten in de bbl (80%) aan het begin van de studie iets vaker (zeer) gemotiveerd zijn dan studenten in de bol (80% tegen 77%). In de bbl is de huidige motivatie lager dan aan het begin van de studie en dat is ook in de bol het geval. Toch is het verschil in de bbl niet zo groot als in de bol. Op de hogere niveaus bol zijn de verschillen groter dan op de lagere niveaus. In de bbl zijn de grootste verschillen te zien in de sector Economie op de lagere niveaus en in de sector Techniek op de hogere niveaus. De enige groep studenten, waarvoor de motivatie is toegenomen, is te vinden in de sector Techniek op de lagere niveaus van de bbl (van 78% naar 79%).

Figuur 32: Motivatie (percentages (zeer) gemotiveerd)

Om te weten te komen met wat voor houding studenten de studie benaderen, zijn een aantal items daarover opgenomen in de vragenlijst. Op basis van de uitkomsten zijn twee factoren te onderscheiden. Deze komen overeen met de bij studiehouding behorende begrippen **prestatiegerichtheid** (goede resultaten belangrijk, zo snel mogelijk een diploma) en **praktijkgerichtheid** (graag met de handen werken, vooral praktijkvakken zijn leuk). In de totale steekproef zijn de gemiddelde factorscores nul. Dit is het ijkpunt voor eventuele afwijkingen in gemiddelde factorscores voor verschillende groepen binnen de data. Voor de bbl en de bol in vergelijking met alle mbo-studenten zijn deze in Figuur 33 weergegeven.

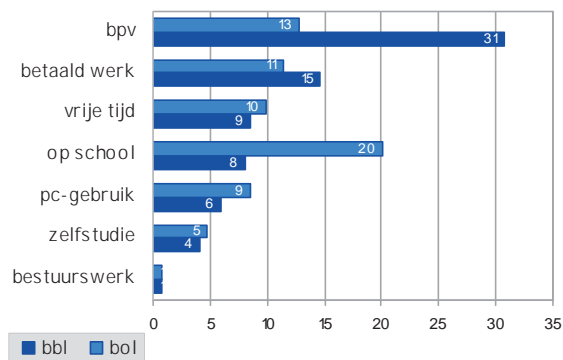

Figuur 33: Twee dimensies van studiehouding: praktijkgerichtheid en prestatiegerichtheid

In de sector Economie van de bol vinden we studenten die het minst praktijkgericht zijn. In de bbl is iedereen bovengemiddeld praktijkgericht. In de sector Techniek scoren de bbl'ers gemiddeld lager op prestatiegerichtheid en in de sector Zorg & Welzijn hoger.

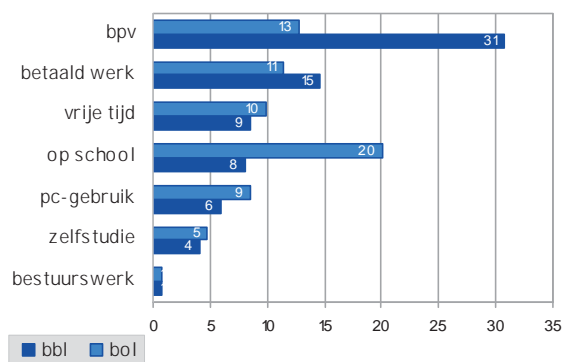
2.7 Tijdbesteding

Bbl'ers brengen (vanzelfsprekend) gemiddeld per week de meeste tijd (31 uur) door op de stage- of werkplek (Figuur 34). Verder brengen bbl-studenten 8 uur per week door op school. Voor studenten in de bol ziet een gemiddelde week er met 20 uur op school en 13 uur op de stage- of werkplek een stuk anders uit. In 2004-2005 besteedden de bbl'ers gemiddeld 32 uur op de werkplek en gemiddeld 11 uur aan school (les + huiswerk). Bol'ers gaven in 2003-2004 aan in totaal gemiddeld 40 uur per week aan de studie te besteden.

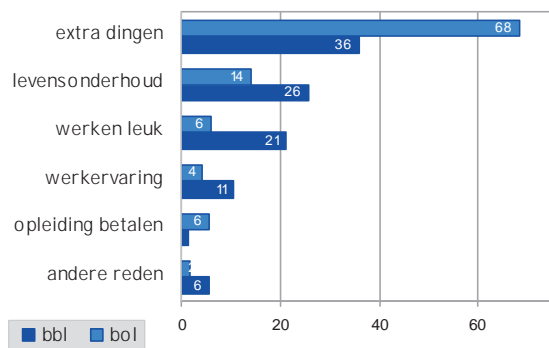
Figuur 34: Tijdbesteding (in uren per week)

Zowel in de bbl als in de bol wordt ongeveer een kwart van de op school doorgebrachte tijd besteed aan het klassikaal volgen van lessen: 6 uur per week in de bol en 2 uur per week in de bbl. In de bbl ligt daarnaast het accent op zelfstandig leren (2 uur) en leren uit boeken (iets meer dan 1 uur). In de bol wordt telkens ongeveer een uur van de tijd besteed aan zelfstandig leren, leren uit boeken, persoonlijke instructie, groepsgewijs werken, individueel werken en het werken in OLC of mediatheek.

Figuur 35: Aandeel verschillende werkvormen (uren per week)

De redenen om naast de studie te werken zijn uiteenlopend voor de bol en de bbl. Ruim een kwart van de studenten bbl doet het om in het levensonderhoud te kunnen voorzien, terwijl tweederde van de bol'ers het geld gebruikt om extra dingen (zoals uitgaan, vakantie en sparen) te doen (Figuur 36). Werkervaring opdoen, het leuk vinden om te werken, de opleiding betalen of andere redenen worden door de mbo-studenten veel minder vaak genoemd.

Figuur 36: Belangrijkste reden om te werken

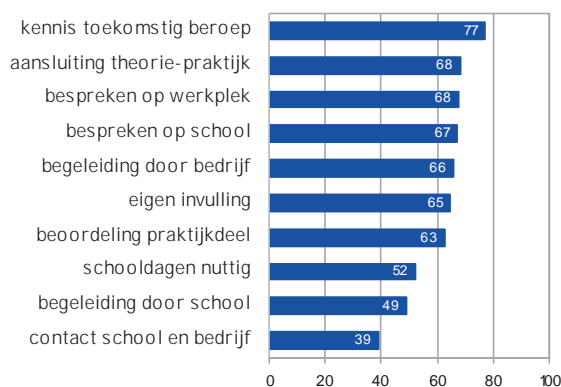
2.8 Stage/werkdeel

Als je studenten in de bbl informatie laat geven over hun werkplek (Figuur 37), laten ze zich vooral positief uit over de volgende ervaringen:

- hetgeen geleerd wordt op de werkplek voor het toekomstige beroep (77%);
- de aansluiting van hetgeen op school geleerd wordt en het werk op de werkplek (68%);
- het op school bespreken van de ervaringen op de werkplek (68%);
- het bespreken van leerervaringen en wensen in de werkplek met de praktijkbegeleider of collega's (67%);
- de begeleiding door de begeleider vanuit het bedrijf (66%);
- het rekening houden op de werkplek met hetgeen men wil leren en doen (65%);
- de beoordeling van het praktijkdeel van de opleiding (63%).

Minder positief, maar zeker niet negatief, zijn zij over

- het nut van de dagen dat ze op school zitten (52%);
- de begeleiding op de werkplek door de begeleider vanuit school (49%);
- het contact tussen de school en het bedrijf (39%).

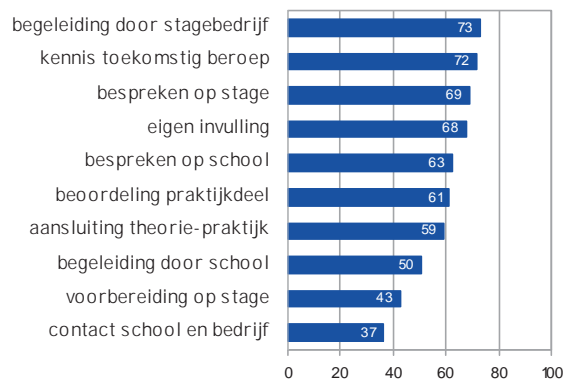
Figuur 37: Positief oordeel bbl'ers over werkplek (percentages ja, (zeer) zeker)

Wanneer je studenten in de bol vraagt naar hun oordeel over hun stage blijkt de meerderheid positief over:

- de begeleiding op de werkplek door de begeleider vanuit het bedrijf (73%);
- hetgeen ze op de stage leren voor het toekomstige beroep (72%);
- het bespreken van leerervaringen en wensen met de praktijkbegeleider of collega's op de stage (69%);
- het rekening houden met hetgeen iemand zelf wil leren en doen (68%);
- het bespreken van werkervaringen op school (63%);
- de beoordeling van het praktijkdeel van de opleiding (61%);
- de aansluiting tussen hetgeen op school geleerd wordt en hetgeen op de stage nodig is (59%).

Daarnaast is in Figuur 38 te zien dat er een kleiner percentage positief oordeelt over:

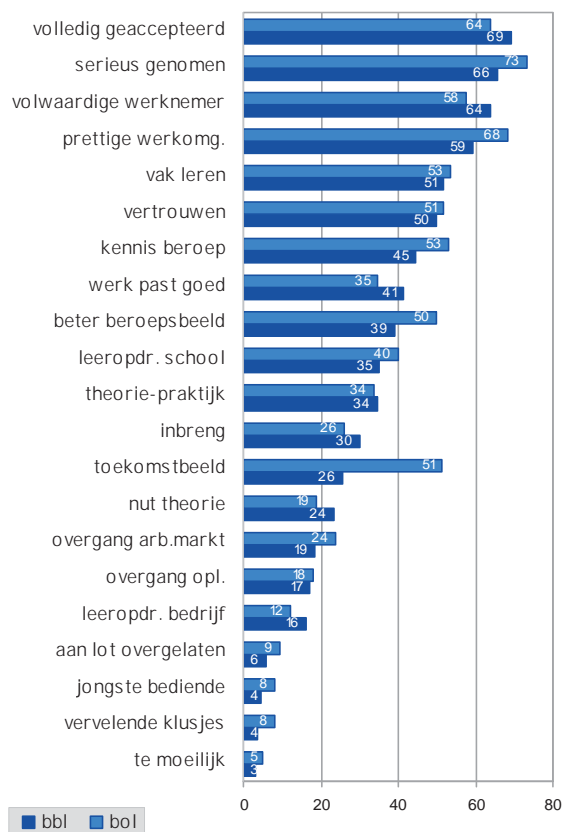
- de begeleiding op de werkplek door de begeleider vanuit school (50%);
- de voorbereiding op de stage vanuit school (43%);
- het contact tussen de school en het bedrijf (37%).

Figuur 38: Positief oordeel bol'ers over stage (percentages ja, (zeer) zeker)

Figuur 39 geeft de meningen van studenten over de stage- of werkplek weer. Minimaal de helft van de studenten in de bbl vindt dat ze op de werkplek volledig worden geaccepteerd als collega (69%), serieus worden genomen (66%), als een volwaardige werknemer mogen meedraaien (64%), de werkplek als een prettige werkomgeving ervaren (59%), op de werkplek het vak echt leren (51%) en veel vertrouwen krijgen van de baas (50%). Maximaal een kwart van de bbl'ers geeft aan door praktijkervaringen op de werkplek inzicht te krijgen in het nut en de noodzaak van leren op school (24%), dat de werkplek de overgang naar de arbeidsmarkt (19%), en naar een vervolgopleiding

(17%) vergemakkelijkt, dat de leeropdrachten voor de opleiding doorgaans van het bedrijf komen (16%). Daarnaast geeft een klein deel aan dat ze aan hun lot worden overgelaten (6%), dat ze als jongste bediende behandeld worden (4%), dat ze alleen de vervelende klusjes op mogen knappen (4%) en dat ze taken moeten vervullen die nog te moeilijk zijn (3%).

Figuur 39: Positief oordeel stage- of werkplek (percentage op wie aangegeven uitspraak van toepassing is)

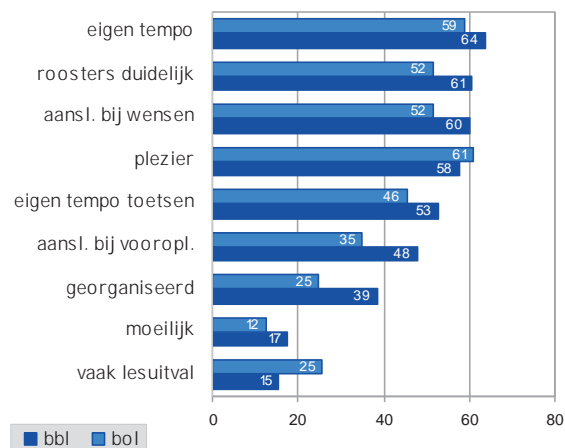
De grootste verschillen tussen bbl'ers en bol'ers manifesteren zich in de mening dat de beroepspraktijkvorming (bpv) hun toekomstbeeld helpt vormgeven (bol: 51%, bbl 26%), dat ze daardoor een beter beroepsbeeld krijgen (bol 50%, bbl 39%) en meer kennis over het toekomstige beroep (bol 53%, bol 45%), alsmede in de prettige werkomgeving (bol 68%, bbl 59%) en in het serieus worden genomen (bol 73%, bbl 66%).

2.9 Beoordeling school en opleiding

In Figuur 40 is in percentages weergegeven welke aandelen studenten het (helemaal) eens zijn met bepaalde stellingen over hun onderwijs. In de bbl is men vooral te spreken over het in eigen tempo kunnen werken (64%), de duidelijkheid van de roosters (61%), de aansluiting van de opleiding bij de eigen wensen (60%) en het met plezier naar school gaan (58%). Ze zijn eveneens tevreden met het in eigen tempo kunnen doen van toetsen (53%), de aansluiting van de opleiding bij de vooropleiding (48%) en de organisatie van de opleiding (39%). Er zijn heel wat minder bbl'ers die aangeven negatieve dingen te ervaren in het onderwijs. 17 procent van hen vindt de opleiding moeilijk en 15 procent vindt dat er nogal vaak uitval van lessen is.

Voor de bol geldt dat lang niet alle studenten vinden dat de opleiding aansluit bij de vooropleiding (35%), de opleiding goed georganiseerd is (25%), er vaak lesuitval is (25%) en de opleiding moeilijk is (12%). Ongeveer de helft van hen kan zich vinden in de stellingen dat de opleiding aansluit bij de eigen wensen (52%), de roosters duidelijk zijn (52%) en de toetsen in eigen tempo kunnen worden gedaan (46%).

Met respectievelijk 61 en 59 procent krijgen het met plezier naar school gaan en het in eigen tempo kunnen werken de meeste bijval.

Figuur 40: Oordeel onderwijs (percentage met positief oordeel over genoemd aspect)

Studenten in de bbl staan op bijna alle voorgelegde punten positiever tegenover docenten dan studenten bol (Figuur 41). Voor bbl'ers is de rangorde voor wat betreft de meest positief beoordeelde aspecten aangaande docenten als volgt:

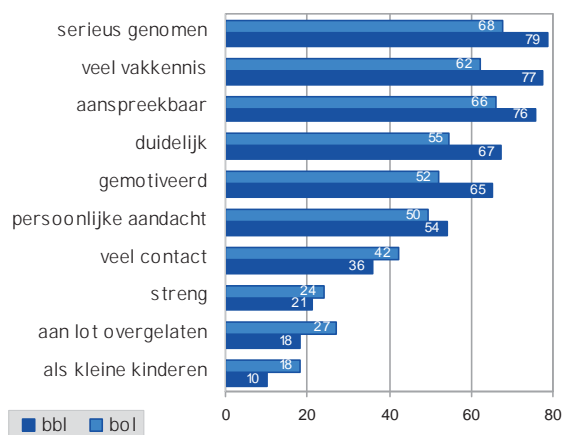
- docenten behandelen mij serieus (79%);
- docenten beschikken over veel vakkennis (77%);
- docenten zijn voor mij aanspreekbaar als het echt nodig is (76%);
- docenten zijn duidelijk in wat zij van mij verwachten (67%);
- docenten zijn voldoende gemotiveerd (65%);
- ik krijg voldoende persoonlijke aandacht op school (54%);
- ik heb veel contact met docenten (36%);

- docenten zijn streng in hun beoordeling (21%);
- ik word aan mijn lot overgelaten (18%);
- Docenten behandelen ons als kleine kinderen (10%).

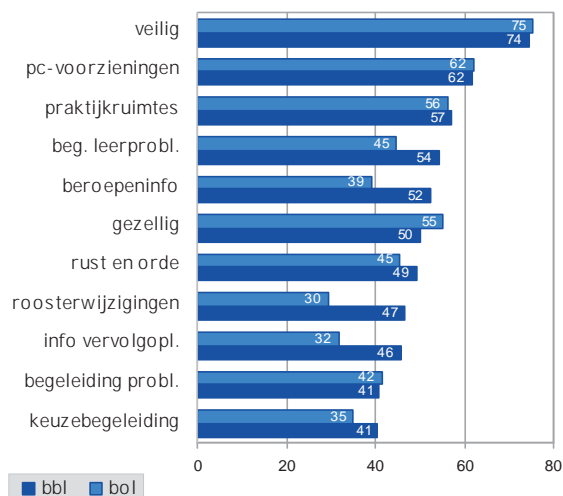
De volgorde voor studenten in de bol ziet er zo uit:

- docenten behandelen mij serieus (68%);
- docenten zijn voor mij aanspreekbaar als het echt nodig is (66%);
- docenten beschikken over veel vakkennis (62%);
- docenten zijn in het algemeen duidelijk in wat zij van mij verwachten (55%);
- docenten zijn voldoende gemotiveerd (52%);
- ik krijg voldoende persoonlijke aandacht op school (50%);
- ik heb veel contact met docenten (42%);
- ik word aan mijn lot overgelaten (27%);
- docenten zijn streng in hun beoordeling (24%);
- docenten behandelen ons als kleine kinderen (18%).

De grootste verschillen tussen bbl'ers en bol'ers zijn te zien in het oordeel over de gemotiveerdheid van docenten, over de vakkennis van docenten, de mate waarin ze duidelijk zijn in wat ze van de studenten verwachten en over het serieus genomen worden door docenten.

Figuur 41: Oordeel docenten (percentage met positief oordeel over genoemd aspect)

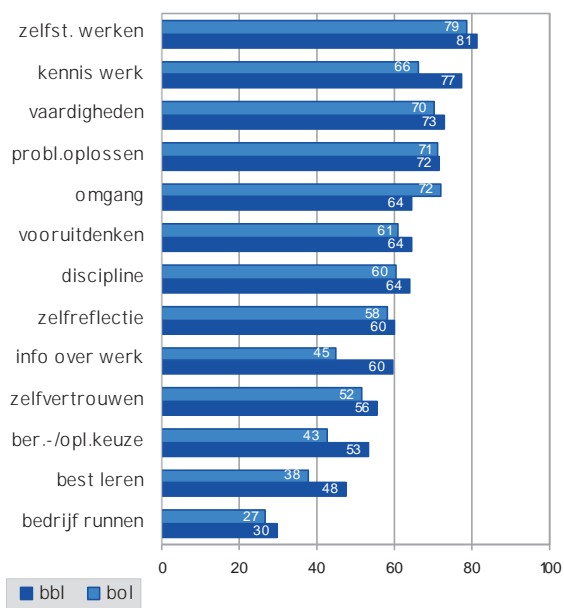

Figuur 42: Oordeel school (percentage met positief oordeel over genoemd aspect)

Ook in hun oordeel over de school zijn bbl-studenten overwegend positiever dan bol'ers (Figuur 42). De volgorde van aspecten van de school die positief worden beoordeeld, ziet er als volgt uit:

- ik voel me veilig op school (bbl 74%; bol 75%);
- deze school heeft goede computervoorzieningen (bbl en bol 62%);
- deze school heeft goede praktijk- en oefenruimtes (bbl 57%; bol 56%);
- er wordt op school veel aandacht besteed aan begeleiding bij problemen met het leren (bbl 54%; bol 45%);
- ik krijg voldoende informatie over de beroepen die ik kan uitoefenen (bbl 52%; bol 39%);
- ik vind het een gezellige school (bbl 50%; bol 55%);
- op onze school is er voldoende rust en orde (bbl 49%; bol 45%);
- ik krijg tijdig informatie van de school (bbl 47%; bol 30%);
- ik krijg voldoende informatie over vervolgopleidingen die ik kan gaan uitoefenen (bbl 46%; bol 32%);
- er wordt op school veel aandacht besteed aan de begeleiding bij persoonlijke problemen (bbl 41%; bol 42%);
- er wordt op school veel aandacht besteed aan de begeleiding bij mijn studie- en beroepskeuze (bbl 41%; bol 35%).

De grootste verschillen tussen bbl'ers en bol'ers zien we in hun oordeel over het verstrekken van informatie over beroepen, over het tijdig informeren over roosterwijzigingen, over het geven van informatie over vervolgopleidingen en over de begeleiding bij leerproblemen.

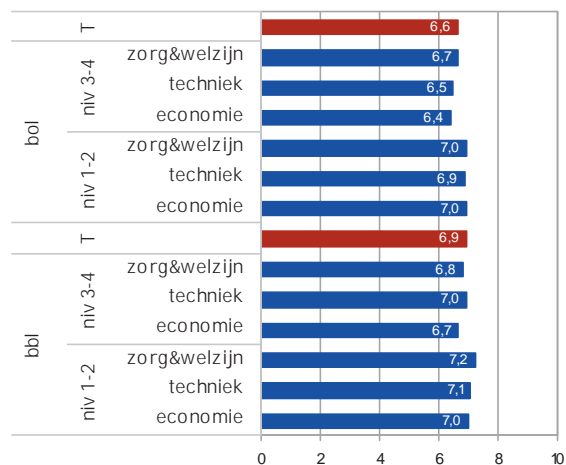
Figuur 43: Oordeel leren (percentages voldoende/goed)

Figuur 43 laat zien hoe mbo'ers staan ten opzichte van hetgeen ze leren in hun opleiding. Wederom zijn bbl'ers positiever dan studenten bol. In een overzicht ziet dat er zo uit:

- zelfstandig werken (bbl 81%; bol 79%);
- kennis die ik nodig heb voor mijn latere werk of beroep (bbl 77%; bol 66%);
- vaardigheden (bbl 73%; bol 70%);
- zelfstandig problemen oplossen (bbl 72%; bol 71%);
- omgaan met anderen (bbl 64%; bol 72%);
- plannen, vooruitdenken (bbl 64%; bol 61%);
- volgens bepaalde regels werken (bbl 64%; bol 60%);
- wie ik ben en wat ik goed kan (bbl 60%; bol 58%);

- informatie over het soort werk dat ik kan gaan doen (bbl 60%; bol 45%);
- zelfvertrouwen opdoen (bbl 56%; bol 52%);
- Een passende beroeps-/opleidingskeuze maken (bbl 53%; bol 43%);
- hoe ik het best kan leren (bbl 48%; bol 38%);
- later een eigen bedrijf te kunnen runnen (bbl 30%; bol 27%).

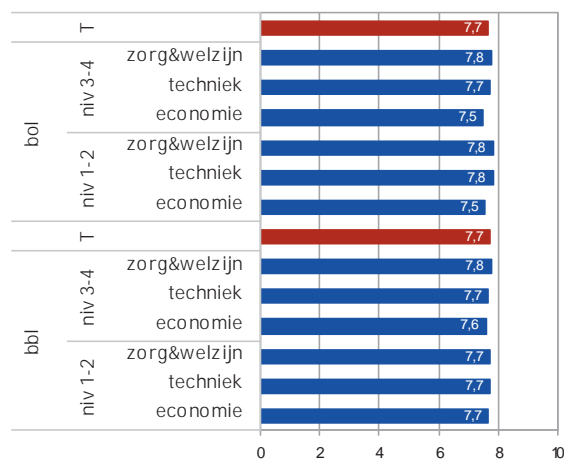
Wat leeraspecten betreft, manifesteren verschillen tussen bbl'ers en bol'ers zich vooral in de informatie die ze krijgen over het soort werk dat ze kunnen gaan doen, in het kunnen maken van een passende beroepskeuze en het inzicht in hoe ze het best kunnen leren.

Figuur 44: Rapportcijfer opleiding

Gemiddeld krijgt de opleiding van de bbl'ers een hoger rapportcijfer dan van de bol'ers (Figuur 44). Bbl'ers geven gemiddeld een 6,9, bol'ers gemiddeld een 6,6.

Studenten op de lagere niveaus waarden hun opleiding met een hoger cijfer dan studenten op de hogere niveaus. In 2004-2005 kreeg de opleiding van de bbl'ers een hoger rapportcijfer: een 7,1. En in 2003-2004 gaven bol'ers hun opleiding zelfs een 7,2.

Figuur 45: Rapportcijfer werkplek (bbl)/stage (bol)

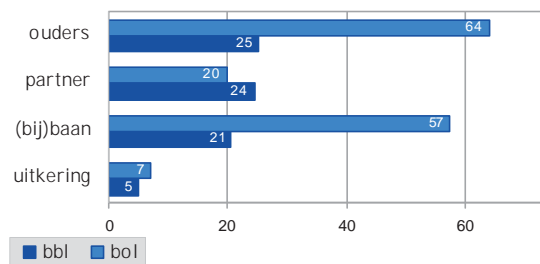
De beoordeling van de beroepspraktijkvorming (bpv) is voor bbl en bol over het algemeen positiever dan die van de opleiding en bovendien gelijkwaardiger tussen die twee groepen (Figuur 45): beide groepen geven een 7,7 voor de bpv-plaats. In de sector Economie op de lagere en de hogere niveaus van de bol is het gemiddelde het laagst.

2.10 Inkomsten en uitgaven

Van de studenten bol krijgt 64 procent geld van de ouders/verzorgers, heeft 57 procent inkomsten uit een (bij)baan, 20 procent krijgt geld van de partner en 7

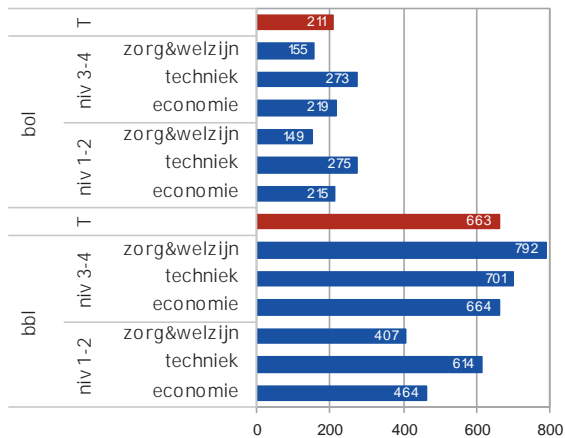
procent ontvangt een uitkering (Figuur 46). Voor de bbl is dat 25 procent (ouders), 24 procent (partner), 21 procent (baan) en 5 procent (uitkering).

Opvallend is dat bol'ers vaker dan bbl'ers inkomsten genereren uit een bijbaan dan wel een 'echte' baan. Niet bevreemdend is dat bol'ers veel vaker (ook) geld krijgen van ouders of verzorgers.

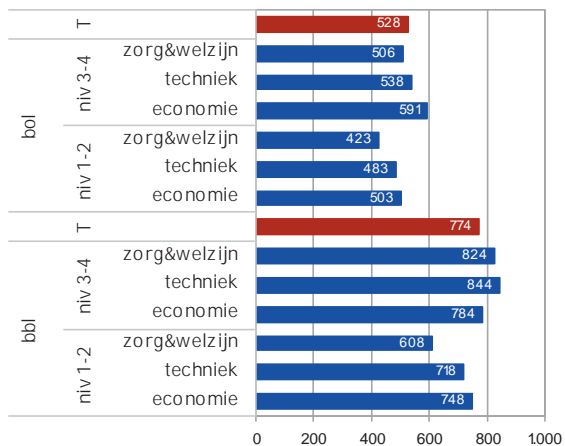
Figuur 46: Andere vormen van inkomsten dan uit beroepspraktijkvorming (bpv)

Logischerwijs hebben bbl-studenten per maand meer bpv-inkomsten dan hun medestudenten uit de bol. Dit is terug te vinden in Figuur 47, waarin ook te zien is dat studenten in de sector Techniek gemiddeld het meest verdienen. Zowel in de bol als in de bbl krijgen men op de hogere niveaus de hoogste vergoeding. Op de hogere niveaus in de bbl is men in de sector Zorg & Welzijn het rijkst bedeed en op de lagere niveaus in de sector Techniek.

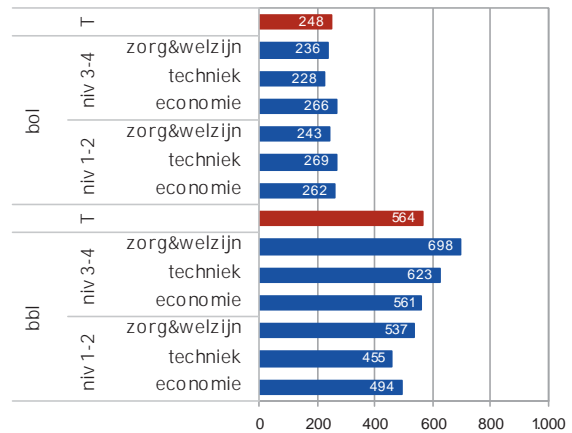
Figuur 47: Netto maandinkomsten werkplek/stage (€)

Uit Figuur 48 blijkt dat studenten in de bbl maandelijks gemiddeld veel meer verdienen dan bol'ers. Net als in Figuur 47 zijn hier de verschillen tussen de lagere en de hogere niveaus duidelijk aanwezig.

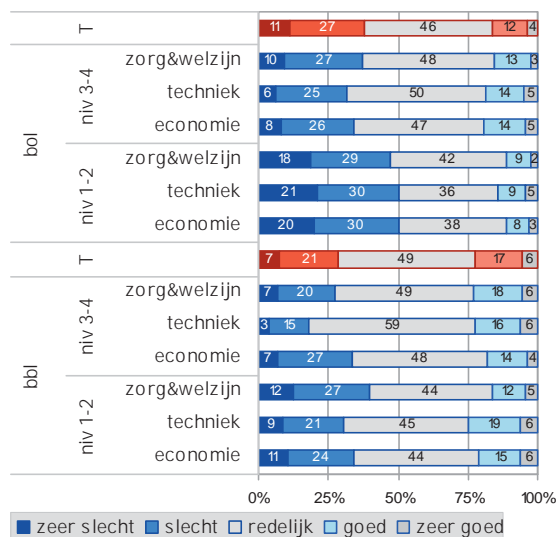
Figuur 48: Gemiddelde netto maandinkomsten totaal (€)

Als we Figuur 48 en Figuur 49 naast elkaar leggen, dan zien we dat studenten in de bbl maandelijks gemiddeld niet alleen meer inkomsten, maar ook meer uitgaven hebben dan die in de bol. De uitgaven zijn voor geen enkele groep hoger dan de inkomsten.

Figuur 49: Gemiddelde maandelijkse uitgaven totaal (€)

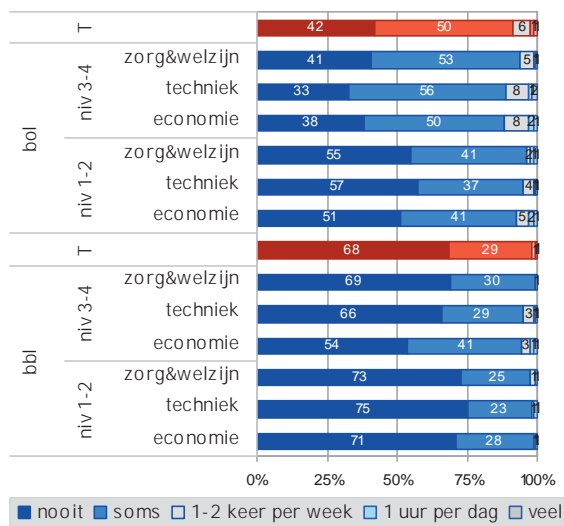
Studenten in de bol beoordelen hun financiële situatie vaker dan de bbl'ers als (zeer) slecht (Figuur 50).

Figuur 50: Oordeel financiële situatie

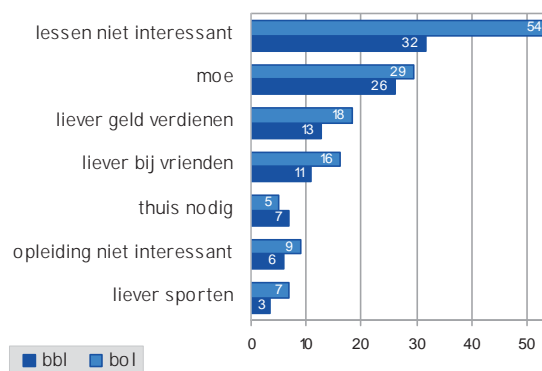
2.11 Verzuimgedrag

Aan de studenten is gevraagd of ze wel eens spijbelen en waarom ze dat doen. Naar eigen zeggen spijbelt maar een marginaal gedeelte van de mbo-studenten (Figuur 51). In de bol, en dan voornamelijk op de hogere niveaus, zitten relatief gezien de grootste groepen spijbelaars. In de bbl geeft meer dan tweederde aan nooit te spijbelen (met uitzondering van de Economiestudenten niveau 3-4), terwijl in de bol ook veel studenten aangeven heel soms verzuimgedrag te vertonen.

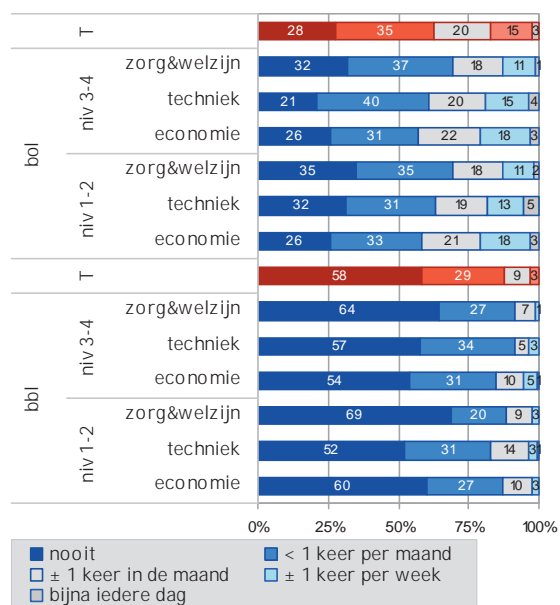
Figuur 51: Spijbelen

In Figuur 52 zijn uiteenlopende redenen te zien waarom leerlingen wegblijven uit de les(sen). De spijbelaars geven vooral aan bepaalde lessen niet interessant te vinden (54%) en moe te zijn (29%).

Figuur 52: Redenen om te spijbelen (N=577)

Eenzelfde patroon als bij het spijbelen wordt gevonden voor het te laat op school komen (Figuur 53). In de bol geeft gemiddeld 3 procent aan elke dag te laat aanwezig te zijn en aan de andere kant van het spectrum beweert 28 procent nooit te laat op school te verschijnen. Van de bbl'ers zegt meer dan de helft nooit te laat een les binnen te stappen (58%) en daartegenover staat 3 procent van hen, die meent het elke week niet zo nauw met de tijd te hoeven nemen.

Figuur 53: Te laat komen

2.12 Samenvatting

Ter afsluiting van dit hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen per paragraaf nogmaals beknopt opgesomd.

Achtergrondkenmerken van studenten

- Zo'n 20 procent van de mbo-studenten is van allochtone afkomst.
- Eén op de vijf studenten spreekt in de thuissituatie een andere taal dan de Nederlandse.
- In de sector Techniek zijn overwegend mannen te vinden en in de sector Zorg & Welzijn voornamelijk vrouwen.
- De gemiddelde leeftijd voor de bbl is 26,5 jaar en in de bol is dat 19,4.
- Iets meer dan de helft van de bbl-studenten woont thuis, van de studenten bol is dat 90 procent.
- Eén op de vijf studenten heeft een handicap, functiebeperking of (chronische) ziekte en bijna 90 procent van hen ondervindt daar hinder van tijdens de opleiding.
- In ongeveer tweederde van de gevallen hebben ouders van studenten maximaal een mbo-opleiding afgerond.
- Ouders van studenten bol zijn doorgaans hoger opgeleid dan die van bbl 'ers.

Onderwijsloopbaan van studenten

- Studenten in de bbl hebben doorgaans een hogere vooropleiding genoten dan studenten in de bol.
- Mbo'ers op de niveaus 3 en 4 zijn in het voortraject hoger opgeleid dan die op de niveaus 1 en 2.
- Ruim 60 procent is zonder dubbures aan het mbo begonnen.
- Ongeveer 70 procent van de studenten bol komt rechtstreeks van het voortgezet onderwijs en bijna de helft van de bbl'ers is vanuit een baan op het mbo beland.

- Eenderde van de studenten heeft, voor aanvang van de huidige opleiding, al een opleiding in het mbo gevolgd; een kwart van hen volgde een opleiding met een andere leerweg.
- Van iedereen die al ooit een mbo-opleiding heeft gevolgd, heeft ongeveer 60 procent hiervoor een diploma gehaald.
- De belangrijkste redenen om van opleiding te veranderen waren het later uit te oefenen beroep en omdat de vorige opleiding niet leuk was.

Verwachtingen bij de opleiding

- 20 procent van de studenten in het mbo heeft wel eens overwogen om met de opleiding te stoppen.
- De belangrijkste overwegingen daarvoor zijn dat de opleiding niet goed (41%) en niet leuk is (37%).
- 4 procent van alle studenten heeft tijdelijk zijn/haar huidige studie onderbroken; in meer dan de helft van de gevallen betrof dit een periode van maximaal een paar maanden.
- Ongeveer driekwart van de tijdelijk gestopte studenten heeft zelf de beslissing genomen om de opleiding te hervatten.
- Slechts 7,5 procent van de studenten in het mbo verwacht geen diploma te halen met de huidige studie.
- Het merendeel van die studenten geeft aan dat dit te wijten is aan de gang van zaken op school/de opleiding (31%), de eigen inzet (27%), twijfels over de studie- en beroepskeuze (25%) en problemen met het leren (24%).
- Na afronding van een bbl-opleiding, ongeacht welk niveau, verwacht men veelal te gaan werken; na een studie in de bol op een lager niveau denken mensen voornamelijk te gaan werken of door te gaan in het mbo en na het voltooien van een hoger

niveau bol wil men in veel gevallen doorstromen naar het hbo.

Studiekeuze

- 20 procent van de mbo-studenten had liever een andere studie gekozen; voor 17 procent van hen geldt dat ze niet het juiste diploma hadden om met de studie van de eerste keuze te mogen beginnen.
- Studenten in de bbl hebben hun keuze voor deze opleiding vooral gemaakt op basis van de volgende argumenten: de aansluiting op het werk dat ze al doen (58%), omdat de opleiding interessant is (43%) en omdat de opleiding aansluit bij het beroep dat ze later willen beoefenen (39%).
- In de bol is vooral de aansluiting bij het beroep dat men later wil gaan beoefenen (54%) en of de opleiding interessant is (55%) van belang bij het maken van een opleidingskeuze.
- Ruim de helft van de ondervraagde studenten heeft zichzelf via open dagen informatie verschaft voor het maken van een studiekeuze.
- Een percentage van boven de 80 procent vindt dat de verkregen keuze-informatie de werkelijkheid (tamelijk) goed weergeeft.
- 70 procent van de mbo-studenten zou (waarschijnlijk) dezelfde studie kiezen, als opnieuw de keuze zou moeten worden gemaakt.

Motivatie en houding

- Driekwart van de studenten was aan het begin van de opleiding (zeer) gemotiveerd; gedurende de studie is dit teruggelopen tot 63 procent.
- Behalve in de sector Zorg & Welzijn zijn alle mbo'ers weinig prestatiegericht.
- Meer dan in de bol zijn studenten in de bbl gericht op de praktijk.

Tijdbesteding

- Studenten bbl zijn gemiddeld 31 uur per week bezig met bpv, zitten 8 uur op school en hebben 9 uur vrije tijd.
- In de bol zit men gemiddeld 20 uur per week op school, is 13 uur te vinden op de stageplek en heeft 10 uur vrije tijd.
- Zeker een kwart van de tijd, die studenten op school zijn, wordt besteed aan het klassikaal lesgeven door docenten.
- Eén op de twee studenten met een (bij)baan gebruikt het daaruit verkregen geld om extra dingen te kunnen doen, terwijl eenvijfde van hen daarmee in het levensonderhoud voorziet.

Beroepspraktijkvorming

- In hun oordeel over de stage/werkplek zijn zowel studenten bbl als bol overwegend positief; alleen het contact tussen de school en het bedrijf zou wellicht wat beter kunnen.
- Wanneer hen wordt gevraagd informatie te geven over de bpv blijkt wederom dat ze grotendeels positief reageren; minder dan één op de tien onderzochten geeft bijvoorbeeld aan als jongste beodiende behandeld te worden of alleen vervelende klusjes op te mogen knappen.

Beoordeling school en studie

- Minimaal de helft van de studenten geeft aan tevreden te zijn over het in eigen tempo kunnen werken, de aansluiting van de opleiding bij de eigen wensen en de duidelijkheid van de roosters; men geeft minder vaak aan dat de opleiding te moeilijk is, er vaak lesuitval is, de opleiding goed

georganiseerd is of de studie goed aansluit bij de vooropleiding.

- Het oordeel over de docenten is ook positief te noemen; slechts eenderde of minder geeft aan dat docenten te streng zijn in hun beoordeling, studenten aan hun lot worden overgelaten of als kleine kinderen worden behandeld.
- Als het gaat om de beoordeling van de school zijn mensen wat negatiever en dan met name over de begeleiding in informatievoorziening.
- Over wat er geleerd wordt op de opleiding is het merendeel positief; alleen het leren runnen van een eigen bedrijf wordt door slechts een kleine 30 procent als voldoende tot goed ervaren.
- De bpv wordt met een gemiddeld rapportcijfer van 7,7 beter beoordeeld dan de opleiding, waarvoor gemiddeld een 6,7 wordt gegeven.

Inkomsten en uitgaven

- In de bbl krijgt 25 procent geld van hun ouders/verzorgers, 24 procent krijgt geld van hun partner, 21 procent heeft een (bij)baan, en 5 procent krijgt een uitkering.
- Voor de bol is dat 64 procent ouders/verzorgers, 57 procent met een (bij)baan, 20 procent partner en 7 procent uitkering.
- Het gemiddelde netto maandinkomen uit bpv in de bbl is ongeveer €663.
- Het totale maandinkomen voor bbl is gemiddeld €774 en in de bol is dat €528.
- De maandelijkse uitgaven zijn gemiddeld €564 (bbl) en €248 (bol).
- 35 procent van de studenten in het mbo geeft aan de eigen financiële situatie als (zeer) slecht te beschouwen.

Verzuimgedrag

- Van de totale groep mbo-studenten geeft 2 procent aan regelmatig te spijbelen; meer dan de helft doet dit omdat de lessen niet interessant zijn en bijna eenderde omdat ze moe zijn.
- Bijna 15 procent verschijnt wekelijks te laat op school.

3 Studiekeuze en tevredenheid

3.1 Inleiding en vraagstelling

In het vorige hoofdstuk lieten we al zien dat meer dan 20 procent van de mbo-studenten niet de studie van de eerste keuze volgt. In dit hoofdstuk bekijken we om te beginnen naar de redenen daarvoor en naar welke motieven een rol hebben gespeeld bij de studiekeuze. We kijken dan ook welke invloed een weloverwogen studiekeuze heeft voor de studievoortgang. In het tweede deel van het hoofdstuk bekijken we de tevredenheid van studenten. Wat gaat er goed en wat gaat er minder goed in zowel opleiding als op de werk-/stageplek? Welke studenten zijn het minst tevreden en welke het meest?

3.2 Studiekeuze

In hoofdstuk 2 werden de kernindicatoren met betrekking tot onder andere studiekeuze gepresenteerd (paragraaf 2.5). We zagen daar dat zo'n 20 procent van de studenten niet de opleiding van hun eerste keuze volgt. Als ze nu de kans hadden opnieuw te kiezen, zou 24 procent van de bbl'ers en 32 procent van de bol'ers waarschijnlijk een andere opleiding hebben gekozen. Dat percentage verschilt significant naar een aantal achtergrondkenmerken (Tabel 3).

Tabel 3: Hernieuwde studiekeuze

	bbl		bol	
	andere studie	zelfde studie	andere studie	zelfde studie
Sector				
Economie	34*	66	36*	64*
Techniek	21*	79	36*	64*
Zorg & Welzijn	18*	82	27*	73*
Niveau				
niveau 1 + 2	26*	74*	36*	64*
niveau 3 + 4	22*	78*	32*	68*
Geslacht				
man	23	77	36*	64*
vrouw	24	76	29*	71*
Leeftijd				
15-18	24	76	31*	69*
19-22	24	76	35*	65*
23 en ouder	23	77	27*	73*
Etniciteit				
autochtoon	23	77	33	67
allochtoon	25	75	33	67
Financiële situatie ouders				
(zeer) slecht	26	74	38*	62*
redelijk	24	76	31*	69*
(zeer) goed	23	77	31*	69*
Opleidingsniveau ouders				
geen/po	16	84	31	69
ibo/lbo/ivbo/vbo	27	73	29	71
mavo/mulo/ulo	22	78	34	66
mbo/kmbo/leerlingwezen	22	78	32	68
havo/mms/hbs/vwo	27	73	36	64
ho	27	73	33	67
Beroepsstatus ouders				
laag	25	75	31	69
middel	22	78	32	68
hoog	26	74	35	65
Totaal				
totaal	24	76	32	68

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Rijpercentages, * significant $p < 0,05$.

Bbl'ers in de sector Zorg & Welzijn zijn het meest tevreden over hun studiekeuze: 82 procent zou desgevraagd opnieuw de huidige studie kiezen, onder bol'ers in deze sector geldt dat voor 73 procent van de studenten. Andere verschillen zien we alleen terug in de bol: studenten van de hogere niveaus zijn daar meer tevreden dan studenten van de lagere niveaus, vrouwelijke studenten zijn meer tevreden dan mannelijke en de oudere meer dan de jongere. Bol-studenten die de financiële situatie van hun ouders omschrijven als (zeer) slecht hebben vaker spijt van hun studiekeuze dan de andere bol-studenten.

Tevredenheid studiekeuze

Om het belang van een goede studiekeuze te onderstrepen, is in Tabel 4 de hernieuwde studiekeuze afgezet tegen de resultaten in de opleiding, en de verwachting om de huidige opleiding al dan niet met een diploma af te ronden.

Mbo-studenten (zowel bbl'ers als bol'ers) die desgevraagd opnieuw voor dezelfde opleiding zouden kiezen, behalen betere studieresultaten. Omgekeerd geldt dit verband overigens ook. De groep met goede resultaten zou minder vaak spijt van de studiekeuze: ruim driekwart zou opnieuw dezelfde keuze maken, tegenover de helft (bol zelfs 20%) van de studenten met slechte studieresultaten (niet in tabel). De groep die niet opnieuw voor de huidige studie zou kiezen, is minder zeker van het behalen van het einddiploma (bbl 63% vs. 78%; bol 54% vs. 74%). Eenderde van deze bbl-studenten (bol: 52%) overweegt wel eens te stoppen met de opleiding, bij de groep zonder spijt is dat 10 procent (bol: 9%).

Tabel 4: Tevredenheid over studiekeuze ('zou je opnieuw kiezen voor dezelfde opleiding?') en het effect op studieresultaten

	bbl		bol	
	andere opleiding	zelfde opleiding	andere opleiding	zelfde opleiding
resultaten in de huidige opleiding				
goed	65*	74*	54*	75*
redelijk	30*	25*	42*	24*
niet goed	5*	1*	5*	1*
verwachting huidige opleiding af te sluiten met een diploma				
zeker wel	63*	78*	54*	74*
waarschijnlijk wel	22*	19*	29*	23*
hangt ervan af	10*	3*	10*	3*
waarschijnlijk niet	2*	0*	3*	0*
zeker niet	3*	0*	3*	0*
wel eens overwogen om te stoppen met opleiding				
ja	32*	10*	52*	9*
nee	68*	90*	48*	91*

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages, * significant $p < 0,05$.

Een goede keuze maken

Hoe maken mbo-studenten een keuze voor een opleiding? Figuur 27 en Figuur 28 in het vorige hoofdstuk laten zien dat studenten vooral een opleiding kiezen op grond van interesse en aansluiting bij het beroep of huidige baan. De geraadpleegde informatiebronnen verschillen tussen bol'ers en bbl'ers. Voor bol'ers zijn open dagen met stip de manier om informatie in te winnen over een opleiding, gevolgd door websites van de instelling, folders en het advies van decanen (Figuur 29 in hoofdstuk 2). Bijna 40 procent van de bbl'ers zocht informatie over de opleiding via hun werkgever, eenderde bezocht open dagen. De informatie die ze daarbij opdoen, komt volgens de meeste studenten goed overeen met hoe de opleiding in werkelijkheid is.

Bij de uiteindelijke keuze voor een studie neemt driekwart van de bol'ers uiteindelijk zelf het initiatief om aan een bepaalde opleiding te gaan studeren. Bij een derde de van bbl'ers geven werkgevers de doorslag bij de studiekeuze.

Tabel 5: Het profiel van de bbl-student met spijt over de studiekeuze

Indicator	Exp(B)	Dominant profiel: bij hernieuwde studiekeuze ANDERE opleiding
sector Economie	2,32 **	vaker uit sector Economie
opleidingsniveau ouders	1,29 **	opleidingsniveau ouders hoger
beroepsstatus ouders	0,71 *	beroepsstatus ouders lager
studiekeuze: interessant	0,43 **	minder vaak studie gekozen uit interesse
studiekeuze: goed bekend	0,39 *	minder vaak gekozen op grond van goed bekend staan van opleiding
studiekeuze: sluit aan bij beroepswens	0,32 **	minder vaak gekozen op grond van aansluiting bij het beroep
studiekeuze: sluit aan bij huidige baan	0,39 **	minder vaak gekozen op grond van aansluiting bij huidige baan
studiekeuze: sluit aan bij capaciteiten	0,50 **	minder vaak gelet op aansluiting op eigen capaciteiten
studiekeuze: goed salaris	0,46 **	minder vaak gelet op goed salaris later
studiekeuze: doorstromen naar hbo	0,52 *	minder vaak gelet op doorstroomkansen naar hbo
studiekeuze: carrièrekansen	0,34 **	minder vaak gekozen op grond van carrièrekansen
werkgever gaf doorslag	2,06 **	vaker gaf werkgever doorslag bij keuze voor opleiding
informatie uit open dagen	1,64 **	vaker studiekeuze-informatie uit open dagen
informatie uit folders	1,50 *	vaker studiekeuze-informatie uit folders gehaald
informatie klopt niet met werkelijkheid	4,54 **	vaker van mening dat voorlichtingsinformatie niet klopt met werkelijkheid
constant	0,44 **	

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Nagelkerke $R^2=0,29$; * $p<0,05$; ** $p<0,01$.

Met behulp van logistische regressie hebben we bekeken in hoeverre de studiekeuze destijds van invloed is

op het al dan niet opnieuw kiezen voor dezelfde studie. Welke kenmerken onderscheiden de groep die niet nog een keer dezelfde keuze voor een opleiding zou maken van de groep die dat wel zou doen? In het model hebben we gelijktijdig een aantal kenmerken ingevoerd: achtergrondkenmerken (geslacht, leeftijd, etniciteit), sociaaleconomische kenmerken van de ouders (financiële situatie, opleidingsniveau, beroepsstatus), opleidingskenmerken (sector, niveau) en studiekeuzekenmerken (wie heeft uiteindelijke keuze gemaakt, studiekeuzemotieven en het al dan niet overeenkomen van de studiekeuze-informatie met de werkelijkheid). Kenmerken die geen significante inbreng hebben, zijn achterwege gelaten. Op die manier resteert een lijst van de meest dominante karakteristieken die de groepen van elkaar onderscheiden. Bij alle kenmerken is de unieke inbreng weergegeven: de invloed van ieder kenmerk is gecontroleerd voor het effect van alle andere.

Bbl-studenten (Tabel 5) die desgevraagd niet opnieuw de opleiding zouden kiezen die ze nu volgen, komen relatief vaak uit de sector Economie, het opleidingsniveau van de ouders is doorgaans hoger en het beroepsstatus juist lager. Ze baseerden hun keuze minder vaak op interesse in de opleiding, op het goed bekend staan van de opleiding, of omdat deze aansluit bij beroepswensen of huidige baan, hebben minder vaak gelet op de aansluiting bij de eigen capaciteiten, minder vaak gelet op de hoogte van het salaris later, op doorstroomkansen naar het hbo of op grond van de carrièrekansen die een opleiding in het vooruitzicht stelt. Bij de uiteindelijke studiekeuze heeft de werkgever beduidend vaker de doorslag gegeven.

Deze bbl-studenten met spijt haalden vaker studie-keuze-informatie uit open dagen en uit folders en zijn vaker van mening dat de voorlichtingsinformatie niet klopt met hoe het werkelijk is op een opleiding.

Tabel 6: Het profiel van de bol-student met spijt over de studiekeuze

Indicator	Exp(B)		Dominant profiel: bij her-nieuwde studiekeuze ANDERE opleiding
niveau	0,82	**	lager niveau
studiekeuze: interessant	0,49	**	minder vaak gekozen uit interesse
studiekeuze: sluit aan bij beroepswens	0,29	**	minder vaak gekozen op grond van aansluiting bij het beroep
studiekeuze: sluit aan bij huidige baan	0,69	*	minder vaak gekozen op grond van aansluiting bij huidige baan
studiekeuze: sluit aan bij capaciteiten	0,57	**	minder vaak gelet op aansluiting op eigen capaciteiten
studiekeuze: carrière-kansen	0,60	**	minder vaak gekozen op grond van carrièrekansen
studiekeuze: eigen bedrijf	0,77	*	minder vaak gekozen op grond van goede mogelijkheden voor een eigen bedrijf later
studiekeuze: nabijheid	1,67	**	vaker gekozen omdat een opleiding dichtbij huis is
zelf doorslag	0,81	*	minder vaak zelf uiteindelijk de doorslag gegeven bij keuze voor een opleiding
werkgever gaf doorslag	0,23	*	minder vaak gaf werkgever doorslag bij keuze voor opleiding
informatie uit open dagen	0,76	*	minder vaak studiekeuze-informatie uit open dagen
geen informatie gezocht	0,73	*	minder vaak helemaal geen informatie gezocht
informatie klopt niet met werkelijkheid	7,62	**	vaker van mening dat voorlichtingsinformatie niet klopt met werkelijkheid
constant	2,30	**	

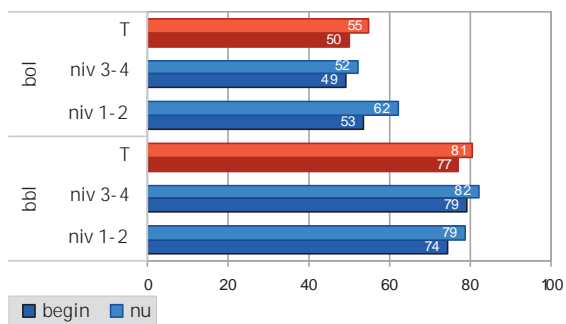
© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Nagelkerke $R^2=0,32$; * $p<0,05$; ** $p<0,01$.

Bol-studenten (Tabel 6) die achteraf niet weer de huidige opleiding zouden hebben gekozen, volgen relatief vaker een opleiding op niveau 1 of 2. Kijkend naar de

studiekeuzemotieven blijken deze studenten vaker voor een opleiding gekozen te hebben die dicht bij huis wordt aangeboden. Minder vaak speelde interesse, aansluiting bij beroep later of huidige baan een rol. Ook werd minder vaak gelet op de eigen capaciteiten, de doorstroomkansen naar het hbo en de mogelijkheden voor een carrière later (al dan niet in de vorm van een eigen bedrijf). Deze studenten namen veelal niet zelf de uiteindelijke beslissing om aan een bepaalde opleiding te gaan studeren, maar ook werkgevers bleken hierin minder doorslaggevend. De beslissing heeft daaruitvolgend relatief vaker (t.o.v. bol'ers zonder spijt) gelegen bij ouders, decanen, vrienden of het CWI. Wat betreft informatiebronnen verkregen de studenten minder vaak informatie via werkgever, ouders of vrienden. Wel zien we hier dat ze echter minder vaak helemaal geen informatie hebben gezocht en zijn ze minder tevreden over de kwaliteit van de informatie: deze zou niet overeenkomen met hoe het er daadwerkelijk op een opleiding aan toe gaat.

3.3 Beroepskeuze

De meeste mbo-studenten weten voordat ze aan hun opleiding beginnen welk soort werk ze na hun opleidingen willen doen (Figuur 54). Dat geldt (uiteraard) voor bbl'ers nog meer dan voor bol'ers. Het percentage dat duidelijk een beroep voor ogen heeft, neemt tijdens de opleiding alleen maar verder toe. Bij de bbl'ers zien we hierin geen verschil naar niveau. Bol-studenten die een opleiding op niveau 1 of 2 volgen, weten relatief vaker dan die op niveau 3 of 4 welk beroep ze na hun opleiding willen gaan uitoefenen. Dat verschil was er al bij het begin van de studie en is er tijdens de studie nog steeds.

Figuur 54: Beroepskeuze duidelijk bij begin studie en op dit moment

In Tabel 7 is een en ander uitgesplitst naar achtergrondkenmerken. We zien een aantal verschillen tussen studenten. Voor zowel bol'ers als bbl'ers is er een verschil naar sector: studenten in de sector Zorg & Welzijn hebben een duidelijker beroepsbeeld dan de overige studenten. Economiestudenten hebben het minst vaak een duidelijk beroep voor ogen. Een verschil tussen mannen en vrouwen zien we alleen bij de bol'ers waar de beroepskeuze van vrouwelijke bol'ers vaker duidelijk is dan bij de mannelijke. Er is eveneens verschil naar leeftijd: hoe ouder de studenten, des te vaker is duidelijk welk soort werk of beroep ze na hun opleiding willen gaan doen. Autochtone bbl'ers weten voorafgaand aan de opleiding vaker welk beroep ze willen gaan uitoefenen, tijdens de studie verdwijnt dat effect. In de bol is dat verschil aan het begin van de studie er niet, tijdens de studie weten allochtonen juist overwegend vaker welk werk ze na afronden van de opleiding willen gaan doen. Studenten die nog thuis wonen, hebben minder duidelijk een bepaald beroep voor ogen dan studenten die niet meer thuis wonen.

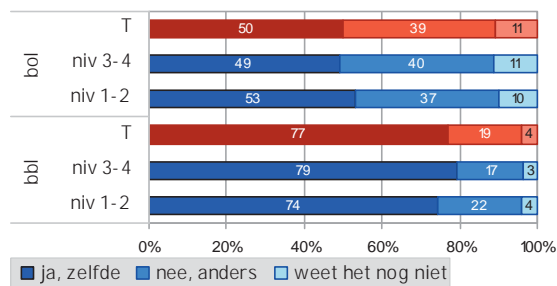
Tabel 7: Duidelijkheid in beroepskeuze bij begin studie en op dit moment, naar achtergrondkenmerken

	bbl		bol	
	begin	nu	begin	nu
Sector				
Economie	68*	69*	34*	50*
Techniek	81*	83*	39*	51*
Zorg & Welzijn	87*	87*	51*	62*
Geslacht				
man	79	80	37*	51*
vrouw	80	81	45*	58*
Leeftijd				
15-18	80*	78*	44*	53*
19-22	75*	75*	39*	55*
23 en ouder	82*	86*	49*	68*
Etniciteit				
autochtoon	80*	80	42	53*
allochtoon	70*	81	42	59*
Woonsituatie				
thuiswonend	76*	75*	41*	54*
uitwonend	83*	87*	46*	63*
Financiële situatie ouders				
(zeer) slecht	68*	74	39	52*
redelijk	79*	78	42	52*
(zeer) goed	78*	79	43	59*
Opleidingsniveau ouders				
geen/po	75	82	40	60*
ibo/lbo/ivbo/vbo	85	84	42	56*
mavo/mulo/ulo	79	82	42	52*
mbo/kmbo/leerlingwezen	79	79	44	58*
havo/mms/hbs/vwo	79	83	40	47*
ho	80	77	42	55*
Beroepsstatus ouders				
laag	76	79	41	56
middel	81	80	42	53
hoog	78	78	42	56
Totaal				
totaal	79*	81*	42*	55*

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages, * significant $p < 0,05$.

We zien alleen bij bol-studenten een effect van de sociaal-economische status van de ouders: tijdens de studie maken bol'ers, wiens ouders er financieel (zeer) goed voorstaan, beduidend vaker een duidelijke beroepskeuze. Verschillen naar opleidingsniveau zijn niet lineair: bol'ers met ouders die helemaal geen opleiding hebben afgerond of hooguit de basisschool afmaakten, hebben de beroepskeuze het helderst voor ogen. Bol'ers met ouders die havo/mms/hbs/vwo als hoogst voltooide opleiding hebben, hebben het minst duidelijk voor ogen wat ze na de opleiding voor werk gaan doen.

Zo'n 40 procent van de bol'ers en zelfs ook een vijfde van de bbl'ers verandert tijdens de opleiding van beroepskeuze (Figuur 55).

Figuur 55: Verandering in beroepskeuze tijdens studie

In Tabel 8 bekijken we waar dat mee samenhangt. Met behulp van een logistische regressie is gekeken naar de meest in het oog springende verschillen in het profiel van studenten die hun beroepskeuze gedurende de studie bijstelden tegenover de andere studenten.

Tabel 8: Het profiel van de mbo-student met veranderde beroepskeuze

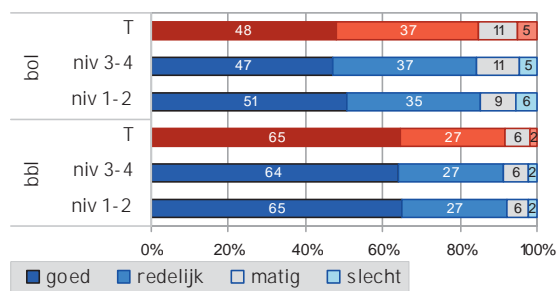
Indicator	Exp(B)	Dominant profiel: beroepskeuze tijdens studie veranderd (bbl)
geslacht; 1=vrouw	1,47 *	vrouwen vaker
leeftijd	0,96 **	jonger
financiën ouders	0,73 **	financiële situatie van ouders slechter
spijt studiekeuze	2,63 **	vaker spijt van studiekeuze
rapportcijfer opleiding	0,88 *	lager rapportcijfer voor opleiding
opleiding past bij werk later	0,51 **	opleiding past minder goed bij het soort werk dat student later wil doen
opleiding was eerste keuze	0,53 **	opleiding minder vaak eerste keus
constant	4,52 **	
Indicator	Exp(B)	Dominant profiel: beroepskeuze tijdens studie veranderd (bol)
Techniek	1,24 **	vaker studenten Techniek
spijt van studiekeuze	2,14 **	vaker spijt van studiekeuze
rapportcijfer opleiding	0,94 *	lager rapportcijfer voor opleiding
opleiding past bij werk later	0,82 *	opleiding past minder goed bij het soort werk dat student later wil doen
opleiding was eerste keuze	0,72 **	opleiding minder vaak eerste keus
studieresultaten (1=goed)	0,71 **	studieresultaten minder goed
constant	1,46	

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Nagelkerke R²=0,17 (bbl) en 0,10 (bol); *p<0,05; **p<0,01.

De volgende studentkenmerken zijn ingevoerd in het model: sector, geslacht, niveau, leeftijd, etniciteit, woonsituatie, sociaaleconomische kenmerken van de ouders, al dan niet opnieuw kiezen voor een opleiding, rapportcijfer voor opleiding en werkplek/stage, mate waarin opleiding past bij het soort werk dat de student wil gaan doen en mate waarin omgekeerd ook de bpvplek past bij de opleiding, een opleiding die al dan niet van eerste keuze is en studieresultaten.

Alleen de kenmerken die significant van invloed zijn, zijn meegenomen in het uiteindelijke model. Bbl-studenten die tijdens de opleiding het beeld bijstellen dat zij hebben van het werk dat ze na hun opleiding willen gaan doen, zijn vaker van het vrouwelijk geslacht, jonger en hun ouders hebben een slechtere financiële situatie. Ze hebben vaker spijt van hun opleidingskeuze en geven een lager rapportcijfer voor de opleiding. Ze vinden de opleiding minder goed passen bij het werk dat zij later willen gaan doen (maar dat is mogelijk een gevolg van de bijgestelde beroepskeuze). De opleiding die zij volgen, is minder vaak de opleiding van eerste keus.

Bol-studenten die hun beroepsbeeld veranderen tijdens de studie studeren relatief vaak in de sector Techniek, hebben vaker spijt van hun studiekeuze en geven eveneens een lager rapportcijfer voor de opleiding. Ook zij vinden de opleiding matig tot slecht passen bij het soort werk dat ze later willen gaan doen en de opleiding die ze nu volgen is minder vaak de opleiding van eerste keus. De bol-studenten die hun beroepskeuze aanpassen, omschrijven hun eigen studieresultaten in de huidige opleiding als minder goed.

Figuur 56: Aansluiting opleiding bij beroepskeuze

In Figuur 56 is tot slot van deze paragraaf weergegeven in hoeverre studenten de opleiding vinden aansluiten op het soort werk dat ze later willen gaan doen. Het merendeel is daarover (redelijk) tevreden. De tevredenheid onder de bbl'ers is hoger dan onder de bol'ers, verschil naar niveau is er niet of nauwelijks.

3.4 Tevredenheid opleiding

In hoofdstuk 2 (Figuur 44) zagen we de mbo-studenten een voldoende uitdelen aan hun opleiding: bbl'ers geven gemiddeld een 6,9 en bol'ers een 6,6. In deze paragraaf nemen we de tevredenheid nader onder de loep. We onderscheiden daarbij drie groepen: de ontevreden student (rapportcijfer 5 of lager), de redelijk tevreden student (rapportcijfer 6 of 7) en de zeer tevreden student (rapportcijfer 8 of hoger).

Tabel 9: Ervaringen onderwijs afgezet tegen rapportcijfer

	bbl			bol		
	5 of lager	6 of 7	8 of hoger	5 of lager	6 of 7	8 of hoger
ervaringen onderwijs						
aansluiting opleiding bij wensen	14	54	88	13	47	86
met plezier naar school	22	53	81	23	61	88
roosters duidelijk	35	58	78	33	50	72
eigen tempo werken	55	63	75	49	58	73
opleiding goed georganiseerd	7	27	69	4	15	55
eigen tempo toetsen doen	44	53	61	38	45	56
aansluiting opleiding bij vooropleiding	28	48	59	21	35	48
opleiding moeilijk	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
vaak lesuitval	30	16	12	43	26	18

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages. Alle verschillen zijn significant, tenzij anders vermeld.

We beginnen met Tabel 9 waarin de vraag naar de mening van studenten over hun onderwijs is afgezet tegen het rapportcijfer. Een rapportcijfer 8 of hoger vertaalt zich bij bbl-studenten in een meerderheid (ca. 80%) die met plezier naar school gaat, de roosters duidelijk vindt, voldoende in eigen tempo kan werken en voor wie de opleiding in het algemeen goed aansluit bij de eigen wensen. Ontevreden studenten zijn vooral slecht te spreken over de organisatie van de opleiding, de frequentie waarmee lessen niet doorgaan en de aansluiting van de opleiding bij hun wensen. We zien eenzelfde beeld bij de bol-studenten.

Tabel 10: Ervaringen docenten afgezet tegen rapportcijfer

	bbl			bol		
	5 of lager	6 of 7	8 of hoger	5 of lager	6 of 7	8 of hoger
ervaringen docenten						
studenten serieus genomen	48	80	93	39	69	90
docenten veel vakkennis	48	79	91	33	62	87
docenten aanspreekbaar	50	76	90	39	68	85
docenten duidelijk	27	65	90	22	53	82
docenten gemotiveerd	27	61	89	15	49	83
voldoende persoonlijke aandacht	16	50	77	18	47	78
veel contact met docenten	18	32	50	22	39	65
docenten streng in beoordeling	18	20	26	24	23	27
aan lot overgelaten	46	18	12	55	25	17
studenten kleine kinderen	26	11	4	37	19	8

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages. Alle verschillen zijn significant.

In Tabel 10 zijn de meningen van studenten over docenten binnen hun opleiding afgezet tegen het rapportcijfer. We zien de tevredenheid van de studenten die een 8 of hoger aan opleiding geven terug in de waardering voor hun docenten. Rond 90 procent van

de bbl'ers (bol: 85%) vindt de docenten gemotiveerd, in het bezit van veel vakkennis, aanspreekbaar als dat nodig is, duidelijk in wat ze van studenten verwachten en studenten hebben het gevoel door hun docenten serieus genomen te worden. De kritiek van de groep die de opleiding met een onvoldoende beoordeelt, vertaalt zich wat betreft docenten het duidelijkst in het ervaren contact met docenten. De ontevreden studenten hebben het gevoel te weinig persoonlijke aandacht te krijgen, te veel aan hun lot te worden overgelaten en te veel behandeld te worden als kleine kinderen. Deze studenten vinden de docenten juist onvoldoende gemotiveerd en onduidelijk in wat ze van studenten verwachten.

Tabel 11: Ervaringen school afgezet tegen rapportcijfer

	bbl			bol		
	5 of lager	6 of 7	8 of hoger	5 of lager	6 of 7	8 of hoger
ervaringen school						
veilig	69	77	85	72	78	88
begeleiding bij problemen met leren	13	51	81	11	42	76
informatie over beroepen	22	48	77	14	35	68
goede computervoorzieningen	52	62	76	51	64	77
gezellig	24	44	76	28	54	82
goede praktijkruimtes	43	56	73	39	56	77
rust en orde	24	46	69	27	43	68
roosterwijzigingen op tijd	26	42	68	13	25	52
informatie over vervolgoepleidingen	19	41	68	12	27	57
begeleiding studie-/beroepskeuze	9	33	68	6	29	66
begeleiding bij persoonlijke problemen	17	36	62	14	39	69

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages. Alle verschillen zijn significant.

Op eenzelfde wijze zijn de rapportcijfers in Tabel 11 afgezet tegen de ervaringen van studenten met betrekking tot de school als geheel. Bijna 90 procent van de studenten die de opleiding een 8 of hoger geven, geeft aan zich op school veilig te voelen. De grootste verschillen met de groep bij wie de opleiding een onvoldoende heeft gescoord, hebben betrekking op de ervaren rust en orde, het tijdig informatie krijgen (bijv. roosterwijzigingen), de mate waarin er beroepskeuzeinformatie voorhanden is, de mate waarin school studenten informeert over vervolgoopleidingen, het ervaren van de school als een gezellige school en op de begeleiding die er op school is bij zowel leerproblemen, persoonlijke problemen als ook bij studie- en beroepskeuze.

Verschillen in onderlinge samenhang

In Tabel 12 wordt een verklaring gezocht voor verschillen in rapportcijfers. In het verklaringsmodel zijn alle in deze paragraaf besproken ervaringen met school, alsmede achtergrondkenmerken en studiekekenmerken in één model samengenomen. Samen verklaren deze kenmerken 56 procent van het verschil in rapportcijfers. De tabel toont dat bbl-studenten op lagere niveaus hun opleiding met een hoger rapportcijfer beoordelen. Datzelfde geldt voor allochtone bbl'ers. Naarmate de bbl'ers de financiële situatie van hun ouders als beter omschrijven, oordelen zij negatiever over de opleiding. Spijt van de studiekeuze vertaalt zich eveneens in een lager rapportcijfer. Ook studenten die ervaren dat de werkelijkheid op de opleiding niet overeenkomt met de voorspiegeling daarvan in het studiekeuzemateriaal geven hun opleiding een lager rapportcijfer. Het rapportcijfer wordt positief beïnvloed door de eigen studieresultaten, het met plezier naar school gaan, een goede organisatie van

de opleiding en de aansluiting bij de eigen wensen. Te veel lesuitval heeft een negatief effect op het rapportcijfer. Dat geldt ook voor een goede aansluiting tussen vooropleiding en opleiding, en voor het in eigen tempo toetsen kunnen doen.

Tabel 12: Verklaringsmodel rapportcijfer opleiding (bbl)

	b	β
(Constant)	6,44**	
Achtergrondkenmerken		
niveau	-0,08*	-0,05
etniciteit (1=allochtoon)	0,30**	0,06
financiële situatie ouders	-0,09*	-0,05
Studiekekenmerken		
hernieuwde studiekeuze (1=andere keuze)	-0,41**	-0,13
info klopt niet met werkelijkheid	-1,01**	-0,22
studieresultaten goed	0,33**	0,12
Ervaringen binnen opleiding		
met plezier naar school	0,37**	0,14
aansluiting opleiding bij vooropleiding	-0,11*	-0,04
opleiding goed georganiseerd	0,35**	0,13
vaak lesuitval	-0,23**	-0,06
in eigen tempo toetsen doen	-0,15**	-0,06
aansluiting opleiding bij wensen	0,52**	0,19
Ervaringen met docenten		
docenten gemotiveerd	0,22**	0,08
studenten kleine kinderen	-0,19*	-0,05
aan lot overgelaten	-0,34**	-0,10
Ervaringen binnen school		
veilig	-0,21**	-0,07
informatie over beroepen	0,19**	0,07
gezellig	0,21**	0,08
begeleiding problemen met leren	0,20**	0,08
begeleiding studie-/beroepskeuze	0,14*	0,05

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. R=0,75; R²=0,56 ; *p<0,05; **p<0,01.

Wat betreft docenten draagt het positief bij aan de waardering wanneer docenten gemotiveerd zijn. Het werkt negatief wanneer ze de studenten als kleine kinderen benaderen en te veel aan hun lot overlaten. Qua ervaringen binnen de instelling beïnvloedt een gevoel van veiligheid het rapportcijfer negatief en is er juist een positief effect op het rapportcijfer wanneer een instelling veel beroepeninformatie verstrekt en voldoende begeleiding biedt bij leerproblemen en bij studie- en beroepskeuze. Daarnaast moet een school ook gewoon gezellig zijn.

In Tabel 13 is eenzelfde verklaringsmodel van de rapportcijfers weergegeven voor de bol-studenten. Samen verklaren de ingevoerde kenmerken 60 procent van het rapportcijfer. Om te beginnen spelen achtergrondkenmerken een rol: jongere studenten zijn meer tevreden dan oudere, allochtone studenten meer tevreden dan autochtone en naarmate de ouders van de bol'ers hoger zijn opgeleid, wordt het rapportcijfer lager. Studiekekenmerken maken eveneens verschil: de groep met spijt over de gekozen studie oordeelt negatiever over de opleiding, datzelfde geldt voor studenten die van mening zijn dat de studiekeuze-informatie niet klopt met de werkelijkheid. Naarmate de studieresultaten van een student beter zijn, oordeelt deze positiever over de opleiding. Wat betreft ervaringen op de opleiding is te zien dat bol'ers die met plezier naar school gaan, tevreden zijn over de manier waarop een en ander georganiseerd wordt, voor wie niet te vaak lessen uitvallen, die in eigen tempo kunnen werken en studenten die van mening zijn dat de opleiding goed aansluit bij hun wensen, hun tevredenheid over de opleiding vertalen in een hoger rapportcijfer.

Tabel 13: Verklaringsmodel rapportcijfer opleiding (bol)

	b	β
(Constant)	6,28**	
Achtergrondkenmerken		
leeftijd	-0,02**	-0,03
ethniciteit (1=allochtoon)	0,28**	0,07
opleidingsniveau ouders	-0,03*	-0,03
Studiekekenmerken		
hernieuwde studiekeuze; 1=andere keuze	-0,37**	-0,11
info klopt niet met werkelijkheid	-0,90**	-0,25
studieresultaten goed	0,16**	0,05
Ervaringen binnen opleiding		
met plezier naar school	0,34**	0,11
opleiding goed georganiseerd	0,28**	0,08
vaak lesuitval	-0,19**	-0,06
eigen tempo werken	0,09**	0,03
aansluiting opleiding bij wensen	0,31**	0,10
Ervaringen met docenten		
voldoende persoonlijke aandacht	0,11**	0,04
docenten gemotiveerd	0,13**	0,04
studenten kleine kinderen	-0,13**	-0,03
aan lot overgelaten	-0,36**	-0,11
docenten streng in beoordeling	0,10**	0,03
docenten veel vakkennis	0,15**	0,05
docenten aanspreekbaar	0,15**	0,04
docenten duidelijk	0,16**	0,05
Ervaringen binnen school		
rust en orde	0,11**	0,04
veilig	-0,13**	-0,04
informatie over beroepen	0,10*	0,03
informatie over vervolgoopleidingen	0,08*	0,02
goede praktijkruimtes	0,09*	0,03
gezellig	0,19**	0,06
begeleiding persoonlijke problemen	0,12**	0,04
begeleiding studie-/beroepskeuze	0,15**	0,05

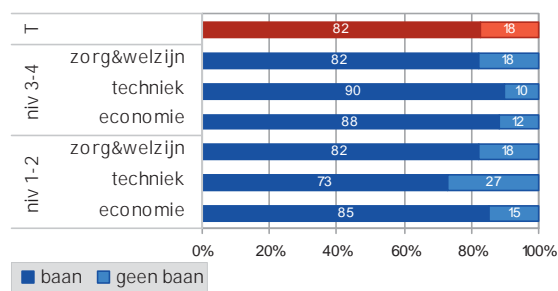
© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. R=0,77; R2=0,60 ; *p<0,05; **p<0,01.

Net als bij de bbl'ers maakt het ook duidelijk verschil wie er voor de klas staat. Wanneer docenten voldoende persoonlijke aandacht aan de studenten schenken, gemotiveerd overkomen, blijkt geven van veel vakken-

nis, streng zijn in hun beoordeling, de studenten bovendien niet als kleine kinderen behandelen of aan hun lot overlaten, maar juist makkelijk aanspreekbaar zijn en duidelijk in wat ze van hun studenten verwachten, wordt de opleiding met een hoger rapportcijfer gewaardeerd. De ervaringen binnen de instelling zijn ook van invloed. Wanneer er rust en orde heerst en gek genoeg niet te veel aandacht wordt besteed aan veiligheid geven bol'ers een hoger rapportcijfer aan hun opleiding. Instellingen die voldoende informatie verstrekken over mogelijke beroepen en vervolgoopleidingen en studenten goed begeleiden bij persoonlijke problemen en studie- en beroepskeuze kunnen eveneens rekenen op een hogere waardering. Daarnaast oordelen bol'ers positiever naarmate de praktijkruimtes beter op orde zijn. Tot slot zijn ook bol'ers van mening dat een instelling eenvoudigweg gezelligheid moet uitstralen.

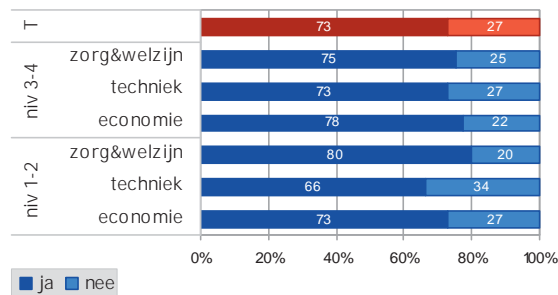
3.5 Tevredenheid leerwerkplek (bbl)

Voor het starten van de opleiding had gemiddeld 82 procent van de bbl-studenten al een baan (Figuur 57). Bbl'ers die hun opleiding op niveau 1 of 2 volgen, hadden iets minder vaak al voor de start van hun opleiding een betaalde baan (78% vs. 86%). Het grootste verschil naar niveau zien we in de sector Techniek: op niveau 3/4 heeft 90 procent al een betaalde baan, op niveau 1/2 geldt dat voor 73 procent. Tussen de andere sectoren zijn de verschillen minder groot.

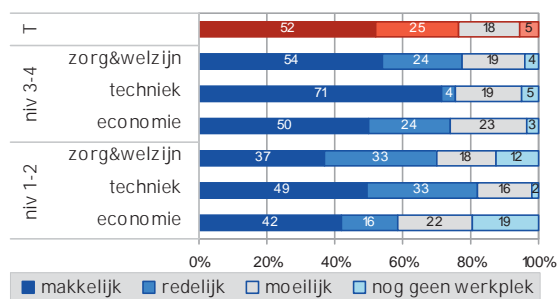
Figuur 57: Al dan niet betaalde baan voor start opleiding (bbl)

Bijna driekwart van de bbl-studenten gebruikt de baan die ze al hadden, voor hun opleiding (Figuur 58). Voor bbl'ers van niveau 1 of 2 in de sector Techniek geldt dat in mindere mate dan voor de overige bbl 'ers.

Figuur 58: Percentage bbl-studenten dat bestaande betaalde baan als werkplek gebruikt

Figuur 59 toont hoeveel moeite het de bbl'ers kostte een passende leerwerkplek te vinden. Gemiddeld heeft 5 procent van de bbl'ers nog altijd geen leerwerkplek. In de sector Economie (niveau 1/2) is dat percentage het hoogst (19%). Voor ongeveer driekwart van de bbl'ers kostte het vinden van een passende werkplek voor de opleiding echter weinig tot geen moeite.

Figuur 59: Moeite die het bbl-studenten kostte een passende leerwerkplek te vinden

Rapportcijfers

Bbl-studenten geven hun leerwerkplek gemiddeld een 7,7 (Tabel 14). Dat rapportcijfer verschilt niet significant tussen sectoren en niveaus (hoofdstuk 2 - Figuur 45). Er zijn wel andere verschillen: jongere bbl'ers oordelen positiever over hun werkplek dan oudere en thuiswonende bbl'ers positiever dan uitwonende. Een aantal kenmerken van de leerwerkplek heeft ook effect op het rapportcijfer dat de bbl-studenten eraan geven. Wanneer studenten makkelijk een passende werkplek konden vinden, geven ze een hoger rapportcijfer (overigens geeft ook de groep voor wie het lastiger ging nog steeds een zeer ruime voldoende). Het maakt duidelijk uit of de werkplek past bij de opleiding. Studenten die de werkplek goed bij hun opleiding vinden passen, geven gemiddeld bijna een 8, studenten die het slecht vinden passen delen nog net geen onvoldoende (5,7) uit. Het maakt licht verschil of de schooldagen doorbetaald worden. Bbl'ers bij wie dat het geval is, geven een 7,8 en bbl'ers bij wie schooldagen niet worden doorbetaald geven een 7,5.

Tabel 14: Rapportcijfers werkplek

	rapportcijfer
Geslacht	
man	7,7
vrouw	7,7
Leeftijd	
15-18	8,0*
19-22	7,7*
23 en ouder	7,6*
Etniciteit	
autochtoon	7,7
allochtoon	7,6
Woonsituatie	
thuis	7,8*
uit	7,6*
Moeite om passende werkplek te vinden	
ging makkelijk	7,8*
ging wel	7,7*
ging moeilijk	7,2*
Werkplek passend bij opleiding	
Goed	7,9*
Redelijk	6,9*
Slecht	5,7*
Schooldagen doorbetaald	
ja, volledig	7,8*
ja, deels	7,7*
nee, niet	7,5*
Totaal	
totaal bbl	7,7

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Rapportcijfers, * significant $p < 0,05$.

In Tabel 15 zijn de ervaringen van bbl-studenten op de leerwerkplek afgezet tegen het rapportcijfer.

Tabel 15: Ervaringen op de werkplek afgezet tegen rapportcijfer werkplek

	bbi		
	5 of lager	6 of 7	8 of hoger
kennis werkplek toekomstig beroep	36	66	89
bespreken leerervaringen op werkplek	11	48	84
begeleiding werkplek door bedrijf	14	44	83
eigen invulling stage	7	47	81
aansluiting tussen theorie en praktijk	39	64	76
beoordeling praktijkdeel	24	50	76
bespreken werkervaringen op school	54	64	74
begeleiding werkplek door school	39	43	56
contact school en bedrijf	15	28	49
schooldagen nuttig	n.s.	n.s.	n.s.

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages. Alle verschillen zijn significant, tenzij anders vermeld.

Studenten die over hun werkplek oordelen met een onvoldoende, zijn met name ontevreden over de manier waarop rekening wordt gehouden met wat de student zelf wil leren en doen, over het gebrek aan gelegenheid om met de praktijkbegeleider te praten over leerervaringen en wensen, en over de begeleiding in het algemeen vanuit het leerbedrijf.

Bbi-studenten die daarentegen juist zeer positief oordelen (een 8 of hoger geven aan hun werkplek), zijn zeer enthousiast over de kennis die zij op de werkplek vergaren voor hun toekomstig beroep, de ruimte die zij wel krijgen om een eigen invulling aan de stage te geven, de gelegenheid die er is om ervaringen en wensen te bespreken, en de begeleiding in het algemeen die er op de werkplek is.

Aan de studenten is ook gevraagd wat ze zouden zeggen als ze aan anderen moesten uitleggen wat ze van hun werkplek vinden. Diverse uitspraken werden aan de studenten voorgelegd, de uitspraken die van toe-

passing waren, konden aangekruist worden. Studenten mochten zoveel opvattingen aankruisen als ze wilden.

Tabel 16: Opvattingen over werkplek afgezet tegen rapportcijfer werkplek

	bbi		
	5 of lager	6 of 7	8 of hoger
serieus genomen	8	50	77
volledig geaccepteerd	24	61	77
volwaardige werknemer	26	54	72
prettige werkomgeving	3	43	71
het vak leren	5	38	61
vertrouwen baas	7	36	60
kennis toekomstig beroep	6	33	53
werk past goed en vice versa	9	30	49
beter beroepsbeeld	14	33	44
toepassing theorie in praktijk	14	28	39
leeropdrachten komen van school	23	34	37
inbreng nieuwe ideeën	17	27	32
praktijk leert nut theorie	13	20	26
overgang arbeidsmarkt	10	16	20
overgang vervolgopleiding	1	12	20
leeropdrachten komen van bedrijf	9	11	19
aan lot overgelaten	34	7	3
te moeilijke taken	10	5	2
jongste bediende	37	7	1
vervelende klusjes	35	5	1
door stage/werkplek toekomstbeeld	n.s.	n.s.	n.s.

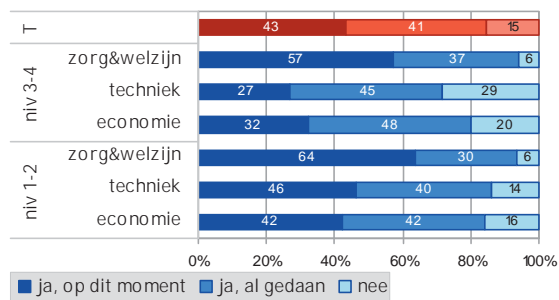
© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages. Alle verschillen zijn significant, tenzij anders vermeld.

In Tabel 16 zijn die opvattingen afgezet tegen de rapportcijfers (3 groepen). Iets meer dan eenderde van de studenten die zeer ontevreden zijn over hun werkplek (rapportcijfer 5 of lager), geeft aan op de werkplek aan hun lot overgelaten te worden, te worden behandeld als jongste bediende en alleen de vervelende klusjes te mogen opknappen.

Het positieve oordeel van de groep studenten die de werkplek met een 8 of hoger beoordeelt, zien we terug in tweederde of meer van deze groep die de werkplek als een prettige werkomgeving ervaart, veel vertrouwen van de baas krijgt, serieus wordt genomen, als een volwaardige medewerker mee mag draaien en volledig geaccepteerd wordt als collega.

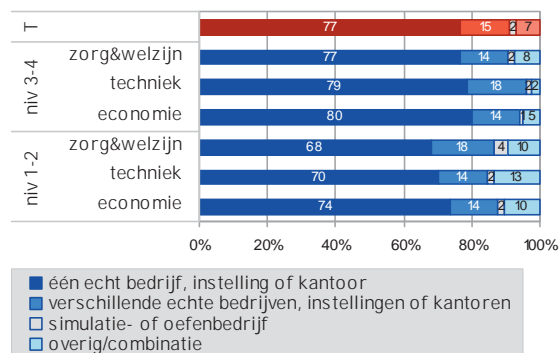
3.6 Tevredenheid stageplaats (bol)

Van de bol-studenten heeft inmiddels 84 procent stage gelopen of is daar op dit moment mee bezig (Figuur 60). Dat percentage is het hoogst in de sector Zorg & Welzijn en het laagst in de sector Techniek (niveau 3/4) waar ongeveer eenderde nog helemaal geen stage heeft gelopen.

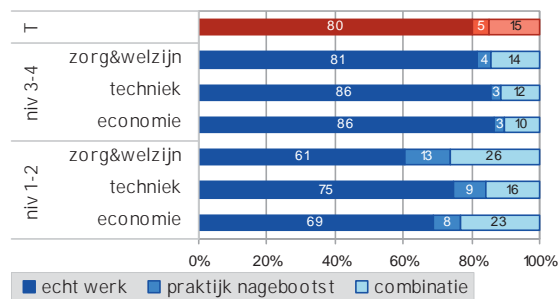
Figuur 60: Percentage bol-studenten dat al dan niet stage heeft gelopen

De meerderheid van de bol-studenten die stage lopen of hebben gelopen, doet dat bij één of meerdere echte bedrijven (Figuur 61). Slechts een heel klein deel doet dat in een simulatiebedrijf, praktijklokaal op school of een combinatie van diverse vormen. Op de lagere niveaus is het iets gebruikelijker om in elk geval een deel van de stage in een simulatiebedrijf of praktijklokaal te volgen.

Figuur 61: Soort stage (bol)

Het soort werk dat de bol-studenten op hun stageplek doen, varieert (Figuur 62). Gemiddeld gezien doet de meerderheid (80%) echt werk tijdens de stage, 5 procent 'doet alsof' in een nagebootste praktijk en 15 procent werkt in een combinatie van beide. Het simuleren van de werkelijkheid gebeurt op de lagere niveaus vaker dan op de hogere niveaus. Het in elk geval deels nabootsen van de praktijk is op stageplaatsen in de sector Zorg & Welzijn het meest gebruikelijk: op niveau 1/2 doet hier 61 procent uitsluitend echt werk.

Figuur 62: Soort werk op de stageplek (bol)

Rapportcijfers

Gemiddeld krijgt de stageplek een 7,7 van de bol'ers, dat is even hoog als de bbl'ers aan hun werkplek gaven. Zoals te lezen in hoofdstuk 2 (Figuur 45) zijn bol-studenten in de sector Economie het minst tevreden over hun stageplek, zij geven een 7,5. In de andere twee sectoren is de tevredenheid groter, helemaal onder de studenten van niveau 1 en 2: zij geven een 7,8. In Tabel 17 zijn de rapportcijfers ook naar andere kenmerken vergeleken. Net als bij de bbl'ers geven in de bol vrouwelijke studenten een hoger cijfer voor hun stageplaats dan mannelijke en geven autochtone bol'ers een hoger cijfer dan de allochtone bol'ers. Een verschil naar het soort stage dat studenten lopen, hebben we niet gevonden, wel naar het type werk dat studenten op de stage doen. Bol-studenten die echt meewerken in het stagebedrijf zijn beduidend meer tevreden (7,8) dan de studenten die in een nagebootste praktijk doen alsof (7,1). De studenten die te maken hebben met een combinatie van echt werk en een nagebootste praktijk zitten tussen die twee uitersten in wat betreft hun waardering van de stage (7,4). Voor het rapportcijfer maakt het ook uit of studenten aan de stage van eerste keuze konden deelnemen. Bol-studenten die dat niet konden, beoordelen hun stage gemiddeld met bijna een hele punt lager. Studenten die hun stage goed vinden aansluiten bij hun opleiding zijn beduidend positiever (gemiddeld een 8) dan studenten die de aansluiting slecht vinden (gemiddeld geven zij een 5,0).

Tabel 17: Rapportcijfers stageplaats (bol)

	rapportcijfer
Geslacht	
man	7,6*
vrouw	7,7*
Leeftijd	
15-18	7,7
19-22	7,7
23 en ouder	7,6
Etniciteit	
autochtoon	7,7*
allochtoon	7,5*
Woonsituatie	
thuis	7,7
uit	7,6
Soort stage dit schooljaar	
één echt bedrijf, instelling of kantoor	7,7
verschillende echte bedrijven, instellingen of kantoren	7,5
simulatie-/oefenbedrijf	7,5
praktijklokaal op school	7,5
gemengd echt bedrijf en praktijklokaal	7,6
gemengd echt bedrijf, praktijklokaal en oefenbedrijf	7,7
Echt werk of nabootsing	
echt werk	7,8*
praktijk nagebootst	7,1*
combinatie	7,4*
Eerste keuze stageplek	
ja	8,0*
nee	7,1*
geen voorkeur	7,4*
Passendheid stage bij opleiding	
goed	8,0*
gaat wel	6,9*
slecht	5,0*
Totaal	
totaal bol	7,7

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Rapportcijfers, * significant $p < 0,05$.

In Tabel 18 zijn de ervaringen die de studenten op hun stage opdeden in relatie tot het rapportcijfer dat zij ervoor gaven, bekeken.

Tabel 18: Ervaringen op de stage afgezet tegen rapportcijfer stage

	bol		
	5 of lager	6 of 7	8 of hoger
voorbereiding school op stage	26	37	50
aansluiting tussen theorie en praktijk	40	58	67
kennis stage toekomstig beroep	29	62	86
eigen invulling stage	12	49	86
bespreken stage op school	48	60	71
bespreken leerervaringen op stage	31	55	84
begeleiding stage door school	35	47	58
begeleiding stage door stagebedrijf	18	59	90
beoordeling praktijkdeel	26	51	74
contact school en bedrijf	21	30	44

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages. Alle verschillen zijn significant.

De grootste verschillen tussen studenten die zeer tevreden zijn over hun stageplaats en studenten die dat niet zijn, zien we terug bij de begeleidingservaring en de mogelijkheden om een eigen invulling te geven aan de stage. Van de ontevreden studenten (rapportcijfer 5 of lager) is slechts 12 procent te spreken over de mate waarin ze zelf kunnen aangeven wat ze willen leren en doen tijdens hun stage, onder de groep die een 8 of hoger geeft aan de stageplek, is dat percentage meer dan 7 keer zo hoog (86%). We zien een dergelijk verschil ook bij de begeleiding in het algemeen: van de ontevreden bol'ers is 18 procent in enigermate positief over de begeleiding door het stagebedrijf, tegenover 90 procent van de tevreden bol-studenten.

Tabel 19 toont verschillen tussen bol'ers in de mate waarin ze zich herkennen in uitspraken over hun stageplaats. 40 Procent tot een helft van de bol'ers die hun stage beoordeelden met een onvoldoende, herkent zich in de uitspraken dat zij op hun stage aan hun lot worden overgelaten, behandeld worden als de

jongste bediende en eigenlijk alleen maar de vervelende klusjes moeten opknappen.

Tabel 19: Opvattingen over stage afgezet tegen rapportcijfer stage

	bol		
	5 of lager	6 of 7	8 of hoger
aan lot overgelaten	41	12	5
jongste bediende	44	13	2
prettige werkomgeving	3	47	85
vertrouwen baas	5	28	67
te moeilijke taken	12	7	3
serieus genomen	17	58	87
volwaardige werknemer	21	42	69
vervelende klusjes	50	14	1
kennis toekomstig beroep	6	37	65
volledig geaccepteerd	13	46	78
het vak leren	7	36	66
beter beroepsbeeld	19	41	57
inbreng nieuwe ideeën	13	18	31
overgang arbeidsmarkt	6	17	29
overgang vervolgopleiding	2	12	22
toepassing theorie in praktijk	7	29	39
praktijk leert nut theorie	6	16	21
door stage/werkplek toekomstbeeld	n.s.	n.s.	n.s.
werk past goed en vice versa	3	16	47
leeropdrachten komen van bedrijf	6	9	15
leeropdrachten komen van school	30	37	42

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages. Alle verschillen zijn significant, tenzij anders vermeld.

Van de groep die de stageplaats met een goede 8 als rapportcijfer waardeert, geeft rond de 80 procent aan de stageplaats juist een prettige werkomgeving te vinden, het gevoel te hebben serieus te worden genomen en volledig te zijn geaccepteerd als collega binnen het bedrijf.

Nog eens een helft tot tweederde heeft het idee het volledige vertrouwen van de baas te hebben, als volwaardige medewerker mee te draaien, goede kennis op te doen voor het toekomstige beroep en door de stage een beter beeld te krijgen van dat toekomstige beroep.

3.7 Samenvatting

In dit hoofdstuk is gekeken naar studiekeuze, beroepskeuze en studenttevredenheid over opleiding en werk-/stageplek. In deze paragraaf worden de belangrijkste resultaten samengevat.

Studiekeuze

- 20 Procent van de studenten begint niet aan de opleiding van eerste keuze, en een kwart (bbl) tot eenderde (bol) zou desgevraagd nu niet opnieuw dezelfde opleiding kiezen.
- Tevredenheid over studiekeuze vertaalt zich in betere studieresultaten, een hogere verwachting de opleiding af te sluiten met een diploma en een lagere kans om voortijdig te stoppen.
- Mbo-studenten kiezen hun studie vooral op grond van interesse en aansluiting bij het toekomstige beroep of de huidige baan.
- Bij eenderde van de bbl'ers geven werkgevers de doorslag bij studiekeuze.

Beroepskeuze

- De meeste mbo-studenten weten voor de start van hun opleiding welk werk ze na het afronden daarvan willen gaan doen.
- Studenten in de sector Zorg & Welzijn hebben het vaakst een duidelijk beroepsbeeld.
- 39 Procent van de bol'ers en 19 procent van de bbl'ers verandert tijdens de opleiding de beroepskeuze.

- 85 Procent van de studenten vindt de opleiding (redelijk) goed aansluiten bij het werk dat ze later willen gaan doen.

Tevredenheid opleiding

- Mbo-studenten zijn tevreden over hun opleiding: bbl'ers geven gemiddeld een 7,7 en bol'ers een 7,6.
- Opleidingen worden positiever beoordeeld naarmate studenten betere studieresultaten behalen, meer tevreden zijn over hun studiekeuze, studenten met plezier naar school gaan, de opleiding beter georganiseerd is, docenten gemotiveerd en betrokken overkomen en bovendien van veel vak-kennis getuigen en de instelling veel aandacht besteed aan begeleiding van studenten en goede informatie verstrekt over de mogelijkheden voor de tijd na afronden van de opleiding. Voor de bol'ers is het daarnaast ook zeker belangrijk dat de voorzieningen binnen de instelling op orde zijn. Voor alle mbo-studenten is het van belang dat een instelling gezelligheid uitstraalt.

Tevredenheid leerwerkplek (bbl)

- 82 Procent van de bbl'ers had voor het starten van de opleiding al een baan.
- Bijna driekwart van die studenten gebruikt die baan voor hun opleiding.
- Gemiddeld heeft 5 procent echter nog altijd geen werkplek gevonden, in de sector Economie geldt dat zelfs voor 19 procent van de bbl'ers op niveau 1 en 2.
- Bbl'ers waarderen hun werkplek met een 7,7.
- De mate van tevredenheid is vooral afhankelijk van de kwaliteit van het contact tussen leerbedrijf en student.

Tevredenheid stageplaats (bol)

- 84 Procent van de bol'ers heeft stage gelopen of is daar op dit moment mee bezig.
- De meerderheid loopt stage bij een echt bedrijf. Op de lagere niveaus is het iets gebruikelijker om in elk geval een deel van de stage in een simulatie-omgeving te volgen.
- 80 Procent van de bol'ers verricht echt werk tijdens de stage, 5 procent 'doet alsof' in een nagebootste praktijksituatie, 15 procent combineert beide.
- Bol'ers waarderen hun stageplek eveneens met een 7,7.
- Bol'ers die echt meewerken in het stagebedrijf zijn meer tevreden dan degenen die in een gesimuleerde omgeving werken. En bol'ers die de stage goed vinden aansluiten op de opleiding oordelen duidelijk positiever.
- Verschillen tussen tevreden en ontevreden studenten zijn vooral terug te voeren op de mate waarin studenten serieus worden genomen als collega en de kwaliteit van de begeleiding vanuit de stageplaats.

4 Loopbaan en studiehouding

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op de loopbaan en studiehouding van studenten. Aan de orde komen: de opleidingsloopbaan van studenten (paragraaf 4.2), de opleidingsmotivatie (4.3), tijdbesteding (4.4), studiehouding (0), presentiegedrag (4.6) en de plannen ná de huidige mbo-opleiding (4.7). Het hoofdstuk besluit met een samenvatting (4.8).

4.2 Opleidingsloopbaan van studenten

Figuur 13 in hoofdstuk 2 laat zien dat bijna drie op de vijf studenten rechtstreeks uit het voortgezet onderwijs komt. Duidelijk is het grote verschil tussen bbl'ers en bol'ers: 71 procent van de bol'ers zat in het schooljaar vóór hun huidige opleiding op de middelbare school, terwijl dit bij de bbl'ers maar 29 procent is. Bbl'ers hadden het jaar voordat ze met hun huidige opleiding begonnen, vaker een betaalde baan in vergelijking met bol'ers (resp. 37% en 4%).

Vooropleiding

Hoeveel moeite hebben studenten gehad met het voortraject voor het mbo? Van de bbl'ers heeft 15 procent op de middelbare school Leerweg Ondersteunend Onderwijs (lwoo) gehad, van de bol'ers is dat 14 procent. Mbo-studenten op de lagere niveaus (niveau 1 en 2) hebben op de middelbare school vaker lwoo gehad dan studenten op de hogere niveaus (niveau 3 en

4). Gevraagd naar doubleren in het basisonderwijs en in het voortgezet onderwijs geeft ruim één op de vijf mbo-studenten aan wel eens te zijn blijven zitten op de basisschool (bbl'ers 27%; bol'ers 21%) en 16 procent op de middelbare school (bbl'ers 19%; bol'ers 14%). Studenten op de lagere niveaus doubleerden in het basisonderwijs vaker dan studenten op de hogere niveaus. Studenten in de sector Techniek zijn in het basisonderwijs vaker blijven zitten dan studenten in de andere sectoren. In het voortgezet onderwijs doubleerden studenten in de sector Economie vaker vergeleken met die in de andere sectoren.

Eerder een mbo-opleiding gevolgd

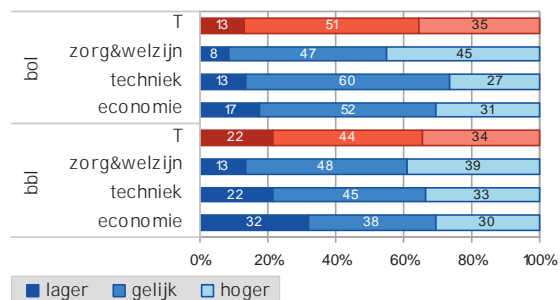
Bijna een vijfde van de studenten volgde het schooljaar voordat ze met hun huidige mbo-opleiding begonnen een andere mbo-opleiding. En nog eens een vijfde heeft ooit eerder (maar niet het schooljaar vóórdat begonnen is met de huidige opleiding) een andere mbo-opleiding gevolgd.

Tabel 20: Kenmerken eerdere mbo-opleiding

	bbl	bol	totaal
Leerweg			
bol-opleiding	39	78	61
bbl-opleiding	42	14	26
Niveau			
niveau 1	3	7	5
niveau 2	33	36	35
niveau 3	28	21	24
niveau 4	24	34	29
Diploma behaald?			
ja	69	51	58
nee	31	49	42

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Alle verschillen zijn significant. Kolompercentages, n=3128.

Voor het merendeel van de bol'ers die eerder een andere mbo-opleiding hebben gevolgd, was dat een bol-opleiding en voor 14 procent een bbl-opleiding (Tabel 20). Bij de bbl'ers is dit beeld gedifferentieerder: voor 39 procent van hen was de eerdere opleiding een bol-opleiding en voor 42 procent een bbl-opleiding. Opvallend is dat bbl'ers deze eerdere mbo-opleiding vaker met een diploma hebben afgerond dan bol'ers (resp. 69% en 51%).

Figuur 63: Percentage studenten dat eerder een mbo-opleiding volgde: niveauverschil met eerdere opleiding

In Figuur 63 is te zien dat ongeveer de helft van de studenten die eerder een mbo-opleiding volgden, nu een opleiding op hetzelfde niveau volgt als destijds ('switchers'). Ongeveer eenderde volgt een opleiding op een hoger niveau ('stapelaars'). Eenvijfde van de bbl'ers en iets meer dan eentiende van de bol'ers volgt een opleiding op een lager niveau dan de eerdere opleiding. Het switchen naar een lager niveau gebeurt het meest in de sector Economie. In de sector Zorg & Welzijn wordt relatief het vaakst doorgestudeerd op een opleiding van een hoger niveau.

De redenen die mbo-studenten geven voor het kiezen van een andere opleiding zijn ook al in hoofdstuk 2 besproken: meest genoemde reden is, zowel voor bbl'ers

als bol'ers, dat de huidige opleiding beter past bij het werk dat de student doet of later wil doen. Ruim een-vijfde van de studenten is met de huidige opleiding begonnen, omdat deze opleiding leuker leek dan de mbo-opleiding die ze eerder volgden. Dit geldt vaker voor bol'ers dan voor bbl'ers (resp. 27% en 13%).

Situatie in huidige mbo-opleiding

Bijna negen op de tien studenten zijn ná 2003 begonnen met de huidige opleiding (15% in 2004, 28% in 2005, 43% in 2006, 2% in 2007). Hierbij is het logische een onderscheid te maken tussen eerstejaars en ouderejaars. Alle eerstejaars zijn in 2006 (94%) of in 2007 (6%) begonnen met hun huidige opleiding. Bij de ouderejaars is dit beeld uiteraard gedifferentieerder. Ruim 80 procent van de ouderejaars begon ná 2003 met de huidige opleiding, de overige ouderejaars begonnen één of meerdere jaren eerder.

De meeste respondenten zijn gestart met hun huidige opleiding in de maand augustus of september (87%). 13 Procent van de studenten is later in het jaar gestart.

Wie zijn deze laatsten precies en wat is hun achtergrond? Studenten die niet in augustus of september met hun opleiding beginnen, zijn relatief vaker:

- bbl-studenten: 28 procent versus 7 procent bol-studenten;
- studenten met een vooropleiding havo/vwo/mbo en studenten zonder vooropleiding/primair onderwijs/basisvorming: respectievelijk 18 en 17 procent versus 10 procent met een vooropleiding 'vmbo, excl. vmbo-t' en 7 procent met een vmbo-t-vooropleiding;
- studenten die in het voortgezet onderwijs zijn blijven zitten: 16 procent versus 11 procent die niet gedoubleerd hebben in het voortgezet onderwijs;

- studenten afkomstig uit de sector Techniek: 16 procent versus 12 procent uit de sector Economie en 10 procent uit de sector Zorg & Welzijn;
- studenten op niveau 1: 27 procent versus 21 procent niveau 2, 13 procent niveau 3 en 6 procent niveau 4;
- mannelijke studenten: 15 procent versus 10 procent vrouwen;
- studenten van 23 jaar en ouder: 33 procent versus 10 procent van 19-22 jaar en 7 procent van 15-18 jaar;
- studenten met kinderen: 38 procent versus 10 procent zonder kinderen;
- studenten met ouders in een slechte financiële situatie: 13 procent versus 9 procent met ouders in een redelijke financiële situatie en 9 procent met ouders in een goede financiële situatie;
- uitwonende studenten: 27 procent versus 9 procent thuiswonend.

De meerderheid van de studenten (80%) heeft geen vrijstellingen gekregen voor onderdelen van hun huidige mbo-opleiding (Tabel 21). In vergelijking met bol'ers hebben bbl'ers vaker vrijstellingen gekregen omdat ze eerder een andere opleiding gevolgd hebben en/of werkervaring hebben opgedaan (bol'ers: 16%; bbl'ers 29%).

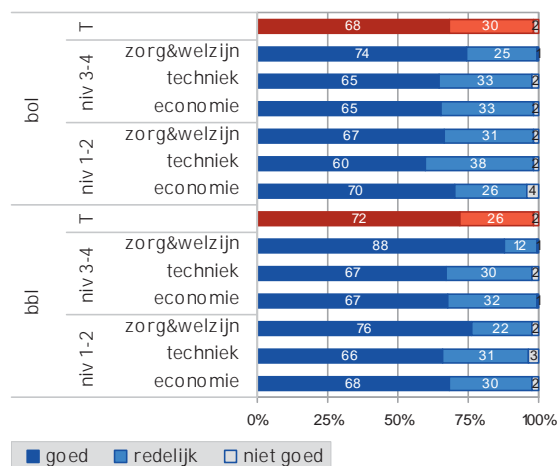
Tabel 21: Vrijstellingen voor onderdelen van huidige mbo-opleiding

	bbl	bol	totaal
nee	71	84	80
ja, vanwege eerdere opleiding	23	14	16
ja, vanwege werkervaring	6	2	3

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages, n=8947.

Verwacht studiesucces

Gevraagd naar de resultaten in hun huidige opleiding geeft rond de 70 procent van de studenten aan dat deze resultaten goed zijn, 30 procent antwoordt 'redelijk' en slechts 2 procent van de studenten noemt hun resultaten niet goed (Figuur 64). Tussen bbl'ers en bol'ers zijn wat dit betreft nauwelijks verschillen waarneembaar.

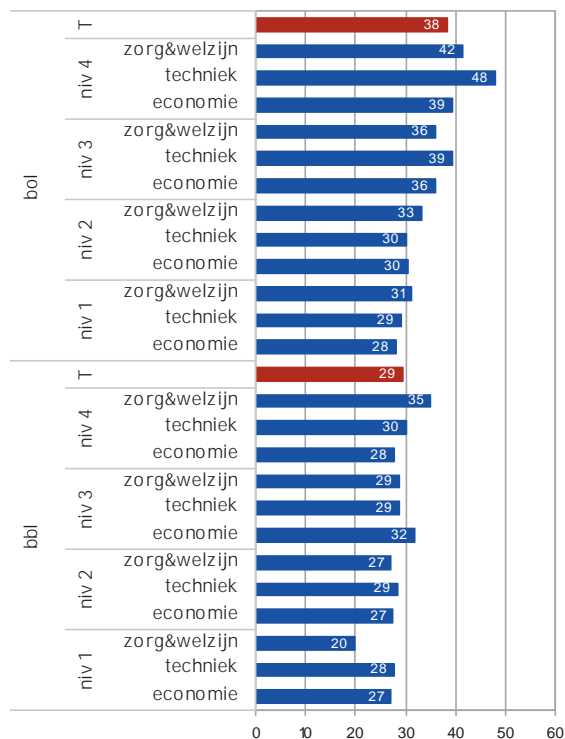
Figuur 64: Studieresultaten

Bbl'ers zijn iets zekerder over het afronden van hun huidige opleiding met een diploma dan bol'ers; driekwart van de bbl'ers geeft aan 'zeker wel' een diploma te halen tegenover 67 procent van de bol'ers (zie Figuur 21 in hoofdstuk 2). Slechts 7 procent van de studenten verwacht hun opleiding (misschien) niet met een diploma af te ronden.

De belangrijkste reden voor bbl'ers om te verwachten dat ze (misschien) geen diploma behalen, is dat zij problemen hebben met het leren.

Bol'ers daarentegen wijzen het vaakst op de gang van zaken op school / de opleiding (zie Figuur 22 in hoofdstuk 2).

29 Procent van de bol'ers en 14 procent van de bbl'ers verwacht het diploma (misschien) niet te halen omdat er twijfel bestaat over de studie- en beroepskeuze.

Figuur 65: Verwachte opleidingsduur in maanden

Bol'ers verwachten (in totaal) gemiddeld 38 maanden over hun opleiding te doen en bbl'ers 29 maanden (Figuur 65). Bbl'ers op niveau 1 verwachten gemiddeld 27 maanden over hun opleiding te doen, niveau 2

bbl'ers 28 maanden, niveau 3 bbl'ers 30 maanden en niveau 4 bbl'ers 32 maanden. Voor bol'ers is dit respectievelijk 29, 31, 36 en 43 maanden. In vergelijking met de bol zijn in de bbl de verschillen tussen sectoren in verwachte opleidingsduur kleiner.

Tabel 22: Vooropleiding in relatie tot studiesucces

	studieresultaten (goed)	goede kans eindexamen
Vooropleiding		
geen/po/basisvorming	72	95
vmbo, excl. vmbo-t	65	92
vmbo-t	74	94
havo/vwo/mbo	73	94
Lwoo gehad		
ja	63	90
nee	71	94
Doubleren primair onderwijs		
gedoubleerd in po	66	(n.s.)
niet gedoubleerd in po	72	(n.s.)
Doubleren voortgezet onderwijs		
gedoubleerd in vo	(n.s.)	92
niet gedoubleerd in vo	(n.s.)	94
Totaal		
totaal	70	93

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Rijpercentages. Alle verschillen zijn significant, tenzij anders vermeld.

Van de mbo-studenten noemt 70 procent de eigen studieresultaten goed en verwacht 93 procent de studie met een diploma af te ronden. Tabel 22 laat zien in hoeverre dit samenhangt met de vooropleiding van studenten. Mbo-studenten met een vooropleiding 'vmbo, excl. vmbo-t' geven minder vaak aan goede resultaten te hebben in hun huidige mbo-opleiding dan studenten met geen of een andere vooropleiding.

Studenten die op de middelbare school lwoo hebben gehad geven minder vaak aan dat hun resultaten in de huidige mbo-opleiding goed zijn dan studenten die geen lwoo hebben gehad. Hetzelfde geldt voor studenten die in het primair onderwijs zijn blijven zitten. Studenten met een vooropleiding 'vmbo, excl. vmbo-t' zijn iets minder zeker over het afronden van hun huidige opleiding met een diploma dan studenten met geen of een andere vooropleiding. Ook studenten die op de middelbare school lwoo hebben gehad en die op de middelbare school zijn blijven zitten zijn iets minder zeker over het behalen van het diploma.

Tussentijds stoppen met opleiding

Vier procent van de studenten is wel eens een tijdje gestopt met de huidige mbo-opleiding. Dit geldt vaker voor bbl'ers dan voor bol'ers (resp. 7% en 3%). Voor ruim tweederde van de studenten die wel eens een tijdje gestopt zijn met hun opleiding, ging het om een paar weken tot een paar maanden. Een op de vijf bbl'ers die wel eens gestopt zijn, is langer dan een jaar met hun opleiding gestopt, bij de bol'ers gaat het om slechts 8 procent. Mbo-studenten die op de middelbare school lwoo hebben gehad en mbo-studenten die in het voortgezet onderwijs zijn blijven zitten, geven vaker aan wel eens een tijdje gestopt te zijn met hun opleiding (Tabel 23).

Tabel 23: Vooropleiding in relatie tot tijdelijk stoppen met huidige mbo-opleiding

	tijdelijk gestopt	niet onderbroken
Vooropleiding		
geen/po/basisvorming	5	95
vmbo, excl. vmbo-t	3	97
vmbo-t	4	96
havo/vwo/mbo	6	94
Lwoo gehad		
ja	7	93
nee	4	96
Doubleren primair onderwijs		
gedoubleerd in po	(n.s.)	(n.s.)
niet gedoubleerd in po	(n.s.)	(n.s.)
Doubleren voortgezet onderwijs		
gedoubleerd in vo	9	91
niet gedoubleerd in vo	3	97
Totaal		
totaal	4	96

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Rijpercentages. Alle verschillen zijn significant, tenzij anders vermeld.

Aan de studenten die een tijdje gestopt zijn met hun opleiding is gevraagd welke personen of instanties in hun directe omgeving hen hebben aangespoord om de opleiding weer op te pakken. Figuur 20 in hoofdstuk 2 laat zien dat studenten zichzelf het vaakst moeite getroost hebben om door te gaan met de opleiding (70%). Met name bij bbl'ers blijken ook werkgevers vaak een rol te spelen (24%). Bij bol'ers hebben ook ouders of verzorgers zich ingespannen om de student weer terug naar school te laten gaan (25%). Opvallend is dat slechts 10 procent van de studenten aangeeft dat hun mentor/begeleider op school hen heeft aangespoord om de opleiding weer op te pakken.

Voortijdig schoolverlaten

In de monitor is dit jaar voor het eerst aandacht besteed aan de groep ex-studenten die het mbo voortijdig, zonder startkwalificatie, heeft verlaten. In hoofdstuk 7 wordt apart ingegaan op deze VSV'ers, maar hier lichten we vast een tipje van de sluier op. Net als aan de studenten die wel eens een tijdje met hun opleiding gestopt zijn, is aan de VSV'ers gevraagd welke personen of instanties in hun directe omgeving moeite gedaan hebben om hen op de opleiding te houden, zij het – in het geval van de VSV'ers – klaarblijkelijk tevergeefs. Hoofdstuk 7 laat zien dat zowel door ex-bbl'ers als door ex-bol'ers wordt aangegeven dat hun ouders of verzorgers zich het vaakst hebben inspannen om het voortijdig afbreken van de mbo-opleiding te voorkomen (resp. 65% en 71%), gevolgd door de VSV'ers zelf (eigen initiatief). De mentor of begeleider op school speelt relatief weinig een rol. Met name bij ex-bbl'ers blijken ook werkgevers een belangrijke rol te spelen.

Overwegen om te stoppen

Ruim 20 procent geeft aan wel eens te overwegen met de opleiding te stoppen. Dit geldt vaker voor bol'ers dan voor bbl'ers (resp. 23% en 15%, niet in tabel). Het blijkt dat mbo-studenten die in het voortgezet onderwijs zijn blijven zitten vaker overwegen met de huidige mbo-opleiding te stoppen dan studenten die in het voortgezet onderwijs niet zijn blijven zitten (Tabel 24). De belangrijkste reden om te overwegen met de opleiding te stoppen, is voor bol'ers dat zij de opleiding niet goed vinden, voor bbl'ers zijn dat persoonlijke omstandigheden (zie Figuur 17 in hoofdstuk 2). Ook het niet leuk vinden van de opleiding blijkt een belangrijke rol te spelen: bij de betreffende bol'ers gaat het om 40 procent en bij de bbl'ers om 25 procent. 'Het toch niet

zo leuk vinden van het beroep' wordt door een kwart van het totaal aantal studenten genoemd als reden om stoppen in overweging te nemen. Dit geldt vaker voor bol'ers dan voor bbl'ers.

Tabel 24: Vooropleiding in relatie tot overwegen te stoppen

	overweegt te stoppen	overweegt niet te stoppen
Vooropleiding		
geen/po/basisvorming	(n.s.)	(n.s.)
vmbo, excl. vmbo-t	(n.s.)	(n.s.)
vmbo-t	(n.s.)	(n.s.)
havo/vwo/mbo	(n.s.)	(n.s.)
lwoo gehad		
ja	(n.s.)	(n.s.)
nee	(n.s.)	(n.s.)
Doubleren primair onderwijs		
gedoubleerd in po	(n.s.)	(n.s.)
niet gedoubleerd in po	(n.s.)	(n.s.)
Doubleren voortgezet onderwijs		
gedoubleerd in vo	23	77
niet gedoubleerd in vo	19	81
Totaal		
totaal	20	80

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Rijpercentages. Alle verschillen zijn significant, tenzij anders vermeld.

Loopbaanpatroon naar en in de huidige opleiding

In Tabel 25 maken we een onderscheid in vier loopbaanpatronen:

- rechtstreeks doorgestroomd van voortgezet onderwijs naar huidige mbo-opleiding én nooit tijdelijk gestopt met huidige mbo-opleiding;
- rechtstreeks doorgestroomd van voortgezet onderwijs naar huidige mbo-opleiding én wel eens tijdelijk gestopt met huidige mbo-opleiding;

- niet rechtstreeks doorgestroomd vanuit het voortgezet onderwijs naar huidige mbo-opleiding (bijv. gewerkt, andere mbo-opleiding gevolgd, zorgtaken uitgevoerd) én nooit tijdelijk gestopt met huidige mbo-opleiding;
- niet rechtstreeks doorgestroomd vanuit het voortgezet onderwijs naar huidige mbo-opleiding én wel eens tijdelijk gestopt met huidige mbo-opleiding.

Tabel 25: Loopbaanpatronen

	bbl	bol	totaal
rechtstreeks uit vo, nooit tijdelijk gestopt	27	69	58
rechtstreeks uit vo, wel eens tijdelijk gestopt	2	2	2
niet rechtstreeks uit vo, nooit tijdelijk gestopt	66	28	38
niet rechtstreeks uit vo, wel eens tijdelijk gestopt	5	2	3

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages, n=8947.

Duidelijk is dat bol'ers en bbl'ers op een verschillende manier hun opleidingsloopbaan doorlopen. Ruim tweederde van de bol'ers komt rechtstreeks uit het voortgezet onderwijs én is nooit tijdelijk gestopt met de huidige mbo-opleiding, terwijl van de bbl'ers tweederde niet rechtstreeks uit het voortgezet onderwijs komt én eveneens nooit tijdelijk gestopt is met de huidige opleiding. Het percentage studenten dat wel eens een tijdje gestopt is met de mbo-opleiding die nu gevolgd wordt, ongeacht de wel of niet rechtstreekse doorstroming vanuit het voortgezet onderwijs, is dermate klein dat we in het navolgende alleen een onderscheid maken tussen een loopbaanpatroon waarbij studenten rechtstreeks uit het voortgezet onderwijs komen en een loopbaanpatroon waarbij studenten niet rechtstreeks uit het voortgezet onderwijs komen.

Tabel 26: Loopbaanpatronen naar achtergrondkenmerken

	bbl		bol	
	direct uit vo	indirect uit vo	direct uit vo	indirect uit vo
Vooropleiding				
geen/po/basisvorming	22	78	74	26
vmbo, excl. vmbo-t	48	52	77	23
vmbo-t	26	74	82	18
havo/vwo/mbo	20	80	33	67
Doubleren primair onderwijs				
gedoubleerd in po	33	67	68	32
niet gedoubleerd in po	27	73	72	28
Doubleren voortgezet onderwijs				
gedoubleerd in vo	18	82	63	37
niet gedoubleerd in vo	32	68	73	27
Sector				
Economie	31	69	69	31
Techniek	35	65	74	26
Zorg & Welzijn	18	82	71	29
Niveau				
niveau 1	22	78	57	43
niveau 2	41	59	65	35
niveau 3	26	74	64	36
niveau 4	13	87	76	24
Geslacht				
man	32	68	(n.s.)	(n.s.)
vrouw	23	77	(n.s.)	(n.s.)
Leeftijd				
15-18	77	23	89	11
19-22	38	62	60	40
≥23	3	97	11	89
Etniciteit				
autochtoon	30	70	74	26
allochtoon	19	81	60	40
Handicap				
niet gehandicapt	29	71	70	30
gehandicapt	49	51	82	18
Woonsituatie				
thuiswonend	48	52	75	25
uitwonend	5	95	38	62
Kinderen				
met kind(eren)	1	99	28	72
geen kind(eren)	38	62	72	28
Totaal				
totaal	29	71	71	29

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages. Alle verschillen zijn significant, tenzij anders vermeld.

Tabel 27: Loopbaanpatronen naar sociaaleconomische kenmerken van de ouders

	bbl		bol	
	direct uit vo	indirect uit vo	direct uit vo	indirect uit vo
Financiële situatie ouders				
slecht	26	74	62	38
redelijk	37	63	75	25
goed	39	61	75	25
Opleidingsniveau ouders				
geen/po	12	88	60	40
ibo/lbo/ivbo/vbo/mavo/mulo/ulo	30	70	72	28
havo/mms/hbs/vwo	39	61	73	27
mbo/kmbo/leerlingwezen	34	66	75	25
hbo/wo	33	67	74	26
Totaal				
totaal	29	71	71	29

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages. Alle verschillen zijn significant, tenzij anders vermeld.

Wie zijn het precies die de onderscheiden opleidingsloopbanen doorlopen, en wat is hun achtergrond? Tabel 26 (achtergrondkenmerken van de studenten) en Tabel 27 (sociaaleconomische kenmerken van de ouders) geven hiervan een beeld.

Het merendeel van de bbl'ers komt niet rechtstreeks uit het voortgezet onderwijs. Zij hebben zich het schooljaar voordat met de huidige opleiding begonnen is, bezig gehouden met bijvoorbeeld een betaalde baan, vrijwilligerswerk, cursussen, zorgtaken of een andere mbo-opleiding. Een loopbaanpatroon als deze, geen rechtstreekse doorstroming van het voortgezet onderwijs naar de huidige mbo-opleiding, komt relatief vaker voor bij bbl 'ers:

- met een vooropleiding havo/vwo/mbo;
- die niet zijn blijven zitten in het basisonderwijs;
- die hebben gedoubleerd in het voortgezet onderwijs;
- afkomstig uit de sector Zorg & Welzijn;
- op niveau 4;

- van het vrouwelijke geslacht;
- in de leeftijd van 23 jaar en ouder;
- van allochtone afkomst;
- zonder handicap;
- met kinderen;
- met ouders in een slechte financiële situatie;
- met ouders zonder enig diploma van het voortgezet onderwijs;
- die uitwonend zijn.

Van de bol'ers komt 29 procent niet rechtstreeks uit het voortgezet onderwijs. Een dergelijk loopbaanpatroon komt relatief vaker voor bij bol'ers:

- met een vooropleiding havo/vwo/mbo;
- die hebben gedoubleerd in het basisonderwijs;
- die hebben gedoubleerd in het voortgezet onderwijs;
- afkomstig uit de sector Economie;
- op niveau 1;
- in de leeftijd van 23 jaar en ouder;
- van allochtone afkomst;
- zonder handicap;
- met kinderen;
- met ouders in een slechte financiële situatie;
- met ouders zonder enig diploma van het voortgezet onderwijs;
- die uitwonend zijn.

Is het (verwachte) studiesucces gerelateerd aan de manier waarop bbl'ers en bol'ers hun opleidingsloopbaan doorlopen? Bbl'ers die niet rechtstreeks uit het voortgezet onderwijs komen geven vaker aan goede resultaten te hebben in hun huidige mbo-opleiding dan bbl'ers die wél rechtstreeks uit het voortgezet onderwijs komen.

Bol'ers die rechtstreeks uit het voortgezet onderwijs komen en bol'ers die niet rechtstreeks uit het voortgezet onderwijs komen, verschillen niet qua verwacht studiesucces in hun huidige mbo-opleiding. Het loopbaanpatroon van bbl'ers en bol'ers blijkt niet samen te hangen met de verwachting de huidige mbo-opleiding met een diploma af te ronden.

4.3 Opleidingsmotivatie

Aan de studenten is gevraagd hoe gemotiveerd ze waren bij de start van hun opleiding en hoe gemotiveerd ze zijn op het moment van onderzoek. Tabel 28 toont de resultaten.

Tabel 28: Motivatie bij start opleiding en motivatie op moment van onderzoek

	motivatie bij start			motivatie nu		
	bbl	bol	totaal	bbl	bol	totaal
zeer ongemotiveerd	10	11	10	7	9	9
ongemotiveerd	2	3	3	4	8	7
neutraal	9	10	9	15	24	22
gemotiveerd	42	41	41	46	41	42
zeer gemotiveerd	38	35	36	27	18	21

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages, n=8789.

Ruim driekwart van de studenten was bij aanvang van de opleiding gemotiveerd tot zeer gemotiveerd, op het moment van onderzoek gaat het om 63 procent. Op het moment van onderzoek zijn dus minder studenten (zeer) gemotiveerd dan bij aanvang van de opleiding. Bij de start van de opleiding zijn er geen verschillen in motivatie tussen bbl'ers en bol'ers. In de loop van de tijd neemt de motivatie van de bol'ers sterker af dan van de bbl'ers. Op het moment van onderzoek zijn bbl'ers dan ook vaker gemotiveerd dan bol'ers.

Tabel 29: Afname of toename motivatie

	bbl	bol	totaal
motivatie toegenomen	12	13	13
motivatie afgenomen	17	29	26
motivatie gelijk gebleven	71	57	61

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages, n=8789.

Ruim zes op de tien studenten zijn op het moment van onderzoek nog even gemotiveerd als bij aanvang van de opleiding, ruim een kwart is minder gemotiveerd en de overige studenten zijn nu gemotiveerder dan bij aanvang (Tabel 29). Duidelijk is dat de afname in motivatie sterker is bij bol'ers dan bij bbl'ers.

Er bestaat geen verschil in (verwacht) studiesucces tussen mbo-studenten die bij aanvang van de opleiding (zeer) ongemotiveerd zijn en studenten die bij aanvang (zeer) gemotiveerd zijn (Tabel 30). Studenten die bij aanvang 'niet ongemotiveerd en niet gemotiveerd zijn' geven echter wel minder vaak aan goede resultaten te hebben.

Tabel 30: Motivatie bij start opleiding in relatie tot studiesucces

	studieresultaten (goed)	goede kans eindexamen
Motivatie bij start opleiding		
(zeer) ongemotiveerd	70	93
neutraal	55	89
(zeer) gemotiveerd	71	93
Totaal		
totaal	69	93

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Rijpercentages. Alle verschillen zijn significant, tenzij anders vermeld.

Uit Tabel 31 blijkt dat studenten, die op het moment van onderzoek nog even gemotiveerd zijn als bij aanvang van de opleiding vaker aangeven dat hun resultaten goed zijn dan studenten wiens motivatie toegenomen is en dan studenten wiens motivatie afgenomen is. Studenten wiens motivatie afgenomen is, zijn het minst positief over hun studieresultaten én over het afronden van hun huidige mbo-opleiding met een diploma.

Tabel 31: Afname of toename motivatie in relatie tot (verwacht) studiesucces

	studieresultaten (goed)	goede kans eindexamen
Afname of toename motivatie		
motivatie toegenomen	65	95
motivatie afgenomen	53	83
motivatie gelijk gebleven	78	97
Totaal		
totaal	69	93

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Rijpercentages. Alle verschillen zijn significant, tenzij anders vermeld.

4.4 Tijdbesteding opleiding

Waar houden studenten zich in een gemiddelde schoolweek mee bezig? Tabel 32 laat dat zien. Zoals te verwachten was, besteden bbl'ers meer tijd aan stage/werkplek dan bol'ers en besteden bol'ers meer tijd op school dan bbl'ers. Het is ook niet opmerkelijk dat bbl'ers minder tijd besteden aan een betaald bijbaantje dan bol'ers, bbl'ers hebben immers al een betaalde baan. Omdat bbl'ers in totaal meer tijd op de werkplek en op school doorbrengen (38,7 uur per week) dan bol'ers (32,9 uur per week) blijft er voor bol'ers meer vrije tijd over.

Tabel 32: Tijdbesteding in een gemiddelde schoolweek: gemiddeld aantal uren

	bbl	bol	totaal
stage / werkplek	30,7	12,8	17,8
school	8,0	20,1	16,7
vrije tijd, uitgaan, sporten	8,6	9,8	9,5
gamen, msn, internet, pc-gebruik	5,9	8,5	7,8
betaald bijbaantje	2,4	8,0	6,4
huiswerk, zelfstudie thuis	4,1	4,7	4,5
bestuurswerk, vrijwilligerswerk	0,8	0,8	0,8

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Gemiddelden, n=8002.

In Tabel 33 is de gemiddelde tijdbesteding van bbl'ers weergegeven naar een aantal achtergrondkenmerken. Daar zien we om te beginnen een verschil naar sector. Alle studietijd opgeteld, zien we dat bbl'ers uit de sector Techniek de meeste tijd aan hun studie besteden. Dat hangt vooral samen met meer tijd op de leerwerkplek (33 uur). Bbl'ers uit de sector Zorg & Welzijn brengen het minste tijd per weer op de leerwerkplek door (26 uur), maar zijn wel het meest op school (10 uur vs. 7 uur) en besteden het meest aantal uren aan hun huiswerk (6 uur vs. 3 en 4 uur). Het verschil naar niveau (43 uur totaal op de hogere niveaus en 41 op de lagere) wordt veroorzaakt door een hogere huiswerklast. Mannen besteden over all meer tijd aan hun bbl-opleiding dan vrouwen, maar vrouwen besteden meer tijd dan mannen op school en aan zelfstudie thuis. Er is eveneens verschil naar leeftijd, bbl'ers in de leeftijdscategorie 19-22 brengen meer tijd dan de andere door op de leerwerkplek, bbl'ers van 23 jaar of ouder besteden weer meer tijd aan hun huiswerk. Verschillen naar etniciteit zijn grotendeels terug te voeren op het verschil in tijd op de leerwerkplek: allochtonen gemiddeld 25 uur, autochtonen gemiddeld 31 uur. Wel maken allochtonen per week iets langer huiswerk.

Tabel 33: Tijdbesteding aan studie, gemiddeld aantal uren, naar achtergrondkenmerken (bbl)

	bpv	tijd op school	huiswerk	totaal
Sector				
Economie	30*	7*	4*	41*
Techniek	33*	7*	3*	44*
Zorg & Welzijn	26*	10*	6*	41*
Niveau				
niveau 1 + 2	30	8	3*	41*
niveau 3 + 4	31	8	5*	43*
Geslacht				
man	32*	8*	3*	43*
vrouw	27*	9*	5*	40*
Leeftijd				
15-18	30*	8	3*	41*
19-22	32*	8	3*	43*
23 en ouder	29*	8	6*	42*
Etniciteit				
autochtoon	31*	8	4*	43*
allochtoon	25*	8	5*	38*
Woonsituatie				
thuiswonend	32*	8	3*	42
uitwonend	28*	8	6*	42
Huidige motivatie				
niet of weinig gemotiveerd	31	7	4	42
(zeer) gemotiveerd	30	8	4	42
Eerstejaars/ouderejaars				
eerstejaars	29*	8	4	41*
ouderejaars	31*	8	4	43*
Bijbaan				
geen bijbaan	31*	8	4	43*
1-10 u. p.w.	27*	9	3	39*
> 10 u. p.w.	23*	8	4	35*
Totaal				
totaal	30	8	4	42

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Gemiddeld aantal uren per week. * significant $p < 0.01$.

Datzelfde geldt voor het verschil tussen thuis- en uitwonende bbl'ers: uitwonenden brengen minder tijd door op de bpv-plaats, maar besteden meer tijd aan huiswerk. Ook eerstejaars maken minder uur per

week op de werkplek. Dan is er ten slotte ook verschil naar het al dan niet hebben van een bijbaan. De tabel laat zien dat bbl'ers met een bijbaan van meer dan 10 uur per week in totaal 8 uur minder tijd aan hun studie besteden. Dit gaat echter niet zozeer ten koste van de tijd op school of de tijd voor huiswerk als wel ten koste van de tijd op de leerwerkplek.

In Tabel 34 is een zelfde overzicht gemaakt van de verschillen in tijdbesteding van diverse categorieën bol'ers. Er is ondermeer te zien dat er in de totale tijdbesteding geen verschil is naar sector, terwijl die er naar de diverse aspecten binnen tijdbesteding wel is. In tegenstelling tot de bbl'ers zien we hier dat bol'ers uit de sector Zorg & Welzijn meer tijd dan de anderen doorbrengen op hun stageplaats, terwijl ze minder dan de anderen op school zijn. Bol'ers uit de sector Economie maken minder uur per week huiswerk. Het verschil in tijdbesteding tussen bol'ers van verschillende niveaus hangt het meest samen met de tijd op school: bol'ers uit de hogere niveaus zijn gemiddeld 20 uur per week op school, bol'ers uit de lagere gemiddeld 18 uur. Het verschil tussen mannen en vrouwen is niet eenduidig (alhoewel vrouwen onder de streep uiteindelijk de meeste tijd aan hun studie besteden): vrouwen lopen meer stage dan mannen en maken meer uur per week huiswerk. Mannen daarentegen geven aan meer tijd op school door te brengen. Ook naar leeftijd zien we een dergelijke variatie in de verschillen: de categorie bol'ers van 23 jaar of ouder loopt het meest aantal uur stage en maakt het meest huiswerk, de groep 15- tot 18-jarigen kent het hoogst aantal contacturen op school.

Tabel 34: Tijdbesteding aan studie, gemiddeld aantal uren, naar achtergrondkenmerken (bol)

	tijd op bvp- plaats	tijd op school	huis- werk	totaal
Sector				
Economie	12*	22*	4*	37
Techniek	11*	22*	5*	38
Zorg & Welzijn	15*	17*	5*	37
Niveau				
niveau 1 + 2	14*	18*	4*	36*
niveau 3 + 4	13*	20*	5*	38*
Geslacht				
man	12*	21*	4*	37*
vrouw	14*	19*	5*	38*
Leeftijd				
15-18	11*	22*	4*	37*
19-22	15*	18*	5*	38*
23 en ouder	17*	18*	6*	40*
Etniciteit				
autochtoon	13	20	5	37
allochtoon	13	20	5	38
Woonsituatie				
thuiswonend	13*	20	5*	37*
uitwonend	15*	19	6*	39*
Huidige motivatie				
niet of weinig gemotiveerd	13	19*	4*	36*
(zeer) gemotiveerd	13	21*	5*	39*
Eerstejaars/ouderejaars				
eerstejaars	11*	22*	4*	37*
ouderejaars	14*	19*	5*	38*
Bijbaan				
geen bijbaan	15*	19*	5	39*
1-10 u. p.w.	13*	19*	5	37*
> 10 u. p.w.	11*	22*	5	37*
Totaal				
totaal	13	20	5	38

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Gemiddeld aantal uren per week. * significant p<0.01.

Wat betreft de woonsituatie van de bol'ers zien we dat de uitwonende bol'ers zowel meer stage lopen als ook meer tijd aan hun huiswerk besteden. In tegenstelling

tot de bbl'ers zien we bij de bol'ers wel verschil naar motivatie van de studenten: gemotiveerde bol'ers brengen gemiddeld 2 uur per week meer op de instelling door en besteden 1 uur per week meer aan hun huiswerk. Er is eveneens verschil tussen eerstejaars en ouderejaars. Net als bij de bbl'ers zijn ouderejaars meer op stage dan eerstejaars. Voor de eerstejaars bol-studenten geldt bovendien dat ze meer tijd op school zijn en minder tijd aan huiswerk besteden. Tot slot zien we ook bij de bol'ers een verschil naar het al dan niet hebben van een bijbaan. De bol'ers zonder bijbaan zijn meer op de stageplek te vinden. Verrassend genoeg is de groep die een bijbaan voor meer dan 10 uur per week heeft, wel vaker op de instelling.

Tijdbesteding op school

De meeste tijd op school (zowel in bbl als bol) wordt besteed aan klassikale lessen (zie Figuur 35 in hoofdstuk 2). Bbl'ers geven aan meer tijd te besteden aan zelfstandig leren en leren uit boeken dan bol'ers. Bol'ers daarentegen brengen meer tijd door met werken aan projecten, en met werken in een open leercentrum / computerlokaal.

4.5 Studiehouding

In deze MBO-studentenmonitor zijn aan de studenten uitspraken voorgelegd die betrekking hebben op hun studiehouding. Aan hen is gevraagd aan te geven in hoeverre deze uitspraken op hen van toepassing zijn. Tabel 35 geeft een beeld van de studenten die aangeven dat de betreffende uitspraken (absoluut) op hen van toepassing zijn.

Tabel 35: Studiehouding

	bbl	bol	totaal
goed presteren op stage/werkplek belangrijk	92	92	92
tevredenheid werkgever belangrijk	89	91	91
goede resultaten belangrijk	88	88	88
harde werker	92	84	86
zo snel mogelijk diploma halen	83	85	85
nooit te laat op stage/werkplek	84	79	80
tevredenheid docenten belangrijk	73	78	77
stage/werkplek leuk	82	72	75
tevreden met prestaties op school	77	73	74
vooral praktijkvakken leuk	80	70	72
graag werken met handen	82	63	68
beroepswens is volkomen helder	71	53	58

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages 'dit klopt (absoluut)', n=8713.

Om te onderzoeken of die uitspraken of onderwerpen herleid kunnen worden tot onderliggende dimensies is een factoranalyse uitgevoerd. Daaruit kwamen twee factoren naar voren die inhoudelijk benoemd zijn als 'prestatiegerichtheid' en 'praktijkgerichtheid'.

Prestatiegerichtheid betreft de uitspraken:

- goede resultaten belangrijk;
- tevredenheid docenten belangrijk;
- tevreden met prestaties op school;
- nooit te laat op stage/werkplek;
- zo snel mogelijk diploma halen;
- tevredenheid werkgever belangrijk;
- goed presteren op stage/werkplek belangrijk;
- harde werker.

Praktijkgerichtheid betreft de uitspraken:

- graag werken met handen;
- vooral praktijkvakken leuk;
- stage/werkplek leuk;
- beroepswens is volkomen helder.

Praktijkgerichtheid (affiniteit met de praktijk en praktijkvakken) en prestatiegerichtheid (goed willen presteren, hard werken) zeggen iets over de houding van studenten ten opzichte van de studie. De variabelen 'praktijkgerichtheid' en 'prestatiegerichtheid' zijn geconstrueerd door in eerste instantie de gemiddelde scores van alle, tot een bepaalde vorm van gerichtheid behorende antwoorden, te berekenen. Vervolgens is bepaald dat een gemiddelde score van 0 t/m 2.5 als niet, een gemiddelde score van >2,5 t/m 3.5 als redelijk en een gemiddelde score van >3.5 t/m 5 als zeer praktijkgericht respectievelijk prestatiegericht beschouwd kan worden.

Tabel 36: Praktijkgerichtheid en prestatiegerichtheid

	bbl	bol	totaal
Praktijkgerichtheid			
niet praktijkgericht	2	6	5
redelijk praktijkgericht	17	32	28
zeer praktijkgericht	82	62	67
Prestatiegerichtheid			
niet prestatiegericht	1	1	1
redelijk prestatiegericht	9	10	9
zeer prestatiegericht	91	89	90

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages, n=8714.

Bbl'ers en bol'ers verschillen het meest op het gebied van praktijkgerichtheid: 82 procent van de bbl'ers is zeer praktijkgericht tegenover 62 procent van de bol'ers (Tabel 36).

Achtergronden van prestatie- en praktijkgerichtheid

In Tabel 37 (kenmerken van de student) en Tabel 38 (sociaaleconomische kenmerken van de ouders) is gekeken naar verschillen in de mate van prestatie- en praktijkgerichtheid.

Tabel 37: Prestatie- en praktijkgerichtheid naar achtergrondkenmerken

	bbl		bol	
	% prestatiegericht	% praktijkgericht	% prestatiegericht	% praktijkgericht
Vooropleiding				
geen/po/basisvorming	(n.s)	84	(n.s.)	65
vmbo, excl. vmbo-t	(n.s)	86	(n.s.)	65
vmbo-t	(n.s)	71	(n.s.)	54
havo/vwo/mbo	(n.s)	81	(n.s.)	65
Doubleren primair onderwijs				
gedoubleerd in po	(n.s)	87	(n.s.)	67
niet gedoubleerd in po	(n.s)	80	(n.s.)	60
Doubleren voortgezet onderwijs				
gedoubleerd in vo	88	77	84	54
niet gedoubleerd in vo	91	83	90	63
Sector				
Economie	90	71	(n.s.)	50
Techniek	88	85	(n.s.)	65
Zorg & Welzijn	95	86	(n.s.)	72
Niveau				
niveau 1	(n.s)	87	(n.s.)	75
niveau 2	(n.s)	86	(n.s.)	68
niveau 3	(n.s)	81	(n.s.)	68
niveau 4	(n.s)	75	(n.s.)	57
Geslacht				
man	88	(n.s.)	86	55
vrouw	95	(n.s.)	93	68
Leeftijd				
15-18	(n.s)	88	(n.s.)	61
19-22	(n.s)	83	(n.s.)	62
≥23	(n.s)	79	(n.s.)	70
Etniciteit				
autochtoon	(n.s)	(n.s)	(n.s)	(n.s)
allochtoon	(n.s)	(n.s)	(n.s)	(n.s)
Handicap				
niet gehandicapt	(n.s)	(n.s)	(n.s)	(n.s)
gehandicapt	(n.s)	(n.s)	(n.s)	(n.s)
Woonsituatie				
thuiswonend	(n.s)	85	(n.s.)	(n.s.)
uitwonend	(n.s)	79	(n.s.)	(n.s.)
Kinderen				
met kind(eren)	92	(n.s.)	79	(n.s.)
geen kind(eren)	90	(n.s.)	90	(n.s.)
Totaal				
totaal	91	82	89	62

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages. Alle verschillen zijn significant, tenzij anders vermeld.

Bbl'ers en bol'ers uit de sector Zorg & Welzijn zijn vaker 'zeer prestatiegericht' dan bbl'ers en bol'ers uit de sector Economie en de sector Techniek. Studenten uit de sector Zorg & Welzijn en Techniek zijn vaker 'zeer praktijkgericht' dan Economie-studenten. Studenten op niveau 1 zijn vaker 'zeer praktijkgericht' dan studenten op de overige niveaus. Qua prestatiegerichtheid bestaan er weinig verschillen tussen studenten van de verschillende niveaus.

Tabel 38: Prestatie- en praktijkgerichtheid naar sociaal-economische kenmerken van de ouders

	bbl		bol	
	% prestatiegericht	% praktijkgericht	% prestatiegericht	% praktijkgericht
Financiële situatie ouders				
slecht	88	(n.s.)	87	(n.s.)
redelijk	91	(n.s.)	89	(n.s.)
goed	89	(n.s.)	92	(n.s.)
Opleidingsniveau ouders				
geen/po	(n.s.)	(n.s.)	(n.s.)	63
ibo/lbo/ivbo/vbo/mavo/mulo/ulo	(n.s)	(n.s.)	(n.s.)	64
havo/mms/hbs/vwo	(n.s)	(n.s.)	(n.s.)	59
mbo/kmbo/leerlingwezen	(n.s)	(n.s.)	(n.s.)	67
hbo/wo	(n.s)	(n.s.)	(n.s.)	56
Totaal				
totaal	91	82	89	62

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages. Alle verschillen zijn significant, tenzij anders vermeld.

Voor de bbl'ers kunnen de overige resultaten als volgt worden samengevat:

- Studenten met een vmbo-t-vooropleiding zijn minder praktijkgericht dan studenten zonder vooropleiding/primair onderwijs/basisvorming en studenten met een vooropleiding 'vmbo, excl. vmbo-t' en havo/vwo/mbo.

- Studenten die hebben gedoubleerd in het basisonderwijs zijn meer praktijkgericht dan studenten die niet zijn blijven zitten.
- Studenten die hebben gedoubleerd in het voortgezet onderwijs zijn minder prestatiegericht en minder praktijkgericht dan studenten die niet zijn blijven zitten.
- Vrouwen hebben een meer prestatiegerichte studiehouding dan mannen.
- Studenten in de leeftijd van 15-18 jaar zijn meer praktijkgericht dan oudere studenten.
- Studenten met kinderen zijn meer prestatiegericht dan studenten zonder kinderen.
- Studenten met ouders in een slechte financiële situatie zijn iets minder prestatiegericht dan studenten met ouders in een betere financiële situatie.
- Uitwonende studenten zijn minder praktijkgericht dan studenten die nog thuis wonen.
- Vrouwen hebben een meer prestatiegerichte en een meer praktijkgerichte studiehouding dan mannen.
- Studenten van 23 jaar en ouder zijn meer praktijkgericht dan jongere studenten.
- Studenten zonder kinderen zijn meer prestatiegericht dan studenten met kinderen.
- Studenten met ouders in een goede financiële situatie zijn meer prestatiegericht dan studenten met ouders in een slechte financiële situatie.
- Studenten met ouders op mbo-niveau zijn meer praktijkgericht dan studenten met ouders op een ander opleidingsniveau.

Keuzemotieven en prestatie-/praktijkgerichtheid

In de vragenlijst is, aan de hand van een serie van 11 mogelijke keuzemotieven, aan de studenten gevraagd waarom ze voor hun huidige opleiding gekozen hebben. Zij konden hier de voor hen belangrijkste motieven aangeven: maximaal 3 motieven konden worden aangekruist. Eerder is in hoofdstuk 2 nader ingegaan op de keuzemotieven van bbl'ers en bol'ers voor hun opleiding. Hier kwam naar voren dat voor bbl'ers de keuze voor een opleiding voor een groot deel samenhangt met de aansluiting ervan op hun huidige werk (58%) en het beroep dat ze later willen uitoefenen (39%). Voor hen is het ook wenselijk dat de opleiding interessant is (43%). Ook voor bol'ers hangt hun studiekeuze voor een belangrijk deel samen met de aansluiting op het beroep dat ze later willen gaan uitoefenen (54%) en of de opleiding interessant is (55%). Verder blijken bij bol'ers de aansluiting bij de eigen kwaliteiten en capaciteiten (34%) en de mogelijkheid om door te stromen naar het hbo (30%) aanzienlijk vaak een rol te spelen.

Voor de bol'ers zijn de volgende achtergrondkenmerken relevant:

- Studenten met een vmbo-t-vooropleiding zijn minder praktijkgericht dan studenten zonder vooropleiding/primair onderwijs/basisvorming en studenten met een vooropleiding 'vmbo, excl. vmbo-t' en havo/vwo/mbo.
- Studenten die hebben gedoubleerd in het basisonderwijs zijn meer praktijkgericht dan studenten die niet zijn blijven zitten.
- Studenten die in het voortgezet onderwijs hebben gedoubleerd zijn minder prestatiegericht en minder praktijkgericht dan studenten die niet zijn blijven zitten.

Om keuzemotieven zinvol te kunnen relateren aan studiehouding, zijn de keuzemotieven geselecteerd die in totaal voor minstens 20 procent van de studenten een doorslaggevende rol hebben gespeeld. Het betreft de volgende uitspraken:

Ik heb voor deze opleiding gekozen omdat:

- ik de opleiding interessant vind;
- de opleidingsrichting goed aansluit bij wat ik later wil worden;
- de opleiding goed past bij het werk wat ik nu doe;
- de opleiding goed aansluit bij waar ik goed in ben;
- ik met deze opleiding later makkelijk naar het hbo kan doorstromen.

Tabel 39: Samenhang keuzemotieven en prestatie- en praktijkgerichtheid

	% zeer prestatiegericht	% zeer praktijkgericht
bbl		
interessante opleiding	94	(n.s.)
aansluiting bij beroepswens	(n.s.)	86
aansluiting bij werk	92	84
aansluiting bij kwaliteiten	(n.s.)	90
doorstroomkansen naar hbo	(n.s.)	71
bol		
interessante opleiding	91	64
aansluiting bij beroepswens	92	72
aansluiting bij werk	(n.s.)	70
aansluiting bij kwaliteiten	91	66
doorstroomkansen naar hbo	(n.s.)	52

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages. Alle verschillen zijn significant, tenzij anders vermeld.

Er is een significant verband tussen het keuzemotief 'interessante opleiding' en prestatiegerichtheid: 94 procent van de bbl'ers die voor de opleiding hebben gekozen omdat ze die interessant vinden is zeer prestatiegericht (Tabel 39). En er is tevens een significant

verband tussen 'aansluiting bij werk' en prestatiegerichtheid: 92 procent van de bbl'ers die voor de opleiding hebben gekozen omdat deze goed aansluit bij het werk dat ze nu doen is zeer prestatiegericht. Bbl'ers die voor de opleiding hebben gekozen vanwege de doorstroommogelijkheden naar het hbo zijn minder praktijkgericht dan bbl'ers die voor de opleiding hebben gekozen omdat deze aansluit bij de beroepswens, bij het werk dat ze nu doen of bij de kwaliteiten van de student. Bol'ers die zeer prestatiegericht zijn, hebben vaker voor de opleiding hebben gekozen vanwege de doorstroommogelijkheden naar het hbo. Zij zijn minder praktijkgericht dan bol'ers die voor de opleiding hebben gekozen omdat ze deze interessant vinden, deze aansluit bij de beroepswens, bij het werk dat de student nu doet of bij de kwaliteiten van de student.

Tijdbesteding en prestatie-/praktijkgerichtheid

In de bbl en in de bol zijn studenten meer prestatiegericht en meer praktijkgericht naarmate zij meer tijd besteden aan school (niet in tabel). Bol'ers die meer tijd besteden aan pc-gebruik/gamen, uitgaan en sporten zijn minder prestatiegericht en minder praktijkgericht. Studenten die meer tijd besteden aan de studie zijn eveneens meer prestatiegericht en meer praktijkgericht dan studenten die minder tijd besteden aan de studie.

Tevredenheid en prestatie-/praktijkgerichtheid

Bbl'ers die tevreden zijn over school tonen ook vaker een prestatie- en praktijkgerichte studiehouding (niet in tabel). Ook geven bbl'ers met een positieve studiehouding op beide dimensies een hoger rapportcijfer aan de opleiding en aan de werkplek dan studenten met een minder positieve studiehouding.

Ook in de bol is de tevredenheid over school net als in de bbl positief gerelateerd aan prestatie- en praktijkgerichtheid. Naarmate bol'ers de opleiding en de stage meer waarderen, zijn ze meer prestatie- en praktijkgericht, en vice versa.

Verklaring prestatiegerichtheid en praktijkgerichtheid

In deze paragraaf onderzoeken wij hoe kenmerken van studenten in onderlinge samenhang een verklaring geven voor prestatie- en praktijkgerichtheid. Hiervoor zijn analyses uitgevoerd naar het best passende regressiemodel voor een aantal studentkenmerken⁹. Naast de achtergrondkenmerken van studenten zijn dit de andere onderscheiden dimensies van studiehouding, de tevredenheid met school, en de belangrijkste opleidingskeuzemotieven. Het kenmerk 'sociaal wenselijk gedrag' is steeds toegevoegd als controlevariabele¹⁰. De analyses zijn apart uitgevoerd voor bbl- en bol-studenten.

In Tabel 40 staan de regressiemodellen voor de prestatiegerichte studiehouding in de bbl en de bol.

Voor de bbl verklaart het model 24 procent van de verschillen in prestatiegerichte studiehouding, voor de bol is dat 15 procent. Studenten met een meer prestatiegerichte studiehouding hebben vaker ook een praktijkgerichte studiehouding. Het belang van de andere, hierna te noemen verklarende variabelen is ver-

⁹ Via een stapsgewijze procedure. Dichotome variabelen zijn, voor zover dat niet het geval was, gehercodeerd naar 0 en 1, voor nominale variabelen zijn dummy-variabelen aangemaakt.

¹⁰ De items 'opdrachten altijd maken', 'regels worden opgevolgd', 'vragen docenten direct uitgevoerd', 'alle docenten aardig' en 'vooral theoretische vakken leuk' zijn met behulp van de factoranalyse gereduceerd tot één factor ('sociaal wenselijk gedrag': cronbach's alpha 0,76)

houdingsgewijs (veel) geringer. Voor presentie geldt dat studenten die vaker te laat komen of spijbelen zijn minder prestatiegericht. Daarnaast is voor de prestatiegerichtheid in de bbl en bol van belang of studenten tevreden zijn met school en of ze een opleiding hebben gekozen met het oog op doorstroom naar het hbo. Studenten met kinderen zijn vaak minder prestatiegericht.

Tabel 40: Verklaringsmodel prestatiegerichtheid

	b	β
bbl		
(constant)	2,00*	
praktijkgericht	0,25*	0,33
sociaal wenselijk gedrag	0,10*	0,19
doubleren vo (ja)	-0,09*	-0,11
later doorstromen naar HBO	0,10*	0,09
sector (techniek)	-0,05*	-0,07
presentie	-0,03*	-0,09
kinderen (ja)	-0,08*	-0,08
tevredenheid met school	0,02	0,07
niveau	0,04*	0,09
vooropleiding	-0,02*	-0,07
bol		
(constant)	2,38*	
praktijkgericht	0,14*	0,27
sociaal wenselijk gedrag	0,07*	0,15
presentie	-0,02*	-0,09
kinderen (ja)	-0,26*	-0,08
later doorstromen naar HBO	0,05*	0,07
geslacht (man)	-0,06*	-0,09
sector (economie)	0,06*	0,09
sector (techniek)	0,05*	0,06
tevredenheid met school	0,02	0,05
financiële situatie ouders	0,02*	0,04

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Bbl R2=0,24 ; bol R2=0,15; *p<0,01.

Bbl-studenten die in het voortgezet onderwijs een jaar hebben gedoubleerd en degenen die een opleiding volgen in de sector Techniek zijn minder prestatiegericht, evenals bbl-studenten met een hogere vooropleiding. Naarmate het niveau van de opleiding hoger is, neemt de prestatiegerichtheid van bbl-studenten toe. In de bol zijn mannelijke studenten vaker minder prestatiegericht dan vrouwelijke. Daarnaast is in de bol de sector Economie, de sector Techniek en de financiële situatie van de ouders van belang.

Tabel 41: Verklaringsmodel praktijkgerichtheid

	b	β
bbl		
(constante)	1,28*	
prestatiegericht	0,47*	0,35
sector (economie)	-0,15*	-0,15
niveau	-0,08*	-0,14
later doorstromen naar hbo	-0,16*	-0,10
tijdbesteding aan school	0,01*	0,10
sociaal wenselijk gedrag	0,07*	0,10
aansluiting opleiding bij kwaliteiten	0,09*	0,08
aansluiting opleiding bij beroepswens	0,06*	0,06
etniciteit (allochtoon)	-0,10*	0,06
doubleren vo (ja)	0,07*	0,06
bol		
(constante)	1,22*	
prestatiegericht	0,47*	0,25
aansluiting opleiding bij beroepswens	0,18*	0,15
sector (economie)	-0,20*	-0,16
later doorstromen naar HBO	-0,14*	-0,11
tevredenheid met school	0,06*	0,10
niveau	-0,07*	-0,08
leeftijd	0,09*	0,08
aansluiting opleiding bij werk	0,12*	0,05
geslacht (man)	-0,06*	-0,05
woonsituatie (uitwonend)	-0,09*	-0,04
presentie	-0,02*	-0,04
doubleren PO (ja)	0,05*	0,03

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Bbl R2=0,23 ; bol R2=0,21; *p<0,01.

Voor de bbl verklaart het model 23 procent van de verschillen in praktijkgerichte studiehouding, voor de bol is dat 21 procent (Tabel 41). In de bbl en de bol hebben studenten met een praktijkgerichte studiehouding vaker ook een prestatiegerichte studiehouding. Daarnaast hebben studenten met een opleiding in de sector Economie vaker een minder praktijkgerichte studiehouding. Ook speelt met name in de bol het keuzemotief 'aansluiting van de opleiding bij de beroepswens' een rol. Voorts zijn de volgende kenmerken voor zowel bbl als bol - zij het in wisselende mate - van belang bij een mindere praktijkgerichtheid: niveau en het keuzemotief 'later doorstromen naar hbo'.

Specifiek voor een praktijkgerichte studiehouding in de bbl is daarnaast het keuzemotief 'aansluiting van de opleiding bij de eigen kwaliteiten' van belang. Allochtone studenten zijn wat vaak minder praktijkgericht, degenen die gedoubleerd hebben in het vo juist wat meer. In de bol gaat het om de specifieke kenmerken 'tevredenheid met school', 'leeftijd', het keuzemotief 'aansluiting van de opleiding bij het werk' en 'doubleren in het PO', die samengaan met een sterkere praktijkgerichte studiehouding. Mannelijke studenten, uitwonende studenten en studenten met een lagere presentie (vaker spijbelen en/of te laat komen) zijn daarentegen vaker wat minder praktijkgericht.

4.6 Presentie

Spijbelen en te laat op school komen

De presentie op school is een verdere indicator voor de studiehouding van studenten. Om de presentie van studenten te kunnen bepalen is hun gevraagd naar de frequentie van spijbelen en te laat op school komen.

Zoals in hoofdstuk 2 aan de orde kwam, zegt bijna de helft van de studenten nooit te spijbelen. Bol'ers spijbelen beduidend vaker dan bbl'ers: bijna zeven op de tien bbl'ers geeft aan nooit te spijbelen tegenover 42 procent van de bol'ers. Als er toch gespijbel wordt, gebeurt dit – zowel bij bbl'ers als bol'ers – maar 'heel soms'. Studenten in de sector Techniek spijbelen minder dan studenten in de sector Economie en in de sector Zorg & Welzijn, studenten op niveau 1 en 2 spijbelen minder dan studenten op niveau 3 en 4, en mannen spijbelen minder dan vrouwen. Zeven procent van de studenten spijbelt minstens één keer in de week.

Ruim de helft van de mbo-studenten die ten minste eens per week spijbelen, doet dat omdat ze sommige lessen niet interessant vinden (Figuur 52 in hoofdstuk 2). Dit geldt in meerdere mate voor bol'ers dan voor bbl'ers. Ook 'moe zijn' blijkt vaak een reden te zijn om niet naar een les te gaan. Zowel bij bol'ers als bij bbl'ers komt deze reden op de tweede plaats. Bijna een vijfde van de studenten gaat onder schooltijd liever werken: geld verdienen vinden zij belangrijker dan het volgen van de lessen. Bol'ers spijbelen niet alleen vaker dan bbl'ers, ze komen ook beduidend vaker te laat op school: 58 procent van de bbl'ers geeft aan helemaal nooit te laat op school te komen, tegenover 28 procent van de bol'ers. Bijna een vijfde van de bol'ers (18%) komt gemiddeld minstens één keer per week te laat, terwijl het bij de bbl'ers slechts om 3 procent gaat. Studenten in de sector Zorg & Welzijn komen minder vaak te laat op school dan studenten in de sector Economie en de sector Techniek, studenten op niveau 1 zijn vaker op tijd dan studenten op de hoger niveaus, en vrouwen komen minder vaak te laat dan mannen.

Tabel 42: Spijbelen en te laat op school komen (minimaal 1 keer per week), naar achtergrondkenmerken

	bbl		bol	
	spijbelen	te laat	spijbelen	te laat
Vooropleiding				
geen/po/basisvorming	2	3	7	16
vmbo, excl. vmbo-t	3	4	7	15
vmbo-t	7	4	10	19
havo/vwo/mbo	2	3	12	20
Doubleren primair onderwijs				
gedoubleerd in po	(n.s.)	(n.s.)	6	(n.s.)
niet gedoubleerd in po	(n.s.)	(n.s.)	9	(n.s.)
Doubleren voortgezet onderwijs				
gedoubleerd in vo	(n.s.)	(n.s.)	17	26
niet gedoubleerd in vo	(n.s.)	(n.s.)	7	16
Sector				
Economie	3	4	10	21
Techniek	3	4	10	19
Zorg & Welzijn	1	2	6	13
Niveau				
niveau 1	1	3	3	(n.s.)
niveau 2	2	4	6	(n.s.)
niveau 3	4	3	8	(n.s.)
niveau 4	3	4	10	(n.s.)
Geslacht				
man	(n.s.)	4	(n.s.)	20
vrouw	(n.s.)	3	(n.s.)	15
Leeftijd				
15-18	3	6	7	17
19-22	3	4	10	18
≥23	2	2	10	17
Etniciteit				
autochtoon	(n.s.)	(n.s.)	9	15
allochtoon	(n.s.)	(n.s.)	6	24
Handicap				
niet gehandicapt	(n.s.)	(n.s.)	9	(n.s.)
gehandicapt	(n.s.)	(n.s.)	1	(n.s.)
Woonsituatie				
thuiswonend	3	4	8	17
uitwonend	2	2	12	23
Kinderen				
met kind(eren)	0	1	(n.s.)	34
geen kind(eren)	3	4	(n.s.)	17
Totaal				
totaal	3	3	9	17

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages 'minimaal 1 keer per week'. Alle verschillen zijn significant, tenzij anders vermeld.

Tabel 43: Spijbelen en te laat op school komen (minimaal 1 keer per week), naar sociaaleconomische kenmerken van de ouders

	bbl		bol	
	spijbelen	te laat	spijbelen	te laat
Financiële situatie ouders				
slecht	(n.s.)	(n.s.)	(n.s.)	21
redelijk	(n.s.)	(n.s.)	(n.s.)	17
goed	(n.s.)	(n.s.)	(n.s.)	15
Opleidingsniveau ouders				
geen/po	(n.s.)	(n.s.)	(n.s.)	21
ibo/lbo/ivbo/vbo/mavo/mulo/ulo	(n.s.)	(n.s.)	(n.s.)	17
havo/mms/hbs/vwo	(n.s.)	(n.s.)	(n.s.)	16
mbo/kmbo/leerlingwezen	(n.s.)	(n.s.)	(n.s.)	16
hbo/wo	(n.s.)	(n.s.)	(n.s.)	18
Totaal				
totaal	3	3	9	17

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages 'minimaal 1 keer per week'. Alle verschillen zijn significant, tenzij anders vermeld.

Tabel 42 en Tabel 43 laten zien dat er, ondanks dat er niet vaak sprake is van erg sterke verbanden, toch enkele significante verschillen naar achtergrondkenmerken zijn. Voor de bbl zijn de volgende achtergrondkenmerken relevant:

- Studenten met een vmbo-t-vooropleiding spijbelen vaker dan studenten zonder vooropleiding/primair onderwijs/basisvorming en studenten met een vooropleiding 'vmbo, excl. vmbo-t' en havo/vwo/mbo.
- Studenten uit de sector Zorg & Welzijn spijbelen iets minder en komen ook iets minder vaak te laat.
- Studenten op niveau 1 spijbelen iets minder vaak.
- Studenten in de leeftijd van 15-18 jaar komen iets vaker te laat op school dan oudere studenten.
- Studenten met kinderen zijn vaker (op tijd) aanwezig op school dan studenten zonder kinderen.

Voor de bol kunnen de resultaten als volgt worden samengevat:

- Studenten zonder vooropleiding/primair onderwijs/basisvorming en studenten met een vooropleiding 'vmbo, excl. vmbo-t' zijn vaker (op tijd) aanwezig op school dan studenten met een vooropleiding vmbo-t en havo/vwo/mbo.
- Studenten die hebben gedoubleerd in het basisonderwijs spijbelen minder vaak, maar studenten die in het voortgezet onderwijs zijn blijven zitten spijbelen vaker en komen vaker te laat op school.
- Studenten uit de sector Zorg & Welzijn zijn vaker (op tijd) aanwezig op school dan studenten uit de sector Economie en de sector Techniek.
- Studenten op niveau 1 spijbelen het minst en studenten op niveau 4 het meest.
- Mannen komen vaker te laat op school dan vrouwen.
- Studenten in de leeftijdscategorie 15-18 jaar spijbelen minder vaak dan oudere studenten.
- Allochtone studenten spijbelen minder vaak, maar komen wel vaker te laat dan autochtone studenten.
- Studenten met een handicap spijbelen minder vaak dan studenten zonder handicap.
- Studenten met kinderen zijn vaker te laat op school dan studenten zonder kinderen.
- Studenten met ouders in een slechte financiële situatie komen vaker te laat op school dan studenten met ouders in een betere financiële situatie.
- Studenten met ouders zonder enig diploma van het voortgezet komen vaker te laat op school.
- Uitwonende studenten spijbelen vaker en komen vaker te laat op school dan thuiswonenden.

Verklaring presentiegerichtheid

In deze paragraaf wordt onderzocht hoe kenmerken van studenten in onderlinge samenhang een verklaring geven voor presentiegerichtheid. Hiervoor zijn voor presentiegerichtheid analyses uitgevoerd naar het best passende regressiemodel voor een aantal studentenkenmerken¹¹. Naast de achtergrondkenmerken van studenten zijn dit de andere dimensies van studiehouding, de tevredenheid met school, en de belangrijkste opleidingskeuzemotieven. Ook hier is het kenmerk 'sociaal wenselijk gedrag' toegevoegd als controlevariabele¹². De analyses zijn apart uitgevoerd voor bbl- en bol-studenten.

Bij presentie staan hogere scores voor vaker spijbelen en/of voor het te laat komen op school. Het regressiemodel voor presentie is weergegeven in Tabel 44.

Het regressiemodel verklaart 18 procent van de verschillen in presentie in de bbl en 16 procent van die in de bol. Constantgehouden voor sociaal wenselijke antwoorden, gaat zowel in de bbl als in de bol een prestatiegerichte studiehouding en de tijdbesteding aan school gepaard met een betere presentie. Alleen voor bbl-studenten geldt dit ook voor het niet hebben van kinderen.

Voor bol-studenten zijn daarbij nog een aantal andere kenmerken van belang: praktijkgerichte studiehouding,

ding, etniciteit, doubleren in het PO en vo, geslacht vooropleiding, woonsituatie en niveau. Daarnaast enkele keuzemotieven voor het volgen van een opleiding: 'later doorstromen naar het hbo' en 'aansluiting van de opleiding bij de beroepswens'.

Tabel 44: Verklaringsmodel presentiegerichtheid

	b	β
bbl		
(constante)	4,90*	
sociaal wenselijk gedrag	-0,55*	-0,31
kinderen (ja)	-0,61*	-0,18
prestatiegericht	-0,36*	-0,11
tijdbesteding aan school	-0,01*	-0,07
bol		
(constante)	5,17*	
sociale wenselijk gedrag	-0,57*	-0,28
eticiteit (allochtoon)	0,40*	0,11
praktijkgericht	-0,11*	-0,05
doubleren vo (ja)	0,28*	0,07
prestatiegericht	-0,34*	-0,08
later doorstromen naar hbo	0,18*	0,06
geslacht (man)	0,18*	0,07
vooropleiding	0,06*	0,04
tijdbesteding aan school	-0,01*	-0,06
woonsituatie (uitwonend)	0,23*	0,05
niveau	0,06*	0,04
doubleren PO (ja)	-0,12*	-0,04
aansluiting opleiding bij beroepswens	-0,09*	-0,03

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Bbl R2=0,18 ; bol R2=0,16; *p<0,01.

4.7 Plannen ná huidige mbo-opleiding

Er blijken grote verschillen te bestaan in de toekomstplannen van bol'ers en bbl'ers (zie Figuur 23 in hoofdstuk 2). De meeste bol'ers zijn van plan na afronding van hun huidige opleiding een opleiding aan een hogeschool (hbo) te gaan volgen: 44 procent tegenover 10 procent van de bbl'ers.

¹¹ Via een stapsgewijze procedure. Dichotome variabelen zijn, voor zover dat niet het geval was, gehercodeerd naar 0 en 1, voor nominale variabelen zijn dummy-variabelen aangemaakt.

¹² De items 'opdrachten altijd maken', 'regels worden opgevolgd', 'vragen docenten direct uitgevoerd', 'alle docenten aardig' en 'vooral theoretische vakken leuk' zijn met behulp van de factoranalyse gereduceerd tot één factor ('sociaal wenselijk gedrag': cronbach's alpha 0,76)

Het perspectief om door te stromen naar het hbo leeft logischerwijs vooral voor bol'ers op niveau 3 en 4: 52 procent van de bol'ers en 13 procent van de bbl'ers op niveau 3 en 4 wil na hun huidige opleiding doorstromen naar het hbo. Doorstroomplannen richting het hbo zien we vaker bij studenten in de sector Economie dan bij studenten in de overige sectoren.

De meeste bbl'ers willen na hun huidige opleiding gaan werken c.q. doorgaan met werken: 58 procent tegenover 24 procent van de bol'ers. Dit is niet opmerkelijk aangezien bbl'ers tijdens hun opleiding al een baan hebben. Het aandeel studenten dat direct na afronding van de opleiding wil gaan werken, is verhoudingsgewijs hoger in de sector Techniek dan in de andere sectoren.

Studenten die na hun huidige mbo-opleiding willen doorstromen naar het hbo geven vaker aan goede resultaten te hebben in hun huidige opleiding én zijn zekerder over het afronden van de huidige opleiding met een diploma dan studenten die na de huidige opleiding andere plannen hebben. Studenten die na de afronding van hun huidige opleiding van plan zijn zorgtaken uit te gaan voeren / kinderen te gaan verzorgen zijn, in vergelijking met studenten die andere plannen hebben, het minst positief over hun studieresultaten en zijn eveneens het minst zeker over het afronden van huidige opleiding met een diploma.

4.8 Samenvatting

In dit hoofdstuk is ingegaan op de loopbaan en studiehouding van studenten. In deze paragraaf worden de belangrijkste resultaten samengevat.

Opleidingsloopbaan van studenten

- 69 Procent van de bol'ers komt rechtstreeks uit het voortgezet onderwijs, tegenover bijna 27 procent van de bbl'ers. Zo'n 20 procent van beide groepen studenten volgde al eerder een andere mbo-opleiding.
- Eén op de vijf mbo-studenten is wel eens blijven zitten in het basisonderwijs en 16 procent in het voortgezet onderwijs. Dit geldt vaker voor bbl'ers dan voor bol'ers.
- Ruim 90 procent van de huidige mbo-studenten verwacht de opleiding af te ronden met een diploma.
- Bijna zeven op de tien mbo-studenten vinden hun studieresultaten goed.
- 3 Procent van de bol'ers en 7 procent van de bbl'ers is wel eens een tijdje gestopt met de huidige mbo-opleiding. 70 Procent van de studenten geeft aan op eigen initiatief weer door te zijn gegaan met de opleiding.
- Ruim één vijfde van alle studenten overweegt wel eens met de opleiding te stoppen. Dit geldt vaker voor bol'ers dan voor bbl'ers. De belangrijkste reden voor bol'ers is dat zij de opleiding niet goed vinden, voor bbl'ers zijn dat persoonlijke omstandigheden.

Opleidingsmotivatie

- Ruim driekwart van de studenten was bij aanvang van de opleiding (zeer) gemotiveerd, op het moment van onderzoek bedraagt dit aandeel nog 63 procent.

- Ruim zes op de tien studenten zijn op dit moment nog even gemotiveerd als bij aanvang van de opleiding, ruim een kwart is minder gemotiveerd en 13 procent van de mbo-studenten is nu gemotiveerder dan aan het begin van hun opleiding.

Tijdbesteding opleiding

- Bbl'ers besteden meer tijd op de leerwerkplek dan bol'ers en bol'ers besteden meer tijd op school. Bol'ers hebben in vergelijking met bbl'ers meer tijd voor bijvoorbeeld uitgaan, sporten, gamen en internetten. Gemiddeld wordt de meeste tijd op school besteed aan klassikale lessen.
- Studenten uit de sector Techniek en studenten van 23 jaar en ouder besteden meer tijd aan de studie. Studenten die (zeer) gemotiveerd zijn op het moment van onderzoek besteden meer tijd aan hun studie dan de minder gemotiveerden.

Studiehouding

- Praktijkgerichtheid (affiniteit met de praktijk en praktijkvakken) en prestatiegerichtheid (goed willen presteren, hard werken) zeggen iets over de studiehouding van studenten. Er bestaat weinig verschil tussen bbl'ers en bol'ers wat betreft prestatiegerichtheid. Bbl'ers zijn wel duidelijk meer praktijkgericht dan bol'ers.
- Bbl'ers uit de sector Zorg & Welzijn en bbl'ers op niveau 1 zijn meer prestatiegericht dan bbl'ers uit de andere sectoren. Vrouwelijke bol'ers hebben een meer prestatiegerichte en meer praktijkgerichte studiehouding dan mannelijke bol'ers. Bol'ers met ouders in een goede financiële situatie zijn meer prestatiegericht dan bol'ers met ouders in een slechte financiële situatie. Economiestu-

denten hebben minder vaak een praktijkgerichte studiehouding.

- Zowel voor de bbl als de bol geldt dat studenten met een meer praktijkgerichte studiehouding vaker ook een prestatiegerichte studiehouding hebben.

Presentiegedrag en sociaal wenselijk gedrag

- Bijna de helft van de studenten zegt nooit te spijbelen. Bol'ers spijbelen niet alleen beduidend vaker dan bbl'ers, ze komen ook beduidend vaker te laat op school.
- 66 Procent van de studenten zegt altijd de opdrachten te maken, 60 procent zegt de regels te volgen, 53 procent zegt vragen van docenten direct uit te voeren, 40 procent vindt alle docenten aardig, 36 procent vindt vooral theoretische vakken leuk.
- Sociaal wenselijk of aangepast gedrag is het belangrijkste kenmerk dat gepaard gaat met een betere presentie en in mindere mate ook een prestatiegerichte studiehouding en de tijdbesteding aan school. Voor bbl'ers geldt dit ook voor het niet hebben van kinderen.
- Studenten die zeer praktijkgericht zijn en studenten die zeer prestatiegericht zijn vertonen vaker sociaal wenselijk/aangepast gedrag dan studenten die respectievelijk minder praktijkgericht en minder prestatiegericht zijn. Studenten die aangeven nooit te spijbelen en nooit te laat te komen vertonen vaker sociaal wenselijk gedrag dan studenten die respectievelijk wel spijbelen en te laat komen.

Plannen ná huidige mbo-opleiding

- De meeste bol'ers zijn van plan na afronding van hun huidige opleiding een opleiding aan een hogeschool (hbo) te gaan volgen. Dit geldt logischerwijs vooral voor bol'ers op niveau 3 en 4.
- De meeste bbl'ers willen na hun huidige opleiding blijven werken. Het aandeel dat direct na afronding van de opleiding wil gaan werken, is verhoudingsgewijs hoger in de sector Techniek dan in de andere sectoren.
- Studenten die na hun huidige mbo-opleiding willen doorstromen naar het hbo geven vaker aan goede studieresultaten te boeken én zijn zekerder over het afronden van de huidige opleiding met een diploma dan studenten met andere plannen na de huidige opleiding.

5 Studeren in het buitenland

5.1 Inleiding en vraagstelling

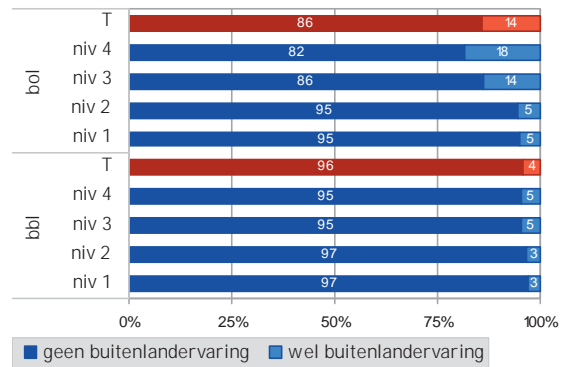
In navolging van het hoger onderwijs is er ook binnen het middelbaar beroepsonderwijs steeds meer sprake van internationale oriëntatie. Van overheidswege wordt deze internationale oriëntatie meer en meer gestimuleerd en gefaciliteerd. Studenten krijgen de kans (een deel van) hun studie in het buitenland te gaan volgen of in het buitenland stage te lopen. Door ook mbo-studenten de mogelijkheid te geven de studiefinanciering mee te nemen naar het buitenland en beurzen als de Leonardo da Vinci-beurs aan te vragen voor een studie of stage in het buitenland, probeert de overheid de stap naar het buitenland te verkleinen. Om studenten te helpen bij een stageplaats in het buitenland heeft de mbo-raad zelfs een nieuwe website ontwikkeld: www.workplacement.nl.

Maar hoe zit het met de studenten zelf? Willen zij wel naar het buitenland of blijven zij ondanks al deze initiatieven liever hun hele studie in Nederland volgen? En wat zijn de redenen om (niet) naar het buitenland te gaan? Op deze vragen zal in het komende hoofdstuk een antwoord worden gegeven.

5.2 Studeren in het buitenland?

De overgrote meerderheid van de studenten in het mbo is nog nooit voor een studiegerelateerde activiteit naar het buitenland geweest, zo blijkt uit Figuur 66.

Bol-studenten op niveau 3 en 4 zijn het vaakst voor studiegerelateerde activiteiten naar het buitenland geweest. Het percentage studenten binnen de bbl blijft hierbij duidelijk achter. In het vervolg van deze paragraaf nemen we alleen de groep bol-studenten niveau 3 en 4 mee, omdat zowel binnen de bbl als binnen bol niveau 1 en 2 de aantallen studenten met buitenlandervaring te laag zijn om er betrouwbare uitspraken over te doen.

Figuur 66: Buitenlandervaring

In Tabel 45 worden de achtergrondkenmerken van de groep met buitenlandervaring vergeleken met die van de groep zonder.

Tabel 45: Bol-studenten (niveau 3 en 4) met en zonder buitenlandervaring

	geen buitenlandervaring	wel buitenlandervaring
Sector		
Economie	82	18
Techniek	83	17
Zorg & Welzijn	91	9
Geslacht		
man	84	16
vrouw	87	13
Leeftijd		
15-18	90	10
19-22	82	18
23 en ouder	84	16
Etniciteit		
autochtoon	84	16
allochtoon	92	8
Woonsituatie		
thuiswonend	(n.s.)	(n.s.)
uitwonend	(n.s.)	(n.s.)
Financiële situatie ouders		
(zeer) slecht	88	12
redelijk	85	15
(zeer) goed	83	17
Opleidingsniveau ouders		
geen/po	93	7
ibo/lbo/ivbo/vbo	93	7
mavo/mulo/ulo	80	20
mbo/kmbo/leerlingwezen	85	15
havo/mms/hbs/vwo	85	15
ho	83	17
Beroepsstatus ouders		
laag	87	13
middel	85	15
hoog	82	18
Totaal		
totaal	86	14

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Rijpercentages, Alles significant, tenzij anders vermeld.

Studenten in de sectoren Economie en Techniek zijn het vaakst in het buitenland geweest. Studenten in de

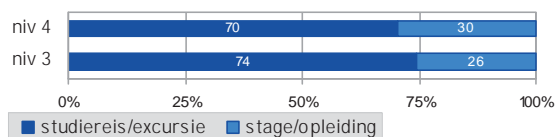
sector Zorg & Welzijn blijven juist relatief vaker in Nederland. Mannelijke studenten gaan vaker naar het buitenland dan vrouwelijke. Kijken we naar leeftijd zien we dat bol'ers in de leeftijdscategorie 19-22 het vaakst naar het buitenland gaan en studenten jonger dan 18 het minst vaak, de groep die ouder is dan 23, zit daar tussenin. Ook etniciteit blijkt van invloed op het al dan niet (studiegerelateerd) naar het buitenland gaan. Allochtone studenten hebben minder vaak ervaring met studie of stage in het buitenland dan autochtone studenten. Daarnaast zien we eveneens een effect van sociaaleconomische kenmerken van de ouders. Wat betreft de financiële situatie en de beroepsstatus van de ouders, is het effect eenduidig: naarmate deze beter is, hebben relatief meer studenten studiegerelateerde buitenlandervaring. Het effect van het opleidingsniveau is minder lineair, maar wel significant verschillend: studenten wiens ouders mavo/mulo/ulo of hbo/wo hebben afgerond zijn vaker in het kader van hun studie over de grenzen geweest dan de anderen.

Soort ervaring

Als we kijken naar het soort buitenlandervaring dat mbo-studenten hebben die voor hun studie in het buitenland waren, dan blijkt dat de meeste (rond de 70%) alleen naar het buitenland zijn geweest voor een excursie of studiereis (Figuur 67). Het percentage studenten dat werkelijk heeft gestudeerd of stage gelopen in het buitenland ligt beduidend lager. Dit percentage ligt met 30 procent het hoogst op niveau 4.

Als we het percentage doorrekenen naar het totaal komt dit neer op 5 procent van de bol'ers niveau 4 die een deel van de studie (al dan niet in de vorm van een stage) in het buitenland heeft gevolgd.

Op alle andere niveaus ligt dit percentage nog lager (gemiddeld bbl 2%, bol: 4%). Het verschil met het hoger onderwijs is groot: in het hbo verblijft 12 procent van de studenten een tijd voor de studie in het buitenland en in het wo zelfs 17 procent.

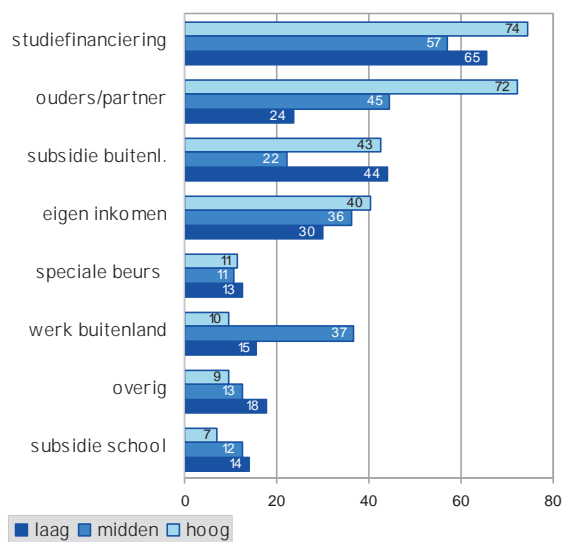
Figuur 67: Soort buitenlandervaring (alleen bol)

Waar gaan studenten heen?

De bestemming van de stage of opleiding wisselt nogal per sector (niet in tabel). Studenten in de sector Techniek kiezen vaker voor een stage of studie in de grensstreek van Duitsland of België om hun opleiding te volgen. Ruim eenderde van deze groep blijft dicht bij huis tegen 20 procent in de andere sectoren. In de sector Economie kiest het merendeel van de studenten voor een stage of studie elders in Europa (69%), terwijl studenten in de sector Zorg & Welzijn relatief het vaakst buiten Europa gaan kijken (41%).

5.3 Bekostiging

Studeren in het buitenland kost geld. Hoewel het mogelijk is om je studiefinanciering mee te nemen als je voor je studie of stage naar het buitenland gaat en er ook steeds meer mogelijkheden komen om een beurs aan te vragen, zal dit in lang niet alle gevallen toereikend zijn om er een periode in het buitenland mee te bekostigen.

Figuur 68: Bekostiging buitenlandverblijf naar beroepsstatus ouders

In Figuur 68 is te zien welke economische hulpbronnen studenten aanspreken om hun verblijf in het buitenland te financieren. Studenten konden meerdere antwoorden aanvinken. Studiefinanciering blijkt de belangrijkste bron van inkomsten tijdens het verblijf in het buitenland te zijn: 63 procent heeft het buitenlandverblijf mede hiermee bekostigd. Ongeveer de helft van de studenten financiert het buitenlandverblijf met hulp van de ouders. Dat geldt zelfs voor bijna driekwart van de studenten van wie de ouders een hoge beroepsstatus hebben. Dit is beduidend meer dan in de andere groepen, waar minder dan de helft financiële steun krijgt van de ouders.

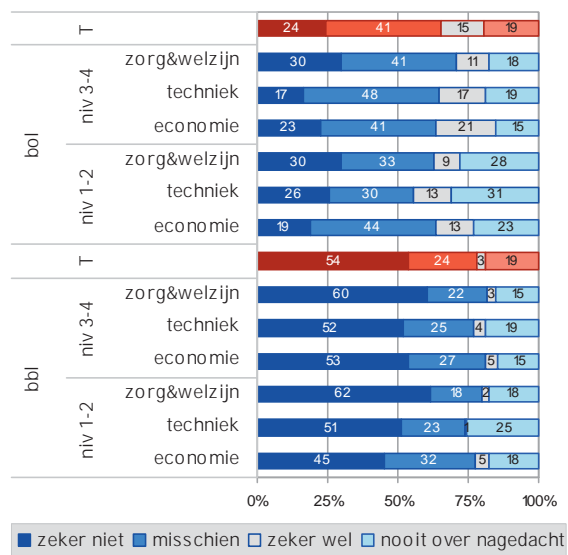
Als we naar de andere inkomstenbronnen van de studenten kijken, dan zien we een aantal opmerkelijke verschillen. Zo heeft ruim 40 procent van zowel de studenten met ouders met een hoge beroepsstatus als met een lage beroepsstatus subsidie ontvangen van de school of het stage/leerbedrijf, terwijl dat voor maar 22 procent van de middengroep geldt. Die middengroep compenseert dat echter weer met een relatief hoog percentage dat de onkosten betaalt met geld uit een bijbaantje tijdens het buitenlandverblijf. Verder zien we dat studenten uit de laagste statusgroep het vaakst financiële steun vindt in extra beurzen: zij ontvangen relatief vaker een speciale beurs om naar het buitenland te gaan en maken vaker gebruik van subsidies die via de eigen instelling verstrekt worden.

5.4 In de toekomst naar het buitenland?

We hebben nu gezien welke studenten in het verleden naar het buitenland zijn geweest en waar zij heen zijn gegaan. Maar hoe zit het met studenten die (nog) niet naar het buitenland zijn geweest voor hun studie? Zijn ze van plan in de toekomst naar het buitenland te gaan of willen ze gewoonweg niet? En waarom dan niet?

Laten we beginnen met een antwoord op de vraag of studenten in de toekomst naar het buitenland willen (Figuur 69). Zo'n 20 procent van de studenten (zowel bol als bbl) heeft nog nooit nagedacht over de mogelijkheid een deel van de studie in het buitenland te volgen of daar stage te gaan lopen. In totaal geeft de helft van de studenten aan een studie in het buitenland te overwegen dan wel zeker naar het buitenland te willen. Dit is een veelbelovend percentage aangezien van de ondervraagde studenten slechtst 11 pro-

cent werkelijk naar het buitenland is geweest. In de vorige paragraaf zagen we al dat bbl'ers sterk ondervertegenwoordigd zijn onder studenten met buitenlandervaring. Uit de cijfers in Figuur 69 blijkt dat de animo om naar het buitenland te gaan ook op voorhand lager is dan bij bol'ers. Van de bbl'ers weet ruim de helft zeker dat zij niet voor hun studie naar het buitenland willen, van de bol'ers geldt dat voor een kwart van de studenten. Slechts 4 procent van de bbl'ers weet zeker dat zij wél willen, tegenover 15 procent van de bol'ers.

Figuur 69: Buitenlandplannen

In Tabel 46 zijn de antwoorden uitgesplitst naar een aantal achtergrondkenmerken.

Tabel 46: Plannen om in toekomst naar het buitenland te gaan

	bbl				bol			
	zeker niet	misschien	zeker wel	nooit overgedacht	zeker niet	misschien	zeker wel	nooit overgedacht
Geslacht								
man	45	28	5	22	19	45	15	21
vrouw	58	20	4	18	28	35	14	23
Leeftijd								
15-18	35	36	9	20	21	40	15	24
19-22	42	32	6	21	26	39	15	21
23 en ouder	59	19	3	19	31	38	11	20
Etniciteit								
autochtoon	56	24	3	17	27	40	13	20
allochtoon	42	25	7	26	20	39	16	25
Woonsituatie								
thuiswonend	41	32	6	21	23	40	15	22
uitwonend	59	19	3	19	29	35	14	23
Financiële situatie ouders								
(zeer) slecht	41	24	9	25	23	39	14	24
redelijk	50	28	4	18	25	40	14	22
(zeer) goed	44	30	7	18	23	42	18	16
Opleidingsniveau ouders								
geen/po	54	19	6	21	27	35	15	24
ibo/lbo/ivbo/vbo	55	24	2	19	27	36	12	25
mavo/mulo/ulo	55	24	3	18	23	44	13	19
mbo/kmbo/leerlingwezen	43	29	5	22	26	39	14	20
havo/mms/hbs/vwo	47	28	9	16	22	42	19	18
ho	45	32	7	17	20	45	18	16
Beroepsstatus ouders								
laag	54	20	4	21	29	37	12	23
middel	47	30	5	18	23	42	14	21
hoog	46	31	6	17	19	44	20	17
Totaal								
totaal	52	24	4	20	24	39	15	22

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages, alle verschillen zijn significant, tenzij anders vermeld.

Opvallend is het grote verschil naar geslacht. Het zijn vooral vrouwen die zeker weten dat zij geen studie in het buitenland willen gaan volgen, zowel in de bol als in de bbl. Het is echter niet zo dat mannen per defini-

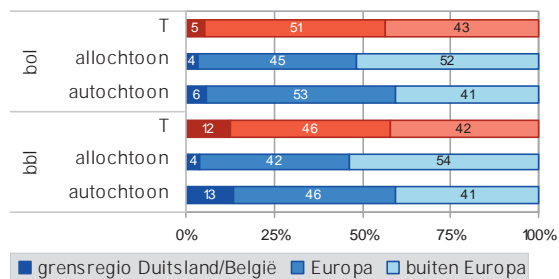
tie vaker naar het buitenland willen. Een deel van het verschil tussen mannen en vrouwen kan worden verklaard doordat mannen simpelweg nog nooit hebben nagedacht over de vraag of ze naar het buitenland willen. Daarnaast is te zien dat jongeren vaker overwegen naar het buitenland te gaan voor hun studie dan ouderen, allochtonen vaker dan autochtonen en thuiswonende studenten vaker dan uitwonende.

Er is eveneens effect van de sociaaleconomische kenmerken van ouders. Kijken we naar de financiële situatie van ouders blijkt dat met name het percentage dat nog nooit over een tijd in het buitenland heeft nagedacht het hoogst is bij de groep die de financiële situatie van de ouders als slecht omschrijft. Naarmate ouders lager opgeleid zijn en/of een lagere beroepsstatus hebben, is de ambitie om een deel van de studie in het buitenland te volgen eveneens lager.

Waar gaan studenten graag studeren?

Aan studenten die aangaven misschien of zeker naar het buitenland te willen voor studie of stage is gevraagd waar zij het liefst heen zouden willen.

Het merendeel van de studenten gaat het liefst ver van huis. Slechts 5 procent van de bol'ers en 12 procent van de bbl'ers wil graag een stage of studie in de grensregio doen. De overgrote meerderheid verkiest een bestemming elders in Europa (50%) of nog verder dan dat (43%).

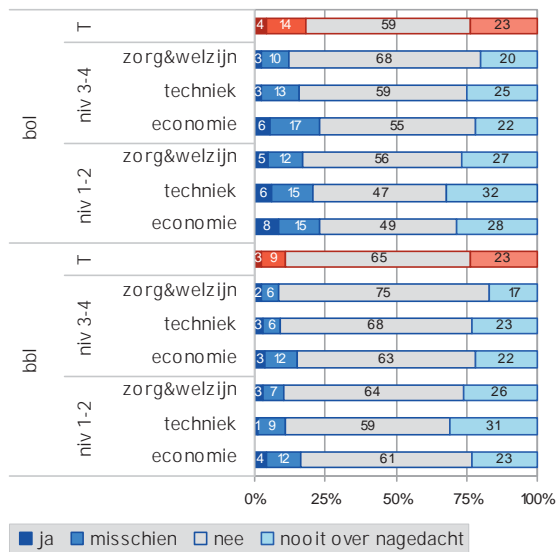
Figuur 70: Bestemming buitenlandverblijf naar etniciteit

Opvallend is het verschil tussen allochtonen en autochtonen voor wat betreft het kiezen van een bestemming (Figuur 70). Allochtonen kiezen weliswaar iets minder vaak voor een studie in het buitenland, maar als ze daar wel voor kiezen dan hebben zij vaker dan autochtonen een voorkeur voor een land buiten Europa. Een verklaring hiervoor kan natuurlijk zijn dat ze graag willen studeren in het land waar hun familie oorspronkelijk vandaan komt, al blijft dat slechts een mogelijke reden omdat niet naar het exacte land gevraagd is waar ze heen zouden willen.

Hele studie in het buitenland?

Naast een deel van de studie of stage in het buitenland volgen bestaat er natuurlijk ook de mogelijkheid om de hele studietijd in het buitenland door te brengen. Studenten is gevraagd of ze liever hun hele studie in het buitenland zouden hebben gevolgd. De animo daarvoor is niet bijster groot (Figuur 71). In alle sectoren bedraagt het percentage bbl-studenten dat graag de gehele studie in het buitenland had gevolgd slechts enkele procenten, in de bol is het enthousiasme iets hoger met percentages rond de 10 procent. Een kwart van de bol'ers en de helft van de bbl'ers heeft absoluut geen zin in een hele studie in het buitenland. Daar-

naast geven veel studenten aan simpelweg nog nooit te hebben nagedacht over de mogelijkheid de hele opleiding in het buitenland te volgen.

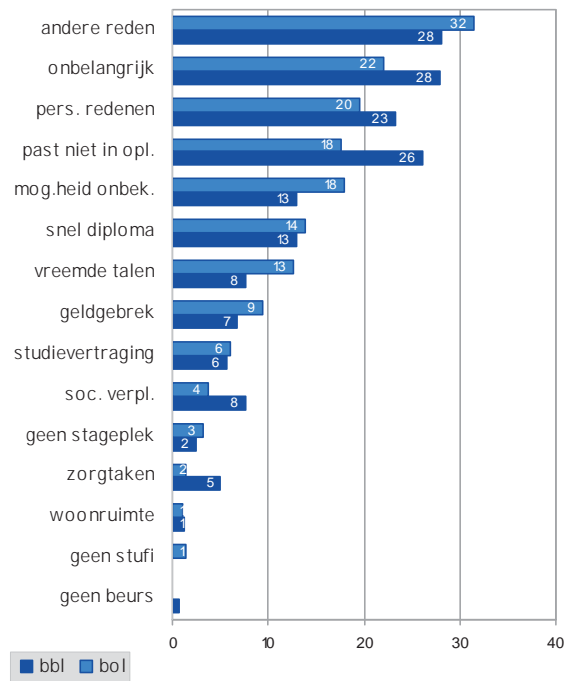

Figuur 71: Graag hele opleiding in het buitenland volgen

De studenten die wel graag naar het buitenland willen om een studie te volgen, blijven liever niet al te dicht bij huis (niet in tabel). Zo'n 6 procent zou graag een opleiding volgen in de grensstreek van Duitsland of België. De meeste studenten zouden kiezen voor een studie elders in Europa (48%) of zelfs buiten Europa (46%).

5.5 Niet naar het buitenland: redenen

We hebben gezien dat een aanzienlijk deel van de studenten het niet ziet zitten om naar het buitenland te gaan om te studeren of stage te lopen, laat staan hun hele opleiding in het buitenland te volgen. In het kader van de internationalisering van het onderwijs is het interessant om te weten waarom deze studenten niet naar het buitenland willen. Welke barrières zien zij?

Figuur 72: Redenen om niet naar het buitenland te gaan

In Figuur 72 zijn redenen weergegeven waarom studenten niet naar het buitenland willen. De studenten konden meerdere redenen aankruisen in de vragen-

lijst. Er worden zowel studiegerelateerde redenen gegeven als persoonlijke redenen.

Een belangrijke reden om niet naar het buitenland te gaan is dat buitenlandervaring als onbelangrijk beschouwd wordt voor de gevolgde studie (24%). Ook vindt zo'n 20 procent dat een stage of studie in het buitenland niet in het studieprogramma past. Voor bbl'ers geldt dit begrijpelijkerwijs nog meer dan voor bol'ers (26% vs. 18%). Het snel willen behalen van het diploma wordt als belemmering gezien om naar het buitenland te gaan (14%).

Naast deze studiegerelateerde redenen om in Nederland te blijven spelen voor veel mensen ook persoonlijke redenen een belangrijke rol (rond 20%). Sociale verplichtingen en zorgtaken spelen voor bbl'ers vaker een rol (zij het voor nog steeds een relatief kleine groep) dan voor bol'ers.

Opvallend is dat een vrij grote groep studenten (16%) aangeeft dat ze niet op de hoogte zijn van de mogelijkheden om in het buitenland te studeren. Hier ligt wellicht een rol voor uitgebreidere voorlichting.

5.6 Samenvatting

In de inleiding van dit hoofdstuk is een aantal vragen geformuleerd ten aanzien van de internationalisering in het mbo. Willen studenten in het mbo wel naar het buitenland of blijven zij ondanks alle initiatieven liever hun hele studie in Nederland volgen? En wat zijn de redenen om (niet) naar het buitenland te gaan? Duide-lijk is dat het mbo nog niet zover is als het hoger on-derwijs wat betreft internationalisering. Slechts 2 procent van de bbl'ers en 4 procent van de bol'ers volgt een deel van de opleiding in het buitenland of loopt er stage. Het aandeel van de studenten met bui-tenlandervaring is relatief het hoogst binnen de bol-opleidingen op niveau 3 of 4. Wil men de internationa-lisering van het mbo laten slagen, dan zal er veel geïn-vesteerd moeten worden om deze groepen te stimule-ren een studie of stage in het buitenland te gaan doen. Zo zal in de opbouw van het programma ook de moge-lijkheid gecreëerd moeten worden een deel van de studie in het buitenland te volgen. Daarnaast zal ook de voorlichting over studeren of stage lopen in het bui-tenland moeten verbeteren. Immers, als studenten niet bekend zijn met de mogelijkheden zullen ze er nooit aan beginnen.

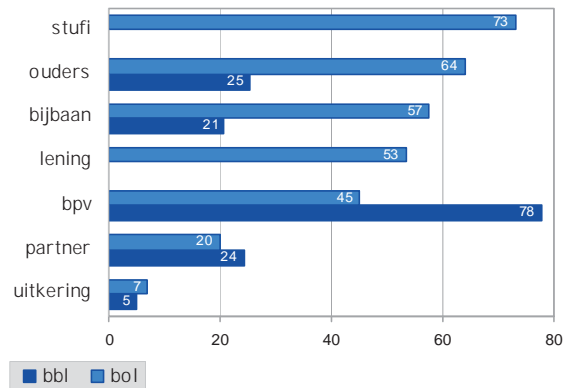
6 Financiën

6.1 Inleiding en vraagstelling

Enkele figuren in paragraaf 2.10 geven de totale inkomsten en uitgaven van mbo-studenten weer. In dit hoofdstuk gaan we kijken op basis van welke inkomstenbronnen en uitgavenposten deze totalen tot stand komen. Centrale vragen daarbij zijn waarom studenten werken naast hun studie en in hoeverre dit van invloed is op bijvoorbeeld hun studieresultaten. Er wordt extra aandacht besteed aan het verrichten van betaald werk door bol'ers van 18 jaar en ouder die studiefinanciering ontvangen.

6.2 Inkomsten

Allereerst bepalen we welke inkomsten studenten zoal hebben (Figuur 73). Waar ruim driekwart van de bbl'ers onder andere geld verdient met beroepspraktijkvorming (bpv), ontvangt bijna driekwart van de bol'ers studiefinanciering en heeft ruim de helft van hen een studielening. Vooral de percentages studenten die geld van hun ouders/verzorgers krijgen of een bijbaan hebben zijn in de bol veel hoger dan in de bbl. Het is ook opvallend dat ongeveer de helft van de bol'ers een stagevergoeding ontvangt.

Figuur 73: Inkomstenbronnen (%)

Verschillen tussen bbl'ers

Zoals gezegd verdienen de meeste bbl'ers in elk geval aan inkomsten uit bpv. In Tabel 47 is te zien dat deze vorm van inkomsten voor hen het belangrijkste is. Globaal gezien kan men zeggen dat bbl'ers in de sector Zorg & Welzijn, op een hoger niveau, ouder dan 20, uitwonend en met een goede financiële situatie van de ouders de hoogste inkomsten uit bpv hebben. Studenten in de bbl met een bijbaan ontvangen daar maandelijks gemiddeld ongeveer net zoveel salaris voor als bbl'ers met een bpv-vergoeding. De inkomsten via een uitkering liggen daar weer iets onder.

Tabel 47: Netto maandinkomsten bbl

	ouder(s)	partner	bpv	bijbaan	uitkering
Sector					
Economie	101*	67*	575*	613	466*
Techniek	63*	36*	648*	649	257*
Zorg & Welzijn	64*	117*	739*	609	619*
Niveau					
niveau 1 + 2	79	51	547*	620	437
niveau 3 + 4	73	86	739*	642	585
Geslacht					
man	75	52*	659	626	395*
vrouw	79	100*	668	639	619*
Leeftijd					
jonger dan 20	68	44	576*	538*	172*
20 en ouder	81	88	721*	717*	563*
Etniciteit					
autochtoon	71*	71	670	600*	447
allochtoon	130*	94	582	818*	639
Woonsituatie					
thuiswonend	72*	51*	640*	518*	306*
uitwonend	106*	127*	712*	917*	605*
Financiële situatie ouders					
(zeer) slecht	85	85	527*	687	416
redelijk	68	71	626*	573	454
(zeer) goed	85	58	808*	554	276
Totaal					
totaal	77	74	663	631	494

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Gemiddelden in € voor studenten met deze inkomsten, * significant $p < 0,05$.

Verschillen tussen bol'ers

Bol'ers met inkomsten uit bpv, een bijbaan, een uitkering, studiefinanciering of een lening verdienen daar per inkomstenbron gemiddeld tussen de €200 en €250 mee (Tabel 48). Net zoals bij de bbl'ers zijn de bedragen die ze van hun ouder(s)/verzorger(s) of partner ontvangen een stuk lager dan de rest van de mogelijke inkomsten. Voor bol'ers blijkt het vooral aantrekkelijk

om een stagevergoeding te ontvangen in de sector Techniek. Van de bol'ers met een bijbaan ontvangen studenten uit de sector Economie echter het meeste salaris.

Tabel 48: Netto maandinkomsten bol

	ouder(s)	partner	bpv	bijbaan	uitkering	SF	lening
Sector							
Economie	79*	68*	218*	238*	224	263*	248*
Techniek	71*	33*	273*	212*	254	209*	264*
Zorg & Welzijn	69*	51*	154*	191*	237	244*	244*
Niveau							
niveau 1 + 2	84*	67	208	217	307*	292*	220*
niveau 3 + 4	70*	50	211	212	216*	233*	258*
Geslacht							
man	72	37*	238*	238*	223	227*	259*
vrouw	74	59*	186*	191*	260	259*	241*
Leeftijd							
jonger dan 20	75	38*	206*	192*	169*	201*	243*
20 en ouder	79	74*	227*	274*	324*	287*	256*
Etniciteit							
autochtoon	67*	45*	212	204*	226*	202*	270*
allochtoon	102*	86*	203	262*	296*	371*	208*
Woonsituatie							
thuiswonend	72*	46*	209	207*	186*	211*	252
uitwonend	99*	100*	227	277*	531*	441*	242
Financiële situatie ouders							
(zeer) slecht	70*	46	213	220*	286*	326*	223*
redelijk	70*	53	200	203*	211*	234*	254*
(zeer) goed	78*	54	208	220*	206*	161*	300*
Totaal							
totaal	73	55	211	213	239	244	250

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Gemiddelden in € voor studenten met deze inkomsten, * significant $p < 0,05$.

Inkomsten naar opleidingsniveau ouders

Uit Tabel 49 blijkt dat studenten in de bbl van ouders met maximaal een lbo-diploma het minst vaak geld van hun ouders krijgen (12%) en studenten van ouders met maximaal een havo- of vwo-diploma het meest vaak (39%). Voor bol'ers geldt eerder dat een toename in het opleidingsniveau van hun ouders de kans vergroot dat zij geld van hen krijgen. Ook is te zien dat, zowel in de bbl als in de bol, naarmate het opleidingsniveau van de ouders toeneemt, studenten vaker geld krijgen van hun stage-/leerbedrijf. Hoe hoger het opleidingsniveau van hun ouders is, des te vaker hebben bol'ers een betaalde bijbaan en des te minder vaak hebben zij een studielening.

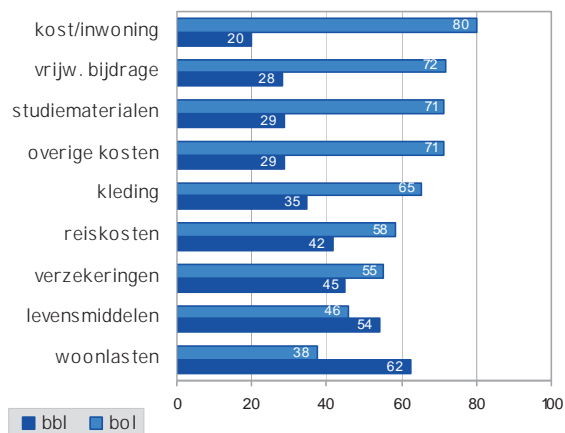
Tabel 49: Inkomstenbronnen, naar opleidingsniveau ouders

	ouders	partner	bpv	bijbaan	uitke- ring	SF	lening
bbl							
geen/po	31*	32	57*	28	10	-	-
lbo	12*	13	64*	15	5	-	-
mavo	29*	27	76*	21	3	-	-
mbo	25*	23	83*	18	3	-	-
havo/vwo	39*	28	80*	19	5	-	-
ho	24*	17	86*	26	6	-	-
bol							
geen/po	47*	17	35*	50*	13*	75	69*
lbo	55*	26	40*	52*	4*	74	66*
mavo	61*	21	45*	62*	6*	75	58*
mbo	66*	21	50*	62*	6*	71	52*
havo/vwo	71*	23	47*	61*	7*	71	45*
ho	73*	18	47*	61*	6*	73	40*

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Percentages, * significant $p < 0,05$.

6.3 Uitgaven

Op basis van de gegevens in Figuur 74 concluderen we aan de ene kant dat de uitgaven die de meeste bol'ers hebben (kost en inwoning) bij bbl'ers het minst vaak voorkomen (80 om 20%). Aan de andere kant hebben de meeste bbl'ers eigen woonlasten (62%), terwijl bol'ers hier het minst vaak zelf voor betalen (38%).

Figuur 74: Maandelijkse uitgaven die door studenten zelf betaald worden (%)

Verschillen tussen bbl'ers

De verschillende uitgavenposten zijn ondergebracht in drie overkoepelende soorten uitgaven. Het gaat hier om studiekosten (vrijwillige bijdrage voor school, studieboeken en studiematerialen en reiskosten), kosten om in het levensonderhoud te kunnen voorzien (levensmiddelen/eten, woonlasten (hypotheek, huur), verzekeringen (ook ziektekostenverzekering), kleding/schoenen/verzorging en kost en inwoning) en overige kosten (snoep, tussendoortjes, uitgaan, alcohol, drugs, sport, hobby's, brommer/auto).

Studenten in de bbl met bepaalde kosten geven het meeste geld uit aan het voorzien in hun levensonderhoud (Tabel 50). Bbl'ers uit de sector Zorg & Welzijn zijn hier meer geld aan kwijt dan studenten uit de andere sectoren. Via vergelijkingen in achtergrondkenmerken is te zien dat sommige groepen daar duidelijk meer geld aan uitgeven dan andere. Dit is het geval op de hogere niveaus, bij vrouwen, bij oudere studenten, bij allochtone studenten, bij uitwonende studenten en bij studenten met een slechte financiële situatie van de ouders.

Tabel 50: Maandelijks uitgaven bbl'ers, naar achtergrondkenmerken

	studie	levensonderhoud	overig
Sector			
Economie	67*	366*	102*
Techniek	55*	358*	122*
Zorg & Welzijn	44*	540*	89*
Niveau			
niveau 1 + 2	45*	333*	103*
niveau 3 + 4	63*	469*	111*
Geslacht			
man	58*	370*	120*
vrouw	49*	481*	86*
Leeftijd			
jonger dan 20	49*	185*	110
20 en ouder	60*	527*	107
Etniciteit			
autochtoon	53*	390*	111*
allochtoon	76*	580*	80*
Woonsituatie			
thuiswonend	57	198*	117*
uitwonend	52	767*	91*
Financiële situatie ouders			
(zeer) slecht	68	426*	112
redelijk	58	332*	109
(zeer) goed	58	310*	115
Totaal			
totaal	55	408	108

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Gemiddelden in € voor studenten met deze uitgaven, * significant $p < 0,05$.

Verschillen tussen bol'ers

De bedragen liggen over het algemeen lager dan bij de bbl'ers, maar ook bol'ers geven gemiddeld het meest uit aan zaken waarmee ze in hun levensonderhoud kunnen voorzien (Tabel 51). De verschillen naar achtergrondkenmerken zijn praktisch hetzelfde, alleen spenderen studenten bol in de sector Economie en op de lagere niveaus hier het meeste geld aan.

Tabel 51: Maandelijks uitgaven bol'ers, naar achtergrondkenmerken

	studie	levensonderhoud	overig
Sector			
Economie	46*	153*	68*
Techniek	39*	123*	77*
Zorg & Welzijn	38*	143*	59*
Niveau			
niveau 1 + 2	51*	153*	56*
niveau 3 + 4	39*	139*	69*
Geslacht			
man	42	136*	81*
vrouw	40	147*	54*
Leeftijd			
jonger dan 20	33*	105*	61*
20 en ouder	69*	245*	78*
Etniciteit			
autochtoon	30*	114*	70*
allochtoon	82*	244*	54*
Woonsituatie			
thuiswonend	37*	101*	67*
uitwonend	76*	489*	57*
Financiële situatie ouders			
(zeer) slecht	72*	215*	63*
redelijk	36*	120*	65*
(zeer) goed	24*	103*	74*
Totaal			
totaal	41	142	66

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Gemiddelden in € voor studenten met deze uitgaven, * significant $p < 0,05$.

Uitgaven naar opleidingsniveau ouders

In Tabel 52 is te zien dat het percentage bbl'ers met bepaalde uitgaven voor een aantal kostenposten daalt naarmate het opleidingsniveau van de ouders hoger is. Dit is zo bij de uitgaven aan levensmiddelen, woonlasten en verzekeringen. Voor de reiskosten geldt dit ook, behalve voor bbl'ers van ouders met een hdiploma.

Tabel 52: Maandelijks uitgaven die door bbl'ers zelf betaald worden, naar opleidingsniveau ouders

	geen/po	lbo	mavo	mbo	havo/vwo	ho
vrijwillige bijdrage	22	22	29	20	20	25
studiematerialen	38	35	37	34	28	38
reiskosten	67*	66*	61*	54*	50*	66*
levensmiddelen	59*	63*	55*	35*	41*	40*
woonlasten	55*	53*	47*	32*	37*	36*
verzekeringen	88*	92*	86*	82*	79*	78*
kleding	97	94	92	94	90	91
overige kosten	93	98	98	96	97	96
kost en inwoning	1	1	-	1	-	1

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Percentages, * significant $p < 0,05$.

Wederom komen de bevindingen in de bbl voor een groot deel overeen met die in de bol. Bij een toenemend opleidingsniveau van de ouders neemt het percentage studenten dat bepaalde kosten zelf betaalt af (Tabel 53). Deze verschillen komen duidelijk naar voren bij het betalen van de vrijwillige bijdrage voor school, studiematerialen, reiskosten, verzekeringen en kleding en wat minder duidelijk bij het betalen van levensmiddelen.

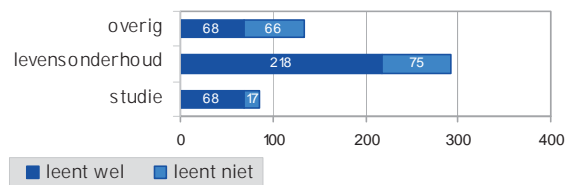
Tabel 53: Maandelijks uitgaven die door bol'ers zelf betaald worden, naar opleidingsniveau ouders

	geen/po	lbo	mavo	mbo	havo/vwo	ho
vrijwillige bijdrage	41*	30*	23*	21*	19*	17*
studiematerialen	63*	50*	31*	34*	25*	23*
reiskosten	49*	37*	23*	31*	31*	29*
levensmiddelen	28*	17*	12*	13*	13*	15*
woonlasten	19	13	8	8	8	8
verzekeringen	69*	54*	43*	40*	33*	25*
kleding	84*	70*	71*	65*	67*	64*
overige kosten	93	95	95	96	97	95
kost en inwoning	4	4	1	1	1	1

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Percentages, * significant $p < 0,05$.

Uitgaven naar leengedrag

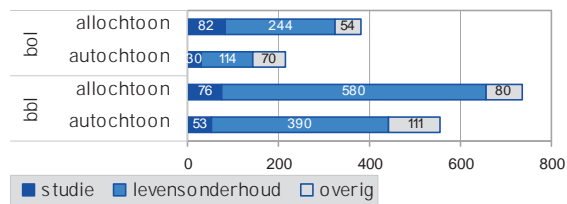
Aangezien alleen studenten in de bol in aanmerking kunnen komen voor een studielening via de IB-Groep worden bbl'ers in de volgende figuur buiten beschouwing gelaten. In Figuur 75 kunnen we zien dat bol'ers met een studielening meer geld uitgeven aan hun studie en hun levensonderhoud dan bol'ers zonder studielening. De uitgaven aan overige kosten zijn voor beide groepen ongeveer gelijk.

Figuur 75: Uitgaven naar leengedrag (€)

Uitgaven naar etniciteit

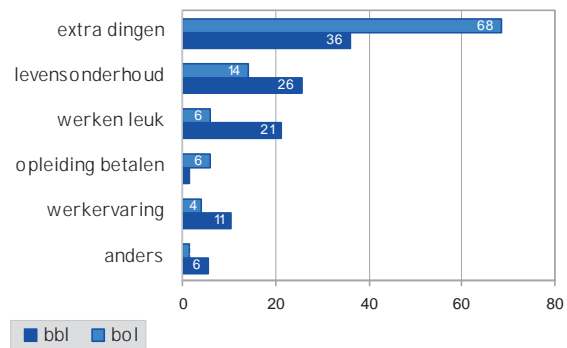
In vergelijking met autochtone studenten geven allochtone bol'ers en bbl'ers maandelijks meer geld uit aan hun studie en hun levensonderhoud en juist minder aan overige kosten. Zoals al eerder is gebleken zijn de uitgaven aan kosten om te voorzien in het levensonderhoud en de overige kosten bij bbl'ers hoger dan bij bol'ers.

Figuur 76: Uitgaven naar etniciteit (€)

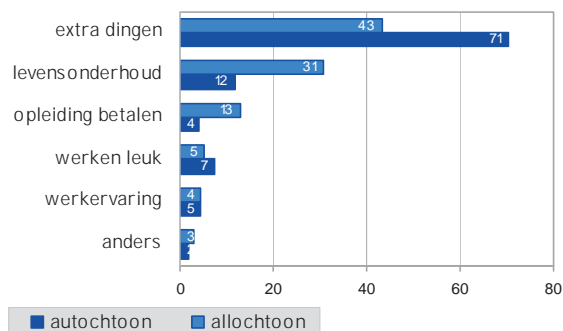
6.4 Redenen om te werken

Studenten geven verschillende redenen om te werken (Figuur 77).

Figuur 77: Redenen om te werken (%)

Voor bol-studenten is voor de meerderheid het zich kunnen veroorloven van 'extra dingen' de belangrijkste reden om naast de studie te werken. Dat geldt ook voor de bbl'ers, zij het dat dit voor een minder groot deel. De tweede meest genoemde reden voor bbl'ers (26%) is het levensonderhoud. Iets meer dan 20 procent van de bbl'ers en 6 procent van de bol'ers werkt omdat werken leuk is. En één op de tien bbl'ers doet het voor de werkervaring.

Figuur 78: Redenen om te werken naar etniciteit (%)

Figuur 78 laat zien dat redenen om te werken sterk verschillen tussen autochtonen en allochtonen. Allochtonen werken beduidend vaker om daar mee in hun levensonderhoud te voorzien, autochtonen relatief vaker om extra dingen te kunnen kopen. Bijna 15 procent van de allochtonen werkt om de opleiding te kunnen betalen, datzelfde geldt voor slechts 4 procent van de autochtonen.

Werken omdat het moet

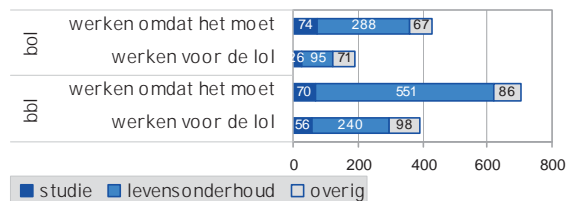
We hebben de redenen om te werken verdeeld in 'werken omdat het moet' en 'werken voor de lol'.

Onder 'werken omdat het moet' vallen de redenen:

- levensonderhoud
- opleiding betalen.

Werken 'voor de lol' omvat de redenen:

- extra dingen kunnen doen
- werken is leuk
- werkervaring op doen.

Figuur 79: Uitgaven naar motief om te werken (€)

De groep die werkt omdat het moet, geeft in zowel bol als bbl meer uit aan de posten studie, levensonderhoud en overig dan de groep die werkt omdat ze dat zelf willen (Figuur 79). Logischerwijs is met name het verschil in de uitgaven aan levensonderhoud groot: de groep die moet werken geeft hier gemiddeld dubbel zoveel geld aan uit.

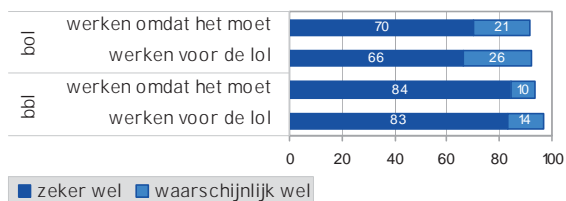
Figuur 80: Uren studie, vrije tijd en werk (gemiddelden per week)

Moeten werken voor het betalen van de opleiding of te voorzien in het levensonderhoud, gaat voor de bol'ers met name ten koste van de vrije tijd, bij bbl'ers vooral ten koste van de studie: bbl'ers die moeten werken, besteden gemiddeld 6 uur per week minder aan de studie (Figuur 80).

Figuur 81: Studieresultaten naar motief om te werken

Bij de bol'ers zien we nagenoeg geen verschil in studieresultaten tussen de groep die moet werken en de groep die niet per se hoeft te werken (Figuur 81). Bij de bbl'ers zijn de studenten die aangeven te moeten werken, licht positiever dan de studenten die niet uit noodzaak werken.

Figuur 82: Verwachting behalen diploma naar motief om te werken

De groep (zowel bol als bbl) die moet werken, is iets zekerder van het uiteindelijk behalen van het einddiploma dan de groep die werkt omdat ze dat willen (Figuur 82).

Figuur 83: Oordeel financiële situatie naar motief om te werken

Studenten die uit noodzaak moeten werken, oordelen logischerwijs beduidend negatiever over hun financiële situatie (Figuur 83).

Figuur 84: Onderbreken studie naar motief om te werken

Bol'ers die noodgedwongen betaald werken hebben naast hun studie hebben vaker hun studie tijdelijk onderbroken. Bij de bbl'ers zien we het tegengestelde: hier zijn het de bbl-studenten die ernaast werken om extra dingen te kunnen doen die juist vaker hun studie onderbraken.

Verschillen in samenhang

Aan het eind van deze subparagraaf bekijken we de verschillen tussen de groep die moet werken om in hun levensonderhoud te voorzien of om de studie te betalen, met de groep die werkt om extra dingen te kunnen doen. Met behulp van logistische regressie is te achterhalen welke kenmerken het meest dominant zijn. Tabel 54 laat de resultaten zien. Studenten die moeten werken zijn veelal ouder, van allochtone afkomst, zijn vaker uitwonend, hebben vaker ouders met een slechtere financiële situatie en studeren vaker in de bbl dan in de bol.

Tabel 54: Het profiel van studenten die MOETEN werken

Indicator	Exp(B)	Dominant profiel: studenten die MOETEN werken
leeftijd	2,26 **	vaker oudere studenten
etniciteit (allochtoon=1)	2,42 **	vaker allochtone studenten
woonsituatie (uitwonend=1)	6,37 **	vaker uitwonende studenten
financiële situatie ouders	0,38 **	vaker slechte(re) financiële situatie ouders
leerweg (bbl=1)	2,58 **	vaker bbl'ers
constant	0,04 **	

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Nagelkerke $R^2=0,31$; ** $p<0,01$.

6.5 18+ met studiefinanciering

Een speciale groep wanneer we kijken naar de financiën van mbo-studenten, is de groep bol-studenten van 18 jaar of ouder met studiefinanciering. In deze paragraaf nemen we deze groep extra onder de loep.

In Tabel 55 zijn wat kenmerken van de werkzaamheden van deze groep op een rij gezet. Gemiddeld heeft 57 procent naast de studie een baan, voor gemiddeld 12 uur per week en met een opbrengst van gemiddeld 235 euro per maand.

We zien daarin wel verschillen tussen studenten. Studenten Techniek in die groep 18-plussers met studiefinanciering werken het minst vaak naast de studie, Economiestudenten werken het meest aantal uren en verdienen ook het meest per maand aan hun bijbaan. Studenten op niveau 3 en 4 in deze groep 18-plussers werken het vaakst. Datzelfde geldt voor de mannelijke bol'ers, zij werken ook gemiddeld iets meer uur per week en houden daar ook beduidend meer aan over per maand. Verschil naar leeftijd is er niet in het percentage bol'ers dat werkt, wel werken de oudere studenten vaak iets meer per week en verdienen meer per maand. Autochtone 18+-bol'ers werken vaker dan allochtone, echter wel gemiddeld minder per week en met minder inkomsten per maand. Eenzelfde patroon zien we wanneer we kijken naar de woonsituatie: relatief meer thuiswonende bol'ers hebben een bijbaan, echter gemiddeld voor minder uur per week en met minder inkomsten per maand. De studenten uit deze specifieke groep van wie de ouders een (zeer) goede financiële situatie kennen, werken relatief vaker. En tot slot zien we ook een effect naar het soort lening. Het percentage dat werkt is het hoogst onder de groep bol'ers met zowel een basisbeurs als een rentedragende lening, zij werken echter gemiddeld het minst

aantal uren, maar verdienen wel weer het meeste aan hun bijbaan.

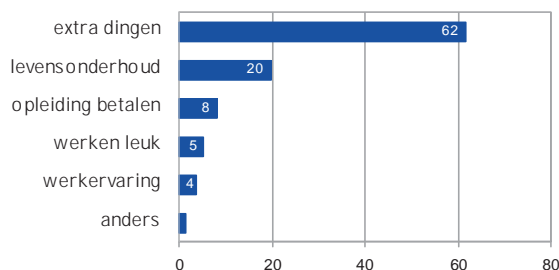
Tabel 55: Studenten bol naar werkzaamheden naast de studie

	werk naast studie	uren	inkomsten
Sector			
Economie	57*	13*	265*
Techniek	49*	11*	233*
Zorg & Welzijn	60*	11*	208*
Niveau			
niveau 1 + 2	44*	12	240
niveau 3 + 4	59*	12	235
Geslacht			
man	59*	12*	259*
vrouw	54*	11*	212*
Leeftijd			
jonger dan 20	58	11*	201*
20 en ouder	55	13*	272*
Etniciteit			
autochtoon	60*	12*	225*
allochtoon	46*	13*	281*
Woonsituatie			
thuiswonend	57*	12*	229*
uitwonend	52*	13*	282*
Financiële situatie ouders			
(zeer) slecht	52*	13	231
redelijk	58*	12	229
(zeer) goed	63*	12	246
Studiefinanciering			
alleen bb	59*	12*	220*
bb + rl	62*	11*	243*
bb + ab + rl	54*	12*	241*
Totaal			
totaal	57	12	235

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Percentage werkenden, gemiddeld aantal uren werk in de week en gemiddelde maandelijkse inkomsten uit werk. Studenten van 18 jaar en ouder met studiefinanciering; N=1878.

Redenen om te werken

In Figuur 85 zijn de belangrijkste redenen weergegeven van de werkende bol'ers van 18 jaar of ouder met studiefinanciering. Het blijkt dat ook zij, net als ook alle andere mbo'ers, werken om zich wat extra's te kunnen permitteren. Ongeveer een vijfde werkt om in het levensonderhoud te voorzien, 8 procent om de opleiding te kunnen betalen en rond 5 procent omdat werken leuk is of voor de werkervaring.

Figuur 85: Redenen om te werken voor bol'ers van 18 jaar en ouder met studiefinanciering (%)

Verschillen in samenhang

In Tabel 56 is het profiel van de bol'ers van 18 jaar en ouder met studiefinanciering die moeten werken afgezet tegen de groep die werkt om zich wat extra's te gunnen. De groep die moet werken, blijkt vooral te bestaan uit allochtone studenten, die niet meer thuis wonen en met een vaak slechtere financiële situatie van de ouders en vaker met meer dan alleen de basisbeurs bij de IB-Groep.

Tabel 56: Het profiel van studenten bol van 18 jaar en ouder met studiefinanciering die MOETEN werken

Indicator	Exp(B)	Dominant profiel: studenten die MOETEN werken
etniciteit (allochtoon=1)	2,05 **	vaker allochtone studenten
woonsituatie (uitwonend=1)	7,59 **	vaker uitwonende studenten
financiële situatie ouders	0,36 **	vaker slechte(re) financiële situatie ouders
studiefinanciering (basisbeurs plus aanvullende beurs en/of lening=1)	1,45 **	vaker studenten met meer dan alleen een basisbeurs
constant	1,37 **	

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Nagelkerke $R^2=0,29$; ** $p<0,01$.

6.6 Samenvatting

In dit hoofdstuk is gekeken naar de financiële situatie van de mbo-studenten. We vatten de belangrijkste bevindingen kort samen.

Inkomsten

- Bbl'ers hebben hun leerwerkplek als belangrijkste inkomstenbron.
- Voor bol'ers is de studiefinanciering voor de meeste de belangrijkste bron van inkomsten.

Uitgaven

- Voor bbl'ers bestaat de topdrie van uitgavenposten uit: woonlasten, levensmiddelen en verzekeringen.
- Voor bol'ers is dat: kost en inwoning, vrijwillige bijdrage en studiemateriaal.
- Leners besteden meer geld aan studiekosten en levensonderhoud dan niet-leners.

Redenen om te werken

- Voor bol'ers is het zich kunnen permitteren van extra zaken met stip de belangrijkste reden om te werken.
- Voor bbl'ers geldt dat ook, zij het dat onder de bbl-studenten ook het kunnen voorzien in het levensonderhoud en het gewoon leuk vinden om te werken eveneens relatief vaak genoemd werden.
- De groep studenten die moet werken, bestaat uit oudere studenten, vaak van allochtone afkomst, uitwonend en met ouders wiens financiële situatie ze als slecht beoordelen.

18+ met studiefinanciering

- Zo'n 60 procent van de bol-studenten met studiefinanciering werkt naast de studie.
- Gemiddeld werken deze studenten 12 uur per week.
- Gemiddeld levert dat 235 euro per maand extra op.

7 VSV'ers uit het mbo

7.1 Inleiding en vraagstelling

In de monitor is dit jaar voor het eerst aandacht besteed aan de groep ex-studenten jonger dan 23 jaar die het mbo zonder startkwalificatie (minimaal havo of mbo niveau 2) hebben verlaten. Wij spreken van voortijdig schoolverlaters (VSV'ers) uit het mbo. Die groep kan niet zonder meer gelijk gesteld worden aan de totale groep VSV'ers. Daaronder worden immers ook jongeren zonder startkwalificatie begrepen die niet toekomen aan inschrijving in een mbo-opleiding, omdat ze überhaupt de overgang naar het mbo niet maken of in deze overgang blijven steken. VSV'ers uit het mbo zijn echter wel verreweg de grootste groep onder alle VSV'ers.

In totaal vulden ruim 5.900 VSV'ers de uitvalvragenlijst in, waarvan bijna 1.400 VSV'ers die in het mbo het laatst een bbl-opleiding hebben gevolgd (de ex-bbl'ers) en ruim 4.500 die het laatst een bol-opleiding hebben gevolgd (de ex-bol'ers). Dit hoofdstuk is geheel gewijd aan deze groep VSV'ers uit het mbo. Daarmee wordt – voorzover ons bekend – voor het eerst in Nederland een breed, redelijk representatief beeld gegeven van VSV'ers uit het mbo, achtergronden van hun voortijdig schoolverlaten en hun huidige situatie.

Eerst wordt het profiel van de VSV'ers beschreven (paragraaf 7.2). Vervolgens wordt ingegaan op redenen

die VSV'ers hadden om met een opleiding in het mbo te stoppen, toegespitst op de voor hen doorslaggevende reden (paragraaf 7.3). In paragraaf 7.4 wordt de top-drie van meest genoemde redenen verder geconcretiseerd, en in paragraaf 7.5 de minder vaak genoemde redenen. Paragraaf 7.6 gaat apart in op degenen die vooraf niet de bedoeling hadden om hun mbo-opleiding met een (volwaardig) diploma af te ronden. In paragraaf 7.7 wordt aandacht besteed aan inspanningen die de VSV'ers ervaren hebben om hun voortijdig schoolverlaten tegen te gaan. Paragraaf 7.8 ten slotte geeft een beeld van de situatie waarin de VSV'ers zich momenteel bevinden. Het hoofdstuk besluit met een samenvatting (paragraaf 7.9).

7.2 Profiel van de VSV'ers

Wie zijn precies de VSV'ers uit het mbo? Eerst wordt daarvan een beeld gegeven door hen te karakteriseren naar enkele achtergrondkenmerken. Vervolgens wordt hun profiel vergeleken met dat van huidige mbo-studenten.

Achtergrondkenmerken van VSV'ers

Wat hun opleidingsachtergrond in het mbo betreft ziet de VSV-populatie er als volgt uit:

- 43 Procent is afkomstig uit de sector Economie, 29 procent uit de sector Techniek en 28 procent volgde voor het laatst een opleiding Zorg & Welzijn.
- Iets meer dan 40 procent volgde voor het stoppen een opleiding op niveau 2, 25 procent op niveau 4, 19 procent op niveau 3 en 15 procent op niveau 1.

Wat persoonskenmerken betreft bestaat de groep VSV'ers:

- voor 58 procent uit mannen en voor 42 procent uit vrouwen;
- voor 20 procent uit jongeren tot en met 17 jaar en voor 80 procent uit jongeren van 18 jaar en ouder;
- voor 74 procent uit autochtonen mannen en voor 26 procent uit allochtonen.

Wat sociaaleconomische achtergrond betreft:

- heeft 43 procent van de VSV'ers ouders met ten hoogste vmbo als hoogste opleidingsniveau; 24 procent van de ouders heeft een voltooide opleiding op hbo- of wo-niveau;
- zegt eenderde (32%) van de VSV'ers dat de financiële situatie van hun ouders slecht of zeer slecht is en 29 procent dat die goed of zeer goed is.

Verschillen tussen VSV'ers en studenten

Zijn er aantoonbare verschillen te vinden tussen mbo-studenten en VSV'ers uit het mbo? Om dat te kunnen bepalen, kijken we eerst naar de opleidingskenmerken van beide groepen (Tabel 57). Het percentage bol'ers is bij de VSV'ers net wat hoger en het percentage bbl'ers iets lager dan bij de studenten. De meeste VSV'ers volgden een opleiding op niveau 2 (42%) en in de sector Economie (43%), terwijl huidige studenten veelal een opleiding volgen op niveau 4 (45%) en in de sectoren Zorg & Welzijn (36%) en Economie (35%). De vooropleiding van VSV'ers blijkt vaak lager te zijn dan van studerende mbo'ers.

Tabel 57: Studenten en VSV'ers naar opleidingskenmerken

	studenten	VSV'ers
Leerweg		
bbl	27	23
bol-vt	73	77
Niveau		
niveau 1	4	15
niveau 2	25	42
niveau 3	26	19
niveau 4	45	25
Sector		
Economie	35	43
Techniek	29	29
Zorg & welzijn	36	28
Vooropleiding		
geen/po	4	6
lbo/vmbo-b	51	66
vmbo-t	23	19
mbo	12	10
havo/vwo	10	0

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages. Alle verschillen zijn significant.

In Tabel 58 zijn vervolgens de verschillen in persoonskenmerken te zien. Kort gezegd zijn VSV'ers in vergelijking met mbo-studenten gemiddeld wat jonger, vaker van het mannelijke geslacht, vaker van allochtone afkomst en vaker gehandicapt.

Tabel 58: Studenten en VSV'ers naar persoonskenmerken

	studenten	VSV'ers
Leeftijd		
gem. leeftijd	21,1*	18,8*
Geslacht		
man	52*	58*
vrouw	48*	42*
Etniciteit		
autochtoon	81*	74*
allochtoon	19*	26*
Handicap/beperking		
geen handicap	78*	70*
wel handicap	22*	30*
Woonsituatie		
thuiswonend	80	80
uitwonend	20	20
Ouderschap		
geen kind(eren)	92	94
met kind(eren)	8	6

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Gemiddelde leeftijd en kolompercentages, * significant $p < 0,05$.

Tabel 59: Studenten en VSV'ers naar kenmerken ouders

	studenten	VSV'ers
Financiële gezinssituatie		
(zeer) slecht	21	32
redelijk	47	39
(zeer) goed	32	29
Opleidingsniveau ouders		
geen/po	8	11
lbo/lbo/ivbo/vbo	6	8
mavo/mulo/ulo	24	23
mbo/kmbo/leerlingwezen	26	23
havo/mms/hbs/vwo	11	10
ho	25	23
Beroepsniveau ouders		
laag	26	32
middelbaar	55	52
hoog	19	16

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Kolompercentages. Alle verschillen zijn significant.

In Tabel 59 is de sociaaleconomische achtergrond van VSV'ers en studenten weergegeven. De financiële gezinssituatie wordt door VSV'ers als slechter ervaren dan door studenten. Evenals het opleidingsniveau is het beroepsniveau van de ouder(s) van VSV'ers iets lager dan dat van de ouder(s) van de huidige mbo'ers.

Tabel 60: Het profiel van de VSV'er

Indicator	Exp (B)	Dominant profiel: VSV (versus student)
geslacht	0,76**	vaker man
handicap	1,52**	vaker gehandicapt
woonsituatie	1,28**	vaker uitwonend
financiële situatie ouders	0,88**	ouders slechtere financiële situatie
opleidingsniveau ouders	0,96**	ouders lager opgeleid
Economie (Zorg & Welzijn=referentie)	1,32**	vaker uit de sector Economie
Constant	0,83**	

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. ** significant $p < 0,01$; Nagelkerke $R^2 = 0,04$.

Met behulp van logistische regressie hebben we bekeken in hoeverre de opleidingskenmerken, de persoonskenmerken en kenmerken van de ouder(s) samenhang vertonen met het voortijdig schoolverlaten (Tabel 60). Welke kenmerken onderscheiden de VSV'ers van de studenten? In het model hebben we gelijktijdig een aantal kenmerken ingevoerd: leerweg, sector, geslacht, leeftijd, etniciteit, handicap/beperking, woonsituatie, ouderschap, financiële gezinssituatie, opleidingsniveau ouder(s) en beroepsniveau ouder(s). Wanneer een kenmerk geen significant verschil oplevert, wordt dit niet in het model opgenomen. Zodoende houden we een lijst met onderscheidende kenmerken over. Voor alle in het uiteindelijke model opgenomen kenmerken is de specifieke invloed weergegeven. Het effect van ieder kenmerk is gecontroleerd voor dat van alle andere.

Op basis van de logistische regressie kunnen we stellen dat VSV'ers ten opzichte van studenten vaker van het mannelijk geslacht zijn, vaker te kampen hebben met een beperking of chronische ziekte, vaker uitwendend zijn, vaker de financiële situatie van hun ouders als slecht omschrijven, vaker lager opgeleide ouders hebben en relatief vaak uit de sector Economie afkomstig zijn.

7.3 Redenen om te stoppen

In het onderzoek is aan de VSV'ers gevraagd waarom zij met hun – laatst gevolgde – mbo-opleiding zijn gestopt. Aan hen is een achttal mogelijke redenen voorgesteld die daarbij een rol gespeeld zouden kunnen hebben. Omdat bekend is dat nogal eens een complex van verschillende redenen een rol speelt, is aan de respondenten eerst de mogelijkheid geboden om meerdere redenen aan te kruisen. Tabel 61 laat het aantal keren zien dat de redenen genoemd zijn, apart voor ex-bbl'ers en ex-bol'ers.

Tabel 61: Redenen om met een opleiding in het mbo te stoppen

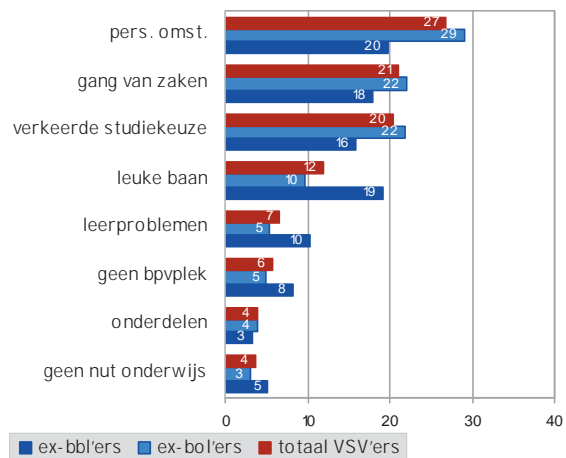
	ex-bbl'ers	ex-bol'ers	totaal VSV'ers
persoonlijke omstandigheden	29	40	37
gang van zaken op school/opleiding	30	37	36
verkeerde studiekeuze	25	36	33
een leuke baan	25	13	16
problemen met het leren	19	13	14
geen passende stageplaats	14	12	12
voóraf duidelijk alleen bepaalde onderdelen	7	9	9
verder onderwijs geen nut	12	7	8
totaal	161	168	167

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Percentages (N = 6341). Meerdere antwoorden mogelijk.

Voor beleid en praktijk gericht op het tegengaan van voortijdige uitval is van belang dat het vaak niet één reden is die voor VSV'ers aanleiding is om te stoppen. Dat laat ook de sommatie van de percentages in de tabel tot 167 procent zien: gemiddeld noemen de VSV'ers ruim anderhalve reden.

Doorslaggevende redenen

Hoewel het vaak om een combinatie van redenen gaat, is het ook van belang zicht te hebben op redenen die in het 'voortijdig uitvalproces' bij betrokkenen het zwaarst gewogen hebben. Aan de respondenten is daarom eveneens gevraagd welke van voornoemde redenen voor hen doorslaggevend is geweest om te stoppen met een opleiding in het mbo. Figuur 86 laat zien hoe ex-bbl'ers en ex-bol'ers daarop geantwoord hebben.

Figuur 86: Doorslaggevende redenen om te stoppen met een opleiding in het mbo

De volgorde in de frequentie waarmee redenen doorslaggevend worden genoemd, blijft hetzelfde als de volgorde in Tabel 61. De top-drie wordt gevormd door: persoonlijke omstandigheden (27%), ongenoegen met de gang van zaken op school (21%) en een verkeerde studiekeuze (20%). Het minst vaak worden genoemd: het niet zien van het nut om verder onderwijs te volgen, en omdat vóóraf duidelijk was dat men alleen bepaalde onderdelen van de opleiding wilde volgen. Opvallend zijn binnen de groep VSV'ers de verschillen tussen ex-bbl'ers en ex-bol'ers. Bij ex-bbl'ers is het kunnen krijgen van een leuke baan relatief vaker de doorslaggevende reden om voortijdig te stoppen met de opleiding, bij bol'ers gaat het relatief vaker om persoonlijke omstandigheden, om een verkeerde studiekeuze of om de gang van zaken op de opleiding.

Wie noemen welke reden doorslaggevend?

Wie zijn het precies die de verschillende redenen noemen als doorslaggevend, wat is hun achtergrond? Achtereenvolgens komen aan de orde: de opleidingsachtergrond in het mbo (Tabel 62), persoonskenmerken (Tabel 63) en de sociaaleconomische achtergrond (Tabel 64).

Tabel 62: Doorslaggevende redenen naar opleidingsachtergrond in mbo

	persoonlijke omstandigheden	gang van zaken school	verkeerde studiekeuze	leuke baan	problemen met het leren	geen (passende) stageplaats	alleen bepaalde onderdelen	verder onderwijs geen nut
Sector laatst gevolgde mbo-opleiding								
Economie	24	n.s.	23	13	5	n.s.	3	4
Techniek	24	n.s.	17	15	9	n.s.	4	5
Zorg & Welzijn	34	n.s.	20	7	7	n.s.	5	2
Niveau laatst gevolgde mbo-opleiding								
niveau 1	33	15	14	15	9	6	4	4
niveau 2	27	18	18	14	8	8	3	5
niveau 3	23	25	24	10	6	4	4	3
niveau 4	25	27	26	8	4	3	5	2
Periode in mbo								
< 6 maanden	n.s.	n.s.	27	7	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
6 - 11 maanden	n.s.	n.s.	23	8	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
12 - 17 maanden	n.s.	n.s.	23	12	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
>= 18 maanden	n.s.	n.s.	19	14	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Alle verschillen zijn significant, tenzij anders vermeld.

Tabel 63: Doorslaggevende redenen naar persoonskenmerken

	persoonlijke omstandigheden	gang van zaken school	verkeerde studiekeuze	leuke baan	problemen met het leren	geen (passende) stageplaats	alleen bepaalde onderdelen	verder onderwijs geen nut
Geslacht								
man	22	22	n.s.	14	n.s.	n.s.	3	5
vrouw	33	19	n.s.	9	n.s.	n.s.	4	2
Leeftijd								
15-17	22	n.s.	25	14	4	n.s.	6	n.s.
18-23	28	n.s.	19	11	7	n.s.	3	n.s.
Etniciteit								
autochtoon	23	23	21	13	7	5	n.s.	n.s.
allochtoon	38	16	18	8	4	7	n.s.	n.s.
Handicap								
geen handicap	n.s.	21	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
wel handicap	n.s.	28	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
Woonsituatie								
thuiswonend	23	22	22	12	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
uitwonend	45	18	13	19	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Alle verschillen zijn significant, tenzij anders vermeld.

Tabel 64: Doorslaggevende redenen naar sociaal-economische achtergrond

	persoonlijke omstandigheden	gang van zaken school	verkeerde studiekeuze	leuke baan	problemen met het leren	geen (passende) stageplaats	alleen bepaalde onderdelen	verder onderwijs geen nut
Opleidingsniveau ouders								
geen/po	35	14	17	10	n.s.	n.s.	4	5
ibo/lbo/ivbo/vbo/mavo/mulo/ulo	26	21	21	13	n.s.	n.s.	3	4
havo/mms/hbs/vwo	23	23	21	13	n.s.	n.s.	5	3
mbo/kmbo/leerlingwezen	23	23	22	13	n.s.	n.s.	5	2
hbo/wo	23	26	25	9	n.s.	n.s.	2	3
Financiële situatie ouders								
slecht	34	21	18	9	n.s.	7	3	n.s.
redelijk	24	19	24	12	n.s.	5	5	n.s.
goed	20	25	23	14	n.s.	5	3	n.s.

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Alle verschillen zijn significant, tenzij anders vermeld.

Hoewel er niet vaak sprake is van erg sterke verbanden springt er een aantal duidelijk uit, die ook significant zijn. Een eerste beeld laat de volgende hoofdlijnen zien. We beperken ons daarbij tot de top-drie van meest genoemde doorslaggevende redenen.

Persoonlijke omstandigheden als doorslaggevende reden hangt samen met geslacht, met etniciteit, met de financiële situatie van ouders en met het uit- of thuiswonend zijn. Persoonlijke omstandigheden worden relatief vaak als doorslaggevende reden genoemd door (gemiddelde is 27%):

- vrouwelijke VSV'ers: 34 procent versus 22 procent mannen;
- allochtone VSV'ers: 38 procent versus 23 procent autochtonen;
- VSV'ers afkomstig uit de sector Zorg & Welzijn: 33 procent versus 24 procent uit de sector Techniek en 24 procent uit de sector Economie;
- VSV'ers afkomstig uit niveau 1: 33 procent versus 27 procent uit niveau 2, 23 procent uit niveau 3 en 25 procent uit niveau 4;
- VSV'ers met ouders in een slechte financiële situatie: 34 procent versus 20 procent in een goede financiële situatie;
- VSV'ers met ouders zonder enig diploma van het vo: 35 procent versus 23 procent havo of hoger;
- uitwonende VSV'ers: 45 procent versus 23 procent thuiswonend.

De reden moeite met de gang van zaken op school/de opleiding hangt samen met het niveau van de laatst gevolgde mbo-opleiding. Moeite met de gang van zaken op school / de opleiding wordt relatief vaak als doorslaggevende reden genoemd door (gemiddelde is 21%):

- VSV'ers afkomstig van niveau 4: 27 procent versus 15 procent niveau 1 en 18 procent niveau 2;
- thuiswonende VSV'ers: 22 procent versus 18 procent uitwonend;
- autochtone VSV'ers: 23 procent versus 16 procent allochtonen;

- VSV'ers met ouders in een goede financiële situatie: 25 procent versus 21 procent met ouders in een slechte financiële situatie;
- VSV'ers met ouders op HO-niveau: 26 procent versus 14 procent met ouders zonder enig diploma van vo.

Een verkeerde studiekeuze als doorslaggevende reden hangt samen met leeftijd, met het niveau van de laatst gevolgde mbo-opleiding en met thuis- of uitwonend zijn. Een verkeerde studiekeuze wordt relatief vaak als doorslaggevende reden genoemd door (gemiddelde is 20%):

- VSV'ers tussen 15 en 17 jaar oud: 25 procent versus 19 procent van de VSV'ers tussen 18 en 23 jaar oud;
- VSV'ers afkomstig van niveau 4: 26 procent versus 14 procent van niveau 1, 18 procent van niveau 2 en 24 procent van niveau 3;
- VSV'ers afkomstig uit de sector Economie: 23 procent versus 17 procent uit de Techniek en 20 procent uit Zorg & Welzijn.
- thuiswonende VSV'ers: 22 procent versus 13 procent uitwonende.

7.4 De top-drie van uitvalsredenen

Voor gericht beleid is het van belang om de genoemde redenen meer concreet in beeld te hebben. In het onderzoek is daarom per categorie van uitvalsredenen nader ingezoomd op aspecten die daarbij aan de orde zijn. Te beginnen bij de top-drie wordt in het navolgende ingegaan op elk van de uitvalsredenen.

Doorslaggevende reden: persoonlijke omstandigheden

Persoonlijke omstandigheden zijn door ruim een kwart van de respondenten opgevoerd als meest doorslaggevende reden om met een opleiding in het mbo te stoppen. Tabel 65 laat zien om welke persoonlijke omstandigheden het dan gaat. Betrokkenen konden meer dan één aspect noemen.

Tabel 65: Persoonlijke omstandigheden

	ex-bbl'ers	ex-bol'ers	totaal VSV'ers
persoonlijke problemen	61	55	56
problemen in directe omgeving	44	57	55
financiële problemen	25	29	28
zorgtaken	12	16	16
praktische problemen	6	9	8
beheersing Nederlandse taal	3	2	2
vrienden stopten ook	2	2	2

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Percentages (N = 1440).

Als persoonlijke omstandigheden de doorslaggevende reden waren om te stoppen, blijken die het vaakst te liggen in de sfeer van echt persoonlijke problemen (ziekte, verslaving, relatieproblemen, gedragsproblemen) en/of problemen in de directe omgeving (de thuissituatie): beide ruim meer dan de helft. Opvallend is dat financiële problemen (ruim een kwart) bij de persoonlijke omstandigheden de derde plaats innemen. Relatief gezien zijn problemen in hun directe omgeving voor ex-bol'ers vaker de reden om te stoppen dan voor ex-bbl'ers. Voor de ex-bol'ers spreidt dit zich ongeveer in even sterke mate over alle groepen, iets sterker bij de uitwonenden onder hen dan bij de thuiswonenden. Voor de ex-bbl'ers blijken er grote verschillen tussen groepen.

Doorslaggevende reden: gang van zaken op school

De gang van zaken op school/de opleiding is voor ruim een vijfde van de VSV'ers de doorslaggevende reden om met de opleiding in het mbo te stoppen. Tabel 66 laat zien wat daarbij met name een rol speelde.

Tabel 66: Gang van zaken op school/opleiding

	ex-bbl'ers	ex-bol'ers	totaal VSV'ers
docenten vielen tegen	76	81	80
organisatie op school	60	72	70
onduidelijk wat verwacht werd	57	61	60
inhoud van de opleiding	49	53	52
te weinig begeleiding op stage	59	46	49
sfeer op school	47	49	49
onvoldoende beoordeeld op individuele prestaties	44	45	45
te weinig vrijheid op school	27	30	29
stage beviel niet	18	23	22
te veel in projectgroepen	7	23	20
mogelijkheden overstappen andere studie	17	20	20
te veel klassikaal les	14	11	11

© Studentenmonitor M*BO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Percentages (N=1273).

Het blijkt dat in ruim driekwart van de gevallen docenten tegenvielen, in ruim tweederde van de gevallen liet de organisatie op school die te wensen over, en in zo'n 60 procent was onduidelijk wat er van de mbo-student verwacht werd. Dit vormt de top-drie. Qua frequentie wordt deze top-drie overigens op de voet gevolgd wordt door een subtop-vier: een negatieve waardering van de inhoud van de opleiding, van de begeleiding door docenten op de stage, de sfeer op school en/of van (te weinig) op eigen individuele prestaties beoordeeld worden (alle om en nabij 50%).

Voor de betreffende respondenten gaat het al met al vaker om de kwaliteit, inhoud en/of organisatie van de opleiding, dan om de leervorm waarmee ze te maken hebben gekregen: te veel klassikaal lesgeven, te veel in projectgroepen werken, de stage en te weinig vrijheid op school worden aanzienlijk minder genoemd.

Dat de organisatie op school te wensen overliet wordt vaker door ex-bol'ers dan door ex-bbl'ers genoemd. Ex-bbl'ers noemen vaker dat zij door docenten te weinig op de stage/werkplek begeleid werden.

Doorslaggevende redenen: verkeerde studiekeuze

Bijna 20 procent noemt een verkeerde studiekeuze als doorslaggevende reden om te stoppen met een opleiding in het mbo. Tabel 67 geeft aan waar 'm dat dan volgens de betreffende respondenten in zat.

Tabel 67: Verkeerde studiekeuze

	ex-bbl'ers	ex-bol'ers	totaal VSV'ers
opleiding paste niet bij latere beroep	80	75	76
opleiding sluit niet aan bij talenten	57	69	67
manier van lesgeven	34	41	40
onvoldoende vóóraf georiënteerd	33	41	40
geen goede informatie van school over de opleiding	14	29	26

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Percentages (N=1196).

In het geval dat een verkeerde studiekeuze doorslaggevend is geweest voor het voortijdig verlaten van een opleiding in het mbo, wordt het vaakst gewezen op het gegeven dat de opleiding niet paste bij wat men later wilde worden (76%) en/of dat de opleiding niet aansloot bij iemands talenten en interesses (67%). Kennelijk gaat het vooral om de inhoudelijke keuze voor een richting of beroep. Opvallend is dat niet meer dan 27 procent de school blameert voor de verkeerde keu-

ze, omdat ze vóóraf geen goede informatie gegeven zou hebben over de opleiding.

Tussen ex-bbl'ers en ex-bol'ers zijn enige verschillen waarneembaar: ex-bol'ers vinden vaker dan ex-bbl'ers dat de school vóóraf geen goede informatie heeft gegeven over de opleiding, dat zij zich vooraf onvoldoende hebben georiënteerd, dat de opleiding niet aansloot bij hun talenten en dat de manier van lesgeven niet aansloot.

7.5 Andere uitvalsredenen

Minder vaak genoemde uitvalsredenen zijn: een leuke baan, problemen met het leren, geen passende stageplaats en het nut ervan niet zien om verder onderwijs te volgen. In deze paragraaf gaan we ook op deze vier redenen nader in. Als vóóraf duidelijk was dat men alleen bepaalde onderdelen van de opleiding wilde volgen, is een heel eigen categorie aan de orde. Het gaat hier om maatwerktrajecten, die apart worden behandeld in paragraaf 7.6.

Doorslaggevende redenen: een leuke baan

Het kunnen krijgen van een leuke baan wordt wat minder vaak genoemd als doorslaggevende reden dan de boven behandelde top-drie, maar het aandeel ervan is toch nog 12 procent, bij ex-bbl'ers 19 procent en bij ex-bol'ers 10 procent. Hoe moet dit antwoord geïnterpreteerd worden, in hoeverre is er sprake van 'groenpluk' waarop in discussies over VSV nogal eens gewezen wordt? Tabel 68 geeft een indruk hoe betrokkenen dit zelf ervaren. De tabel maakt duidelijk dat als een leuke baan doorslaggevend is om te stoppen met de opleiding in het mbo, dat komt door een onverholven voorkeur van betrokkenen voor een baan boven de school.

Werken vinden ze leuker dan naar school gaan, geld verdienen vinden ze belangrijk, en volgens betrokkenen zijn er ook in een baan voldoende mogelijkheden om je te ontwikkelen. Zo'n driekwart van de betreffende respondenten wijst op dit 'cluster' van aspecten. Bijna de helft zegt steeds al rond gekeken te hebben of er een leuke baan te vinden was.

Tabel 68: Een leuke baan

	ex-bbl'ers	ex-bol'ers	totaal VSV'ers
ook in baan voldoende ontwikkelingsmogelijkheden	84	85	85
geld verdienen belangrijk	79	73	75
werken leuker dan naar school gaan	78	69	72
al langer op zoek naar leuke baan	44	46	46
baan niet met een opleiding te combineren	31	33	33
door ander bedrijf gevraagd	36	30	32
door stagebedrijf gevraagd	28	26	27
stagebedrijf onvoldoende begeleidingstijd	6	4	5

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Percentages (N=744).

'Groenpluk' – waarschijnlijk ook sterk conjunctureel bepaald – lijkt voor deze groep mee te vallen. 28 Procent geeft aan dat het bedrijf waar zij stage liepen hen aanbod om daar te komen werken. Opvallend is dat ruim 30 procent (ook) de ervaring heeft dat een ánder bedrijf hen heeft gevraagd om daar te komen werken. Kennelijk treft niet alleen het leerbedrijf/de stagebieder blaam voor 'groenpluk'.

Hoewel er toch grote verschillen zijn tussen bbl en bol qua rechts- en opleidingspositie, signaleren we op dit punt geen significante verschillen tussen ex-bbl'ers en ex-bol'ers.

Doorslaggevende reden: problemen met het leren

Problemen met het leren wordt door 7 procent van de

VSV'ers doorslaggevend genoemd als reden om met de opleiding in het mbo te stoppen. Als dit wél het geval is, waarop spitsen die leerproblemen zich dan toe?

Tabel 69: Problemen met het leren

	ex-bbl'ers	ex-bol'ers	totaal VSV'ers
veel moeite met theorie	58	45	50
moeite met Nederlands	47	37	40
veel moeite met praktijkvakken	11	16	14
Indicatie leerproblemen überhaupt			
doubleren in po	45	36	40
doubleren in vo	16	22	20

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Percentages (N=433).

Getuige het hoge percentage in deze groep van doubleerders in het basisonderwijs (ter vergelijking: ongeveer 20% van de huidige mbo-studenten deed een jaar over op de basisschool) gaat het kennelijk vaak om zwakke leerlingen. Betrokken VSV'ers hadden op het mbo vaker moeite met de theorievakken dan met praktijkvakken. Ook hebben ze vaak moeite met beheersing van de Nederlandse taal. In vergelijking met de ex-bol'ers in deze groep gelden met name het gedoubleerd zijn in het primair onderwijs, de moeite met theorie en met beheersing van de Nederlandse taal sterker voor ex-bbl'ers.

Doorslaggevende reden: geen passende stageplaats

Het niet kunnen vinden of houden van een passende stageplaats was voor zo'n 6 procent van de VSV'ers de doorslaggevende reden om te stoppen met een opleiding in het mbo. Hoewel het ook hier een relatief gering aandeel in de totale onderzoeksgroep betreft, laat Tabel 70 een aantal interessante achtergronden daarvan zien.

Tabel 70: Geen passende stageplaats

	ex-bbl'ers	ex-bol'ers	totaal VSV'ers
kon geen stageplaats vinden	40	45	43
te weinig vanuit het stagebedrijf begeleid	44	37	39
op stage te weinig vanuit school begeleid	33	39	37
geen passende stageplaats	36	35	35
werk had niets met opleiding te maken	32	35	34
ontslagen door het bedrijf	61	15	31
problemen met collega's, praktijkbegeleider	44	22	30
aansluiting theorie en praktijk	24	30	28
weggestuurd van stageplaats	28	22	24
sfeer en gewoontes in het stagebedrijf	21	22	22
stagevergoeding te laag	18	21	20
persoonlijke omstandigheden	17	17	17
werk lichamelijk te zwaar	13	11	12
geen vrij nemen wanneer jij dat wilde	10	12	11

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Percentages (N=366).

De tabel laat zien dat het vinden van een stageplaats en/of ontslag door het stagebedrijf het vaakst het probleem was. Daarnaast wordt door de betreffende groep VSV'ers ook vaak gewezen op te weinig begeleiding vanuit het stagebedrijf, geen stageplaats die bij de opleiding paste en te weinig begeleiding vanuit de school.

Verschillen tussen ex-bol'ers en ex-bbl'ers in deze groep manifesteren zich in het feit dat ontslag door het bedrijf vooral veel bij ex-bbl'ers een rol speelt en heel weinig bij ex-bol'ers. Gezien de onderscheiden rechtspositie van beide is dat ook niet vreemd: bbl'ers hebben naast een opleidingsovereenkomst veelal ook een arbeidscontract, en bol'ers niet of nauwelijks. Ook problemen met collega's, de praktijkbegeleider of baas in het stagebedrijf speelden vaker een rol bij ex-bbl'ers alsmede te weinig begeleiding vanuit het stagebedrijf. Ex-bol'ers melden vaker dan ex-bbl'ers dat ze te weinig vanuit de school begeleid werden.

Doorslaggevende reden: verder onderwijs geen nut

Voor zo'n 4 procent van de VSV'ers was doorslaggevend om met een opleiding in het mbo te stoppen dat ze het nut niet zagen om verder onderwijs te volgen.

Verschillende motieven spelen bij deze groep een rol. Deels heeft het te maken met het gegeven dat zij de waarde van een diploma voor 'later' sterk relativeren. Deels hebben zij kennelijk een relatieve aversie tegen het onderwijs: ze 'willen nu genieten van het leven' en/of zijn niet meer leerplichtig.

Deze groep vindt overigens wel in groten getale dat zij later altijd nog opnieuw met een opleiding kunnen beginnen. Kennelijk is dat een – meer of minder realistisch – 'vangnet' dat zij voor zichzelf achter de hand houden.

Tabel 71: Verder onderwijs volgen geen nut

	ex-bbl'ers	ex-bol'ers	totaal VSV'ers
later altijd nog een opleiding	77	68	71
genieten van het leven	46	47	47
wat je in het onderwijs leert weinig nut	41	39	40
weet wel genoeg om je te kunnen redden	43	34	37
niet meer leerplichtig	40	35	37
diploma halen weinig nut	28	34	33
diploma's niet belangrijk om werk te vinden	24	25	25

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Percentages (N=214).

7.6 Onderdelen van opleiding volgen

Een aparte categorie vormt de groep VSV'ers (4%) waarvoor vóóraf duidelijk was dat zij alleen bepaalde onderdelen van de opleiding wilden volgen en niet de hele opleiding. Het gaat hier mogelijk deels om zogenaamde maatwerktrajecten. Van de betrokken VSV'ers heeft 38 procent vóóraf met de school afgesproken niet de gehele opleiding te volgen (ex-bol'ers 38% en ex-bbl'ers 41%). Voor 7 procent van de VSV'ers geldt dat dit ook in de onderwijsovereenkomst die zij met de school hadden, is neergelegd. Waarom wilden ze alleen bepaalde onderdelen van de opleiding volgen? Tabel 72 laat dat zien. Duidelijk is dat het belang voor hun werk of hun carrière in het bedrijf verreweg het vaakst worden genoemd als motief om alleen bepaalde onderdelen van de opleiding te volgen. Ex-bol'ers wijzen iets vaker dan ex-bbl'ers (ook) op andere motieven: dat vooraf niet duidelijk was dat ze de hele opleiding aan konden en/of dat ze de bedoeling hadden om met de opleiding te stoppen zodra ze een baan vonden. Overigens heeft 62 procent van de betreffende VSV'ers de onderdelen die zij wilden volgen ook met succes afgerond, dat wil zeggen met een certificaat of een ander bewijsstuk (ex-bol'ers: 56%; ex-bbl'ers: 85%).

Tabel 72: Motieven om alleen bepaalde onderdelen te volgen

	ex-bbl'ers	ex-bol'ers	totaal VSV'ers
alleen onderdelen van belang voor werk	55	45	47
alleen onderdelen van belang voor carrière	36	22	25
al duidelijk dat niet hele opleiding aan kon	5	20	17
met de opleiding stoppen bij vinden baan	4	13	11

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Percentages (N=248).

Waarvoor acht de betreffende groep hetgeen ze op het mbo geleerd hebben van belang? Tabel 73 laat dat zien.

Zoals ook wel te verwachten was, wijzen ex-bbl'ers in vergelijking met ex-bol'ers vooral vaak op het belang voor hun huidige baan en/of hun loopbaan in dat bedrijf. Ex-bol'ers benadrukken vaker dan ex-bbl'ers de mogelijkheid om een opleiding in het hbo te gaan doen. Over-all staat overigens voor ex-mbo'ers het belang voor hun eigen persoonlijke ontwikkeling het hoogst aangeschreven.

Tabel 73: Belang van wat op het mbo geleerd

	ex-bbl'ers	ex-bol'ers	totaal VSV'ers
persoonlijke ontwikkeling	78	86	84
toekomstige loopbaan	88	69	73
motivatie om verder te leren	58	64	62
huidige baan	93	51	60
loopbaan in huidige bedrijf	80	38	47
om naar hbo-opleiding te kunnen	37	47	45

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Percentages (N=228).

Interessant is op wiens initiatief afgesproken is dat ze alleen bepaalde onderdelen van de opleiding zouden gaan volgen (Tabel 74).

Tabel 74: Initiatief om alleen bepaalde onderdelen te volgen

	ex-bbl'ers	ex-bol'ers	totaal VSV'ers
ikzelf wilde dat	51	60	58
de school adviseerde dat	9	9	9
mijn werkgever wilde dat	11	1	3
anders	29	31	30

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Percentages (N=245).

Wat dit betreft is er een duidelijk verschil tussen ex-bbl'ers en ex-bol'ers. Over de hele linie wilden betrokkenen dat het vaakst zélf. Bij ex-bbl'ers speelde hun werkgever veel vaker een rol dan bij ex-bol'ers, bij bol'ers was het relatief vaker hun eigen initiatief.

7.7 Het voorkómen van VSV

Met name onder het label 'Aanval op uitval' wordt van beleidswege al geruime tijd het belang van het tegengaan en verminderen van VSV benadrukt. Wat hebben VSV'ers zelf daarvan in hun eigen situatie gemerkt? Allereerst is aan de VSV'ers gevraagd welke personen of instanties in hun directe omgeving moeite gedaan hebben om hen op de opleiding te houden.

Tabel 75 laat zien wie zich in de ogen van de VSV'ers de meeste moeite hebben getroost. Ouders of verzorgers zijn blijkbaar degenen die zich het vaakst inspannen hebben om het voortijdig afbreken van de mbo-opleiding te voorkomen: 70 procent van alle VSV'ers noemt in dit verband ouders of verzorgers. Ook hebben VSV'ers zelf kennelijk vaak moeite gedaan om niet te stoppen: zo'n 44 procent van de VSV'ers geeft dit aan. Mentoren/begeleiders op school, vrienden/kennissen, begeleiders op de stageplek en/of docenten van de school nemen wat dit betreft de derde plaats in (zo'n 20 à 30%). Ondanks de derde plaats in de rij is het toch opvallend dat slechts eenderde van alle VSV'ers aangeeft dat hun mentor / begeleider op school moeite gedaan heeft om hen van voortijdig schoolverlaten te weerhouden. Met name bij ex-bbl'ers blijken ook werkgevers vaak een rol te spelen: 30 procent. Kennelijk is er niet alléén sprake van 'groenpluk', maar wordt van die kant ook moeite gedaan om betrokkenen te stimuleren hun opleiding af te maken.

Tabel 75: Instanties/personen die moeite gedaan hebben ter voorkoming van VSV

	ex-bbl'ers	ex-bol'ers	totaal VSV'ers
ouders of verzorgers	67	71	70
eigen initiatief	44	44	44
mentor/begeleider op school	33	33	33
vrienden en kennissen	25	29	28
docenten van de school	23	22	22
mentor/begeleider op stageplek	28	20	22
werkgever	30	12	16
vertrouwenspersoon op school	12	18	16
zorgadviesteam van de school	12	14	14
leerplichtambtenaar	10	12	12
andere instanties	9	12	11
anders	9	9	9

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Percentages (N=4416).

Tabel 76 laat zien welke inspanningen er zijn gedaan om de voortijdige uitval te voorkomen.

Tabel 76: Soort inspanningen gericht op voorkomen VSV dan wel terugkeer naar school

	ex-bbl'ers	ex-bol'ers	totaal VSV'ers
geen inspanningen gedaan	53	46	48
beroepskeuzetest	18	24	23
andere opleiding verkennen	15	25	23
ondersteuning bij persoonlijke problemen	6	12	10
overstap naar bbl-opleiding verkennen	10	12	11
andere school verkennen	8	10	9
extra begeleiding bij het leren	7	6	7
overstap naar bol-opleiding verkennen	6	6	6
gesprek school met stagebedrijf	6	5	5
bijlessen in bepaalde vakken	5	4	5
gesprek school met werkgever	10	3	4

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Percentages (N=6079).

Opmerkelijk is dat volgens de VSV'ers zelf in bijna de helft van de gevallen geen inspanningen zijn gedaan om hen op school te houden. Zoals wellicht te verwachten was, zijn er vaker inspanningen verricht naarmate de VSV'ers jonger zijn. Toch geeft nog 39 procent van de 16- tot 17-jarige VSV'ers en 50 procent van de 18- tot 23-jarigen aan dat er bij hen geen inspanning is gedaan.

Als extra inspanningen worden het vaakst beroepskeuzetests en/of het nagaan of een andere opleiding niet beter zou passen genoemd. Extra aandacht voor ondersteuning bij persoonlijke problemen wordt slechts sporadisch genoemd. Dit is des te opvallender omdat het juist persoonlijke omstandigheden zijn die VSV'ers het vaakst als doorslaggevende redenen noemen om te stoppen met hun opleiding in het mbo.

7.8 Huidige situatie van VSV'ers

Ondanks de sterke nadruk in beleid – ondermeer in het verlengde van 'Lissabon' – op preventieve en/of curatieve maatregelen om VSV tegen te gaan dan wel de VSV-cijfers te dempen, wordt de problematiek van VSV'ers ook nogal eens gerelativeerd. Dit gebeurt dan onder verwijzing naar het gegeven dat grote groepen VSV'ers toch goed terecht komen.

Huidige bezigheden

Zonder hier overigens de vergelijking te kunnen maken met ex-studenten mét een mbo-diploma, is het in dat licht interessant om de huidige situatie van VSV'ers uit het mbo nader te bezien. Tabel 77 laat zien in hoeverre de VSV'ers momenteel concrete bezigheden hebben, en welke dat zijn.

Tabel 77: Concrete huidige bezigheden

	ex-bbl'ers	ex-bol'ers	totaal VSV'ers
betaald werk	84	62	67
opleiding	20	27	25
geen concrete bezigheid	7	20	17
zorgtaken	3	4	4
vrijwilligerswerk	3	5	5

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Percentages (N=6076).

17 Procent van de VSV'ers heeft momenteel geen concrete bezigheid. Van de ex-bol'ers heeft 80 procent momenteel een concrete bezigheid en van alle ex-bbl'ers ruim 90 procent. Als er sprake is van een concrete bezigheid gaat het meestal om betaald werk (ex-bol'ers 62%; ex-bbl'ers 84%) en in mindere mate om het volgen van een opleiding (25%), zorgtaken (4%) en/of vrijwilligerswerk (5%). VSV'ers die afkomstig zijn uit mbo-niveau 1 hebben het minst vaak betaald werk (56%) en het vaakst geen concrete bezigheid (27%). Van degenen die momenteel een opleiding volgen, volgt het merendeel een bedrijfsopleiding (ex-bbl'ers 59%, ex-bol'ers 38%) of een (andere) particuliere opleiding (ex-bbl'ers 28%, ex-bol'ers 41%).

Betaald werk

Van degenen die momenteel wél betaald werk hebben, heeft 21 procent een baan die naar eigen zeggen helemaal past bij hun voormalige mbo-opleiding. Het vaakst geldt dit voor VSV'ers die afkomstig zijn uit de sector Techniek (26%). Van de ex-bbl'ers blijkt 35 procent een baan te hebben die helemaal past bij hun voormalige mbo-opleiding en 41 procent van de ex-bbl'ers een baan die daar helemaal niet bij past. Bij de bol'ers is dit respectievelijk 16 procent en 61 procent. Van degenen die betaald werk hebben, is 65 procent tevreden met hun huidige baan.

Van de ex-bbl'ers zegt 72 procent en van de bol'ers 62 procent volmondig dat zij tevreden zijn met hun baan. 35 Procent van de VSV'ers heeft binnen de huidige baan geen mogelijkheid om zich bij te scholen of weet niet of die mogelijkheid er is. Ruim een kwart van de ex-bbl'ers met een baan en 40 procent van de ex-bol'ers met een baan geeft aan dat zij binnen hun huidige baan die mogelijkheid niet hebben of dat niet weet. De anderen hebben die mogelijkheid wel doordat ze in het werk zelf veel leren (32%), cursussen kunnen volgen (37%) of alsnog de mogelijkheid hebben een opleiding in de bbl te gaan volgen (21%).

Tabel 78: Bedrijfstak en soort beroep van VSV'ers met betaald werk

	ex-bbl'ers	ex-bol'ers	totaal VSV'ers
Bedrijfstak			
Handel	22	27	26
Industrie	14	15	14
Horeca	10	14	13
Bouw	22	8	12
Gezondheidszorg	8	8	8
Vervoer	12	6	7
Schoonmaaksector	2	6	5
Politie/leger	3	5	5
Overheid	2	5	4
Landbouw	3	3	3
Bank/verzekering	1	4	3
Beroep			
technisch	29	12	17
economisch	3	11	8
verzorgend	7	7	7
sociaal	5	6	6
agrarisch	3	2	3
veiligheid	2	3	3
ICT	1	2	2
anders	50	57	55

© OCW - Studentenmonitor MBO 2007. Gewogen voor steekproefafwijkingen. Percentages (N = 4127 (bedrijfstak); N=4134 (soort beroep)).

Om wat voor baan gaat het dan bij VSV'ers die betaald werk hebben? Aan hen is gevraagd in welke bedrijfstak zij werkzaam zijn, en in welk soort beroep. Tabel 78 geeft daarvan een beeld.

VSV'ers hebben het vaakst betaald werk gevonden in de handel, de industrie, de horeca en de bouw. Opvallend is dat de functies waarin ze dat werk verrichten door betrokkenen kennelijk vaak lastig in termen van een beroep aangeduid kunnen worden: meer dan de helft van de VSV'ers met een baan kan zijn functie niet onder een van de in Tabel 78 genoemde beroepen scharen. VSV'ers die afkomstig zijn uit de sector Techniek blijken dit nog het meest wél te kunnen: 41 procent van hen noemt expliciet een technisch beroep. Verder valt op dat ex-bbl'ers vaker dan ex-bol'ers in de bouw en vaker in een technisch beroep werkzaam zijn.

Financiële situatie en opleidingsplannen in toekomst

Gevraagd naar hun financiële situatie beoordeelt 47 procent van de VSV'ers deze als slecht of zeer slecht. (ex-bol'ers: 50%; ex-bbl'ers: 35%) en 16 procent als goed of zeer goed. Vooral VSV'ers die afkomstig zijn uit niveau 1 beoordelen hun financiële situatie vaak als slecht of zeer slecht (61%).

Eerder in dit hoofdstuk zagen we dat VSV'ers merendeels de mogelijkheid achter de hand houden dat zij alsnog weer een opleiding zouden kunnen gaan doen. Direct gevraagd of ze denken in de toekomst weer verder te gaan studeren in het mbo zegt ruim de helft (54%) dit wel van plan te zijn, 22 procent zegt misschien en 24 procent zegt resoluut nee.

7.9 Samenvatting

Dit hoofdstuk bevat de bevindingen van de monitor onder VSV'ers uit het mbo. Wie zijn die VSV'ers? Waarom zijn zij voortijdig gestopt met hun mbo-opleiding? In hoeverre is getracht hen ervan te weerhouden met hun opleiding te stoppen? Wat is hun huidige situatie? Dat zijn de kernvragen die in dit hoofdstuk aan de orde zijn.

Profiel van de VSV'ers

- 43 Procent van de VSV'ers is afkomstig uit de mbo-sector Economie, en 42 procent uit een mbo-opleiding op niveau 2. In vergelijking met huidige studenten zijn ex-economiestudenten onder de VSV'ers oververtegenwoordigd, evenals ex-studenten uit de mbo-niveaus 1 en 2.
- 6 Procent van de VSV'ers heeft geen diploma van welke vooropleiding ook, en 66 procent heeft ten hoogste vmbo-b met succes afgerond. In vergelijking met studenten zijn onder de VSV'ers degenen met een lagere vooropleiding oververtegenwoordigd.
- 26 Procent van de VSV'ers is van allochtone afkomst. Onder VSV'ers treffen we relatief gezien minder allochtonen aan dan onder studenten.
- 58 Procent van de VSV'ers is van het mannelijk geslacht, en 42 is vrouw; bij de studenten is 52 procent man en 48 procent vrouw.
- 32 Procent van de VSV'ers bevindt zich in een financieel slechte of zeer slechte gezinssituatie. Bij studenten ligt dit percentage lager: 21 procent. Ook het beroepsniveau van ouders is bij VSV'ers vaker lager dan bij studenten.

Redenen om voortijdig met de opleiding te stoppen

- 27 Procent van de VSV'ers noemt persoonlijke omstandigheden als (meest) doorslaggevende reden, 21 procent dat de gang van zaken op school/de opleiding hen niet beviel, en 20 procent dat achteraf bleek dat zij een verkeerde studie gekozen hadden.
- Ex-bbl'ers noemen vaker dan bol'ers dat zij een leuke baan konden krijgen (19% versus 10%), dat zij problemen hadden met het leren (10% versus 5%), het niet kunnen vinden of houden van een passende stageplaats (8% versus 5%), en dat zij het nut niet zagen om verder onderwijs te volgen (5% versus 3%).
- Persoonlijke omstandigheden wordt relatief vaak als doorslaggevende reden genoemd door vrouwen, door allochtonen, door VSV'ers afkomstig uit de mbo-sector Zorg & Welzijn en VSV'ers uit niveau 1, door VSV'ers met ouders in een (zeer) slechte financiële situatie en/of ouders zonder enig diploma van het vo, en door uitwonende VSV'ers.
- Moeite met de gang van zaken op school/de opleiding wordt relatief vaak genoemd door VSV'ers die afkomstig zijn uit een mbo-opleiding op niveau 4, autochtonen, VSV'ers met ouders in een goede financiële situatie en/of een opleiding op HO-niveau, thuiswonende VSV'ers.
- Een verkeerde studiekeuze wordt relatief vaak genoemd door jonge VSV'ers (15-17 jaar oud), door thuiswonende VSV'ers, VSV'ers die afkomstig zijn uit een mbo-opleiding op niveau 4, en door VSV'ers die afkomstig zijn uit de mbo-sector Economie.

Moeite gedaan om VSV te voorkómen

- 48 procent van de VSV'ers geeft aan dat er helemaal geen inspanningen zijn gedaan om hen op school te houden. In 23 procent van de gevallen is een beroepskeuzetest gedaan, en voor eveneens 23 procent is (ook) verkend of een andere opleiding beter paste. Opvallend is dat er slechts bij 10 procent ex-studenten aandacht was voor en ondersteuning bij persoonlijke problemen.
- In 70 procent van de gevallen hebben ouders of verzorgers zich ingespannen om het voortijdig stoppen van de mbo-opleiding te voorkomen, en in 44 procent hebben VSV'ers zélf moeite gedaan. Slechts 33 procent van de VSV'ers geeft aan dat (ook) mentoren/begeleiders op school moeite hebben gedaan.

Huidige situatie van VSV'ers

- 67 Procent van de VSV'ers uit het mbo verricht momenteel betaald werk, 17 procent heeft geen concrete bezigheden. Voor 35 procent van de ex-bbl'ers en 16 procent van de ex-bol'ers die momenteel betaald werk hebben, past die baan helemaal bij de mbo-opleiding die zij voortijdig verlieten.
- Tweederde van de VSV'ers met betaald werk werkt in de handel (26%), de industrie (14%), de horeca (13%), of de bouw (12%).
- Bijna driekwart van de ex-bbl'ers en 60 procent van de ex-bol'ers met betaald werk zeggen dat ze binnen hun huidige baan de mogelijkheden hebben om bij te scholen: doordat ze in het werk zelf veel leren, doordat ze cursussen kunnen volgen en/of doordat ze alsnog een bbl-opleiding kunnen gaan volgen.

- Van VSV'ers die betaald werk verrichten zegt 65 procent dat zij tevreden zijn met hun huidige baan.
- Van VSV'ers beoordeelt 47 procent zijn huidige financiële situatie als (zeer) slecht.
- Ruim de helft van de VSV'ers denkt in de toekomst weer een mbo-opleiding op te pakken, bijna een kwart zegt dat zeker niet te zullen gaan doen.

Figuren en tabellen

Figuur 1: Responspercentages mbo-studenten naar type, sector en niveau	24	Figuur 26: Argumenten waarom huidige studie NIET de eerste keuze was (N=1.778)	36
Figuur 2: Responspercentages VSV naar type, sector en niveau	25	Figuur 27: Opleidingskeuzemotieven bbl	36
Figuur 3: Responstijd studenten mbo	25	Figuur 28: Opleidingskeuzemotieven bol	36
Figuur 4: Responstijd VSV	25	Figuur 29: Geraadpleegde informatiebronnen bij studiekeuzeoriëntatie (%)	37
Figuur 5: Percentages studenten gedefinieerd als allochtoon en met thuistaal niet-Nederlands	27	Figuur 30: Mate waarin keuze-informatie klopt met de werkelijkheid	37
Figuur 6: Geslacht	28	Figuur 31: Hernieuwde studiekeuze	37
Figuur 7: Gemiddelde leeftijd studenten	28	Figuur 32: Motivatie (percentages (zeer) gemotiveerd)	38
Figuur 8: Woonsituatie	28	Figuur 33: Twee dimensies van studiehouding: praktijkgerichtheid en prestatiegerichtheid	39
Figuur 9: Studenten met een beperking	29	Figuur 34: Tijdbesteding (in uren per week)	39
Figuur 10: Hoogst voltooide opleidingsniveau ouders	29	Figuur 35: Aandeel verschillende werkvormen (uren per week)	40
Figuur 11: Hoogst genoten vooropleiding mbo-studenten	30	Figuur 36: Belangrijkste reden om te werken	40
Figuur 12: Doubleren in basisonderwijs en voortgezet onderwijs	30	Figuur 37: Positief oordeel bbl'ers over werkplek (percentages ja, (zeer) zeker)	41
Figuur 13: Voornaamste bezigheid voor aanvang studie	31	Figuur 38: Positief oordeel bol'ers over stage (percentages ja, (zeer) zeker)	41
Figuur 14: Verandering van type leerweg binnen beroepsonderwijs	31	Figuur 39: Positief oordeel stage- of werkplek (percentage op wie aangegeven uitspraak van toepassing is)	42
Figuur 15: Redenen om een andere studie te kiezen	31	Figuur 40: Oordeel onderwijs (percentage met positief oordeel over genoemd aspect)	43
Figuur 16: Percentage studenten dat heeft overwogen om te stoppen	32	Figuur 41: Oordeel docenten (percentage met positief oordeel over genoemd aspect)	44
Figuur 17: Redenen om te overwegen met de opleiding te stoppen (N=1.856)	32	Figuur 42: Oordeel school (percentage met positief oordeel over genoemd aspect)	44
Figuur 18: Wel eens tijdelijk gestopt met de studie	32	Figuur 43: Oordeel leren (percentages voldoende/goed)	45
Figuur 19: Periode van onderbreking (N=372)	33	Figuur 44: Rapportcijfer opleiding	45
Figuur 20: Aanspoorders om de studie weer op te pakken (N=372)	33	Figuur 45: Rapportcijfer werkplek (bbl)/stage (bol)	46
Figuur 21: Percentage studenten dat verwacht de studie te voltooien	34	Figuur 46: Andere vormen van inkomsten dan uit beroepspraktijkvorming (bpv)	46
Figuur 22: Redenen om te verwachten geen diploma te halen (N=658)	34	Figuur 47: Netto maandinkomsten werkplek/stage (€)	47
Figuur 23: Plannen na afronden studie (bbl)	34	Figuur 48: Gemiddelde netto maandinkomsten totaal (€)	47
Figuur 24: Plannen na afronden studie (bol)	35	Figuur 49: Gemiddelde maandelijkse uitgaven totaal (€)	47
Figuur 25: Percentage studenten dat NIET de opleiding van hun eerste keuze volgt	35	Figuur 50: Oordeel financiële situatie	48
		Figuur 51: Spijbelen	48
		Figuur 52: Redenen om te spijbelen (N=577)	48
		Figuur 53: Te laat komen	49

Figuur 54: Beroepskeuze duidelijk bij begin studie en op dit moment	57	Figuur 83: Oordeel financiële situatie naar motief om te werken	110
Figuur 55: Verandering in beroepskeuze tijdens studie	58	Figuur 84: Onderbreken studie naar motief om te werken	110
Figuur 56: Aansluiting opleiding bij beroepskeuze	59	Figuur 85: Redenen om te werken voor bol'ers van 18 jaar en ouder met studiefinanciering (%)	112
Figuur 57: Al dan niet betaalde baan voor start opleiding (bbl)	63	Figuur 86: Doorslaggevende redenen om te stoppen met een opleiding in het mbo	118
Figuur 58: Percentage bbl-studenten dat bestaande betaalde baan als werkplek gebruikt	63	Tabel 1: Responsoverzicht	23
Figuur 59: Moeite die het bbl-studenten kostte een passende leerwerkplek te vinden	64	Tabel 2: Overzicht weegfactoren	26
Figuur 60: Percentage bol-studenten dat al dan niet stage heeft gelopen	66	Tabel 3: Hernieuwde studiekeuze	53
Figuur 61: Soort stage (bol)	66	Tabel 4: Tevredenheid over studiekeuze ('zou je opnieuw kiezen voor dezelfde opleiding?') en het effect op studieresultaten	54
Figuur 62: Soort werk op de stageplek (bol)	66	Tabel 5: Het profiel van de bbl-student met spijt over de studiekeuze	55
Figuur 63: Percentage studenten dat eerder een mbo-opleiding volgde: niveauverschil met eerdere opleiding	72	Tabel 6: Het profiel van de bol-student met spijt over de studiekeuze	56
Figuur 64: Studieresultaten	73	Tabel 7: Duidelijkheid in beroepskeuze bij begin studie en op dit moment, naar achtergrondkenmerken	57
Figuur 65: Verwachte opleidingsduur in maanden	74	Tabel 8: Het profiel van de mbo-student met veranderde beroepskeuze	58
Figuur 66: Buitenlandervaring	95	Tabel 9: Ervaringen onderwijs afgezet tegen rapportcijfer	59
Figuur 67: Soort buitenlandervaring (alleen bol)	97	Tabel 10: Ervaringen docenten afgezet tegen rapportcijfer	60
Figuur 68: Bekostiging buitenlandverblijf naar beroepsstatus ouders	97	Tabel 11: Ervaringen school afgezet tegen rapportcijfer	60
Figuur 69: Buitenlandplannen	98	Tabel 12: Verklaringsmodel rapportcijfer opleiding (bbl)	61
Figuur 70: Bestemming buitenlandverblijf naar etniciteit	100	Tabel 13: Verklaringsmodel rapportcijfer opleiding (bol)	62
Figuur 71: Graag hele opleiding in het buitenland volgen	100	Tabel 14: Rapportcijfers werkplek	64
Figuur 72: Redenen om niet naar het buitenland te gaan	101	Tabel 15: Ervaringen op de werkplek afgezet tegen rapportcijfer werkplek	65
Figuur 73: Inkomenstenbronnen (%)	103	Tabel 16: Opvattingen over werkplek afgezet tegen rapportcijfer werkplek	65
Figuur 74: Maandelijkse uitgaven die door studenten zelf betaald worden (%)	105	Tabel 17: Rapportcijfers stageplaats (bol)	67
Figuur 75: Uitgaven naar leengedrag (€)	107	Tabel 18: Ervaringen op de stage afgezet tegen rapportcijfer stage	68
Figuur 76: Uitgaven naar etniciteit (€)	108	Tabel 19: Opvattingen over stage afgezet tegen rapportcijfer stage	68
Figuur 77: Redenen om te werken (%)	108		
Figuur 78: Redenen om te werken naar etniciteit (%)	108		
Figuur 79: Uitgaven naar motief om te werken (€)	109		
Figuur 80: Uren studie, vrije tijd en werk (gemiddelden per week)	109		
Figuur 81: Studieresultaten naar motief om te werken	109		
Figuur 82: Verwachting behalen diploma naar motief om te werken	110		

Tabel 20: Kenmerken eerdere mbo-opleiding	71	Tabel 43: Spijbelen en te laat op school komen (minimaal 1 keer per week), naar sociaaleconomische kenmerken van de ouders	90
Tabel 21: Vrijstellingen voor onderdelen van huidige mbo-opleiding	73	Tabel 44: Verklaringsmodel presentiegerichtheid	91
Tabel 22: Vooropleiding in relatie tot studiesucces	74	Tabel 45: Bol-studenten (niveau 3 en 4) met en zonder buitenlandervaring	96
Tabel 23: Vooropleiding in relatie tot tijdelijk stoppen met huidige mbo-opleiding	75	Tabel 46: Plannen om in toekomst naar het buitenland te gaan	99
Tabel 24: Vooropleiding in relatie tot overwegen te stoppen	76	Tabel 47: Netto maandinkomsten bbl	104
Tabel 25: Loopbaanpatronen	77	Tabel 48: Netto maandinkomsten bol	104
Tabel 26: Loopbaanpatronen naar achtergrondkenmerken	77	Tabel 49: Inkomstenbronnen, naar opleidingsniveau ouders	105
Tabel 27: Loopbaanpatronen naar sociaaleconomische kenmerken van de ouders	78	Tabel 50: Maandelijkse uitgaven bbl'ers, naar achtergrondkenmerken	106
Tabel 28: Motivatie bij start opleiding en motivatie op moment van onderzoek	79	Tabel 51: Maandelijkse uitgaven bol'ers, naar achtergrondkenmerken	106
Tabel 29: Afname of toename motivatie	79	Tabel 52: Maandelijkse uitgaven die door bbl'ers zelf betaald worden, naar opleidingsniveau ouders	107
Tabel 30: Motivatie bij start opleiding in relatie tot studiesucces	79	Tabel 53: Maandelijkse uitgaven die door bol'ers zelf betaald worden, naar opleidingsniveau ouders	107
Tabel 31: Afname of toename motivatie in relatie tot (verwacht) studiesucces	80	Tabel 54: Het profiel van studenten die MOETEN werken	110
Tabel 32: Tijdbesteding in een gemiddelde schoolweek: gemiddeld aantal uren	80	Tabel 55: Studenten bol naar werkzaamheden naast de studie	111
Tabel 33: Tijdbesteding aan studie, gemiddeld aantal uren, naar achtergrondkenmerken (bbl)	81	Tabel 56: Het profiel van studenten bol van 18 jaar en ouder met studiefinanciering die MOETEN werken	112
Tabel 34: Tijdbesteding aan studie, gemiddeld aantal uren, naar achtergrondkenmerken (bol)	82	Tabel 57: Studenten en VSV'ers naar opleidingskenmerken	116
Tabel 35: Studiehouding	83	Tabel 58: Studenten en VSV'ers naar persoonskenmerken	117
Tabel 36: Praktijkgerichtheid en prestatiegerichtheid	83	Tabel 59: Studenten en VSV'ers naar kenmerken ouders	117
Tabel 37: Prestatie- en praktijkgerichtheid naar achtergrondkenmerken	84	Tabel 60: Het profiel van de VSV'er	117
Tabel 38: Prestatie- en praktijkgerichtheid naar sociaaleconomische kenmerken van de ouders	84	Tabel 61: Redenen om met een opleiding in het mbo te stoppen	118
Tabel 39: Samenhang keuzemotieven en prestatie- en praktijkgerichtheid	86	Tabel 62: Doorslaggevende redenen naar opleidingsachtergrond in mbo	119
Tabel 40: Verklaringsmodel prestatiegerichtheid	87		
Tabel 41: Verklaringsmodel praktijkgerichtheid	88		
Tabel 42: Spijbelen en te laat op school komen (minimaal 1 keer per week), naar achtergrondkenmerken	89		

Tabel 63: Doorslaggevende redenen naar persoonskenmerken	120
Tabel 64: Doorslaggevende redenen naar sociaal- economische achtergrond	120
Tabel 65: Persoonlijke omstandigheden	122
Tabel 66: Gang van zaken op school/opleiding	122
Tabel 67: Verkeerde studiekeuze	123
Tabel 68: Een leuke baan	124
Tabel 69: Problemen met het leren	124
Tabel 70: Geen passende stageplaats	125
Tabel 71: Verder onderwijs volgen geen nut	125
Tabel 72: Motieven om alleen bepaalde onderdelen te volgen	126
Tabel 73: Belang van wat op het mbo geleerd	126
Tabel 74: Initiatief om alleen bepaalde onderdelen te volgen	126
Tabel 75: Instanties/personen die moeite gedaan hebben ter voorkoming van VSV	127
Tabel 76: Soort inspanningen gericht op voorkomen VSV dan wel terugkeer naar school	127
Tabel 77: Concrete huidige bezigheden	128
Tabel 78: Bedrijfstak en soort beroep van VSV'ers met betaald werk	129

Afkortingen

ab	Aanvullende beurs
bb	Basisbeurs
bbi	Beroepsbegeleidende Leerweg
bol	Beroepsopleidende Leerweg
bpv	Beroepspraktijkvorming
bve	Beroeps- en volwasseneneducatie
Cfi	Centrale Financiën Instellingen
CREBO	Centraal Register Beroepsopleidingen
havo	Hoger Algemeen Vormend Onderwijs
hbo	Hoger Beroepsonderwijs
hbs	Hogere Burgerschool
ho	Hoger Onderwijs
IB-Groep	Informatie Beheer Groep
ibo	Individueel Beroepsonderwijs
ivbo	Individueel Voorbereidend Onderwijs
KBA	Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeids- markt
kmbo	Kort Middelbaar Beroepsonderwijs
lbo	Lager Beroepsonderwijs
lwoo	Leerwegondersteunend Onderwijs
mavo	Middelbaar Algemeen Vormend Onderwijs
mbo	Middelbaar Beroepsonderwijs
mms	Middelbare Meisjesschool
mulo	Meer Uitgebreid Lager Onderwijs
n.s.	niet significant
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OLC	Openleercentrum
po	Primair Onderwijs
rl	Rentedragende lening
RN	ResearchNed
ulo	Uitgebreid Lager Onderwijs
vbo	Voorbereidend Beroepsonderwijs
vmbo	Voorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs
vmbo-b	Basisberoepsgerichte Leerweg in het vmbo
vmbo-t	Theoretische Leerweg in het vmbo
vo	Voortgezet Onderwijs

VSV
vwo
wo

Voortijdig Schoolverlater
Voorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs
Wetenschappelijk Onderwijs

Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap

uitgave
oktober 2008

Productie
Directie Communicatie - Leo Wijnhoven/Natasja Reddingius

Vormgeving
Bureau Wim Zaat, Moerkapelle

Druk
Kon. Broese & Peereboom, Breda

Nabestellen
Postbus 51
Telefoon (0800) 8051 (gratis) of www.postbus51.nl

ISBN 978-90-5910-455-6
Prijs € 25,=

Meer informatie
www.minocw.nl/voortgezetonderwijs

OCW38.057/1240/08BK2008Bo22

